

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra výtvarné výchovy

Diplomová práce

Výtvarné intervence ve veřejném
prostoru a jejich edukační potenciál

Art interventions in public space and
their educational potential

Vypracovala: Mgr. Eliška Davidová
Vedoucí práce: PhDr. Aleš Pospíšil, Ph.D.

České Budějovice 2019

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval/a samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě - v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

.....

podpis studentky

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Alešovi Pospíšilovi, Ph.D. za nenucenou pomoc a upřímné rady, které mi v průběhu psaní diplomové práce věnoval.

Abstrakt

Předložená teoretická diplomová práce se zabývá vybranými uměleckými aktivitami ve veřejném prostoru a nastiňuje jejich edukační využití u žáků základních škol a studentů středních škol. Za tímto účelem jsou nejprve objasněny umělecké směry a pojmy vztahující se k umění ve veřejném prostoru, na které navazuje problematika edukace výtvarné výchovy v současnosti. Práci zakončuje analýza třech soudobých uměleckých aktivit, jež proběhly ve veřejném prostoru v tuzemském prostředí.

Klíčová slova:

umění ve veřejném prostoru, dimenze edukace, sociální aspekt, komunikační aspekt, kontroverze, Jan Šépka, Kateřina Šedá, David Černý

DAVIDOVÁ, Eliška. *Výtvarné intervence ve veřejném prostoru a jejich edukační potenciál*. České Budějovice, 2019. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce: PhDr. Aleš Pospíšil, Ph.D.

Abstract

The theoretical diploma thesis presented deals with chosen artistic activities within a public space and outlines their educational purposes for pupils of grammar and high schools. For this purpose, the artistic movements and terms which are related to art in a public space are clarified at first, the problems in education of the current art lessons then follow. The thesis is concluded with the analysis of the three contemporary artistic activities which took place in a public space within the domestic surroundings.

Key words:

art in public space, dimension of education, social aspect, communication aspect, controversy, Jan Šépka, Kateřina Šedá, David Černý

Obsah

ÚVOD	7
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA K TÉMATU UMĚNÍ VE VEŘEJNÉM PROSTORU	10
1.1 Vymezení pojmů vztahujících se k umění ve veřejném prostoru	10
1.2 Charakteristiky vybraných uměleckých aktivit spadajících mezi výtvarné intervence ve veřejném prostoru	16
2 EDUKAČNÍ POTENCIÁL VÝTVARNÝCH INTERVENČÍ VE VEŘEJNÉM PROSTORU	27
2.1 Výtvarná edukace v současnosti	27
2.2 Role výtvarného pedagoga v procesu vnímání současného umění	32
2.3 Výtvarná tvorba žáků ve veřejném prostoru a její místo ve výtvarně – vzdělávacím procesu	34
3 ANALÝZA TŘECH VYBRANÝCH UMĚLECKÝCH PROJEKTŮ SOUČASNÝCH TUZEMSKÝCH UMĚLCŮ PRACUJÍCÍCH S VEŘEJNÝM PROSTOREM	37
3. 1 Jan Šépka – Vnímání	38
3. 2 Kateřina Šedá – UNES-CO	48
3.3 David Černý – Růžový tank na Komenského náměstí	58
ZÁVĚR	67
ZDROJE	69
Seznam použité tištěné literatury	69
Seznam použitých elektronických zdrojů	72
SEZNAM PŘÍLOH	80

Úvod

Umění ve veřejném prostoru k sobě bezpochyby přitahuje mnoho diváků. Ze své podstaty nutí k interakci nejen ty, kteří jeví o umění zájem, ale i veřejnost, jež si na uměleckých hodnotách příliš nezakládá. Mezi laickou veřejností a mnohdy i samotnými učiteli výtvarné výchovy je ovšem komunikační a aktivizační aspekt soudobého výtvarného umění velmi těžce přijímán a akcentován. Za umění zpravidla považují povětšinou média typu kresba a malba a mohou se cítit bezradně setkají-li se s uměleckým dílem, které staví do popředí komunikativní složku s recipientem. Ani samotný žák není pouze aktivním tvůrcem vizuálních obrazů, nýbrž se při zprostředkovávání umění stává divákem a konzumentem. Stále více se proto objevuje potřeba hlubšího zkoumání výsledného díla a toho, co za ním skutečně stojí, tedy porozumění procesu při jeho vzniku a jeho chápání v kontextu doby a prostředí, ve kterém vzniklo.

Tématem předložené teoretické diplomové práce je hledání edukativních aspektů umělecké tvorby ve veřejném prostoru zúžených na analýzu tří vybraných uměleckých aktivit. Při výběru výtvarného projektu k analýze jsme se omezili na české prostředí a období za dobu posledních tří let. Dalším, avšak velmi důležitým kritériem, byla kontroverze či bariéra, kterou realizovaný projekt vyvolal mezi laickou i odbornou veřejností.

První kapitola představuje teoretický základ pro téma naší diplomové práce a je rozdělena do dvou dalších podkapitol. Čtenář v té první nalezne objasnění a vymezení pojmů, které jsou klíčové pro uchopení našeho tématu. Jako primární zdroj nám posloužila publikace *Městský veřejný prostor* od Petra Kratochvíla, která se zásluhou pedagogického nadání autora může honosit precizním vědeckým pojednáním s jasnou a zřetelnou strukturou. Dalším nosným zdroj je publikace *Umění ve veřejném prostoru* od Marcela Fišera a série řízených rozhovorů s teoretiky umění i samotnými umělci pracujícími s veřejným prostorem. Následující kapitola je orientována na nástin charakteristik vybraných uměleckých směrů, které pracují s pojmem *umění ve veřejném prostoru*.

Navazující kapitola nazvaná jako *Edukační potenciál výtvarných intervencí ve veřejném prostoru* je zaměřena na povahu komunikace v edukaci a je rozdělena do tří podkapitol. Text upírá značnou pozornost vymezení soudobého pojetí výtvarné výchovy, na což navazuje pojednání o roli výtvarného pedagoga v procesu vnímání současného umění. Kapitulu zakončuje rozprava o výtvarné tvorbě ve veřejném prostoru, neboť vnější prostředí nabízí široký prostor pro komunikaci s žáky i diváky. Text se také pokouší nabídnout čtenáři několik efektivních argumentů pro ukotvení pozice výtvarných intervencí ve veřejném prostoru ve výuce výtvarné výchovy.

Diplomovou práci zakončuje analýza tří avizovaných uměleckých aktivit soudobých umělců pracujících s veřejným prostorem. Pro objasnění specifičnosti uměleckých přístupů tří vybraných tuzemských autorů poskytnou úvodní kapitoly stručný přehled jejich biografie a soupis zásadních projektů. Následující kapitoly jsou poté zaměřeny na rozhodující cíle jejich projektu, průběh a vyvolané reakce ze strany veřejnosti i odborníků. Vybrané reakce jsou v závěru kapitol taktéž uvedeny. K analýze výtvarných projektů bylo velmi obtížné získat literární prameny, neboť se jedná o velmi aktuální problematiku, proto nám jako primární zdroj posloužily především internetové články.

Jako první jsme k analýze umělecké aktivity ve veřejném prostoru vybrali projekt **Vnímání** od pražského architekta Jan Šépky, jenž byl realizován na náměstí Přemysla Otakara II. v Českých Budějovicích v září roku 2016. Jan Šépka se svou uměleckou intervencí snažil především poukázat na odlišné vnímání městského prostoru i prostředí galerie, ale také otevřít témata, která se týkají vnímání města obecně. Jednalo se o jeho první vstup instalace do veřejného prostoru, jinak je autorem trvalých zásahů.

Druhý zásah do veřejného prostoru představuje projekt s názvem **UNES-CO** od laureátky Ceny Jindřicha Chalupického Kateřiny Šedé, jenž probíhal v létě roku 2018 v Českém Krumlově. V akcích Kateřiny Šedé publikum pouze pasivně nepřihlíží, ale stává se spolutvůrcem uměleckého díla. Ve výčtu tuzemských umělců nenajdeme takové, kteří by pracovali s takto velkým množstvím lidí a byli s nimi schopni navést natolik kvalitní komunikaci k jejich zaktivizování. V případě rozboru UNES-CO jsme vycházeli primárně z katalogu s názvem *UNES-CO: company catalog and interim report on the organization's activities*, jenž je koncipován jako představení nové společnosti a vyšel jako součást projektu,

kterým reprezentuje Kateřina Šedá Českou republiku na 16. bienále architektury v Benátkách.

Poslední analyzovanou instalaci a zásah ve veřejném prostoru představuje **Růžový tank Davida Černého**, který byl jako součást expozice Kmeny 90 v květnu 2017 umístěn před průčelí brněnského evangelického kostela na Komenského náměstí. David Černý již od mládí považován za znamenitého, byť mnohdy velmi kontroverzního, českého umělce, který vyniká ve vytváření vztahu mezi svou uměleckou činností a veřejností.

1 Teoretická východiska k tématu umění ve veřejném prostoru

Výraznou tendencí soudobého umění je stát se předmětem veřejného zájmu a impulsem pro mnohé společenské diskuze. Hana Stehlíková Babyrádová v publikaci *Uvnitř a vně: sociální a edukativní aspekty výtvarné tvorby v prostředí školy a ve veřejném prostoru* dále za znak současné doby považuje: „stírání hranic mezi čistou edukací a samotnými akcemi umělců.“¹Od individuální produkce umělecké tvorby se v mnohých případech dostáváme spíše ke komunikačním a sociálním aspektům. Umělecké projevy spjaté s veřejným prostorem se neustále vyvíjí a je zapotřebí jim proto věnovat patřičnou pozornost. Taktéž samotné téma veřejného prostoru se poslední dobou přesouvá z odborných kruhů urbanistů k zájmu široké veřejnosti.

Níže uvedené kapitoly slouží jako teoretický rámec pro uchopení tématu předložené diplomové práce, jsou orientovány na pojmy vztahující se k veřejnému prostoru a dále uvádějí některé vybrané umělecké směry, které spadají pod naše téma. Následující kapitoly proto nepředstavují kompletní výčet všech uměleckých směrů a realizací vzniklých v českém prostředí ve 20. století, pouze se snaží představit pouze ty nejvýznamnější a nejnosnější pro následující text diplomové práce.

1.1 Vymezení pojmů vztahujících se k umění ve veřejném prostoru

Hned na začátku považujeme za nezbytné definovat klíčové pojmy, se kterými budeme v předložené diplomové práci operovat. Tak jako narůstá množství realizací ve veřejném prostoru, přibývá i odborné literatury vztahující se k tomuto tématu; většinou v podobě teoretických studií či přehledových obrazových publikací. Pojem *veřejný prostor* je nadřazený pojmu *umění ve veřejném prostoru*, proto se nejprve budeme věnovat právě jeho definici. Teoretický základ pro vymezení veřejného prostoru jsme našli především v publikaci Petra Kratochvíla *Městský veřejný prostor* a v úvahách politické filozofky Hannah Arendtové. Pro samotné vymezení pojmu *umění ve veřejném*

¹ STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana. *Uvnitř a vně: sociální a edukativní aspekty výtvarné tvorby v prostředí školy a ve veřejném prostoru*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, str. 18

prostoru je pro nás klíčový soubor studií s názvem *Umění v prostoru, prostor v umění*, jehož autoři se ve studiích zabývají zejména objektem, který manipuluje veřejným prostorem.

Vymezení pojmu veřejný prostor

Jak jsme již avizovali, pro vymezení pojmu *veřejný prostor* se pro nás zásadní stává publikace *Městský veřejný prostor* od Petra Kratochvíla, ve které nám autor představuje základní teoretické přístupy k veřejnému prostoru z hlediska architektury a urbanismu, filosofie a sociálních věd. Jak sám autor poznamenává, hovoříme-li o veřejném prostoru, nemáme na mysli pouze jeho fyzickou a životní stránku, ale i vzájemný vztah mezi nimi.² Rozlišuje tři kategorie přístupů lišících se v užívání metod při analýze veřejného prostoru a jejich praktickým vyvozováním. První přístup vychází z filozofických, sociologických nebo politologických teorií, které pojem veřejný prostor chápou především jako roli místa, kde může jedinec svůj individuální život sdílet a konfrontovat s druhými. Druhou kategorií tvoří úvahy, které považují za důležité to, co se ve veřejném prostoru odehrává, tedy činnosti, které prostory podněcují či naopak vylučují. Třetí kategorii přístupů spojuje Petr Kratochvíl s: „konkrétním architektonickým ztvárňováním veřejných prostorů a s reflexí vlastních tvůrčích přístupů.“³ Kdyby se daly tyto tři kategorie přístupů vyjádřit heslovitě, pak první kategorie představuje smysl, druhá aktivitu a třetí fyzickou podobu.⁴

Zájem o veřejný prostor lze zaznamenat i mimo oblast umění; existuje řada občanských sdružení a organizací, které se zaměřují na tuto problematiku. Pro Josef Štoga, autora publikace *Partnerství a participace*, představuje veřejný prostor prostorovou metaforu, která poukazuje na něco otevřeného, určeného pro vše, co se týká veřejnosti. Do veřejného prostoru podle něj spadá vše, co není soukromou věcí, ale také to, co nenáleží oprávněné ochraně soukromí či státního tajemství.⁵ S veřejným prostorem úzce souvisí taktéž pojem *veřejné prostranství*, jehož obecnou definici lze spatřit Zákoně o obcích v §34 Zákona č. 128/2000 Sb: jedná se o „všechna náměstí, ulice, tržiště, chodníky, veřejnou zeleň, parky

² [Srov] KRATOCHVIL, Petr. *Městský veřejný prostor*, str. 11

³ KRATOCHVIL, Petr. *Městský veřejný prostor*, str. 12

⁴ [Srov] KRATOCHVIL, Petr. *Městský veřejný prostor*, str. 11 - 12,

⁵ [Srov] ŠTOGR, Josef. *Partnerství a participace*, str. 112

a další prostory přístupné každému bez omezení, tedy sloužící obecnému užívání, a to bez ohledu na vlastnictví k tomuto prostoru".⁶

Politická filozofka a publicistka Hannah Arendtová v publikaci *Vita activa* označuje slovo *veřejný* jednak za vše, co se ukazuje před obecností, tedy to, co mohou druzí lidé vnímat stejně jako my sami; za druhé pro ni slovo „veřejný“ označuje: „svět sám, nakolik je právě nás svět tím, co je nám společné, a jako takový se odlišuje od toho, co nám patří jako soukromé, tedy od místa, jež nazýváme soukromým vlastnictvím.“⁷ Pro Arendtovou nepředstavuje veřejný prostor fyzické místo, podle ní se může vytvářet kdekoli prostřednictvím lidského jednání a chování. Jednání a řeč totiž vytvářejí mezi účastníky prostor, jenž může kdykoliv a kdekoli nalézt své vhodné místo.⁸

Na místě je klást si otázku, jakou souvislost mají úvahy o veřejném prostoru Hannah Arendtové, která tvrdí, že veřejný prostor může vzniknout kdekoli na základě lidského jednání. Petr Kratochvíl upozorňuje, že v myšlence Hannah Arendtové je zároveň obsažen fakt, že veřejný prostor musí vzniknout někde, tedy musí mít oporu v určitém fyzickém místě. Nepochybně ale považuje myšlenku Arendtové, která primárně spočívá v tom, že veřejný prostor se zakládá lidským jednáním, za významné vodítko pro pochopení hlubšího významu veřejného prostoru.⁹

Jako poslední si uvedme pojetí veřejného prostoru historičkou umění Ivonou Raimanovou, která ve svém příspěvku věnovanému veřejnému prostoru jako místu k životu uvádí, že veřejný prostor tvořil od nepaměti velmi důležitou součást našeho života. Veřejný prostor je dle ní tvořen budovami, funkčními objekty, městskými mobilitáři, ale také dlažbami, zelení a v neposlední řadě uměním. Ovšem nesmíme opomenout zařadit do veřejného prostoru i vztah občanů k veřejnému místu, jeho historii a působení všem možných elementů.¹⁰ To vše pak dle Raimanové vytváří ve svém závěrečném úhrnu: „prostor jedinečného rázu.“¹¹

Z výše uvedených definic je tedy patrné, že ucelená definice veřejného prostoru prakticky neexistuje. Každý z oborů, který se veřejným prostorem zabývá (ať už se jedná o geografii nebo sociální vědu), podtrhuje jeho jinou

⁶ Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení). In: Sbírnka zákonů. 15. 5. 2000

⁷ ARENDT, Hannah. *The Human Condition*. Str. 198

⁸ [Srov] ARENDT, Hannah. *The Human Condition*. Str. 198

⁹ [Srov] KRATOCHVÍL, Petr. *Městský veřejný prostor*, str. 14-15

¹⁰ [Srov] RAIMANOVÁ, Ivona. *Liberec – město soch. Aneb veřejný život jako místo k životu*, str. 136.

¹¹ RAIMANOVÁ, Ivona. *Liberec – město soch. Aneb veřejný život jako místo k životu*, str. 136.

složku. Ovšem pro naši diplomovou práci se nám jeví nejpříjemnější mínit veřejným prostorem vnější prostředí, v němž považujeme přítomnost veřejnosti za nezbytnou a ve kterém se odehrává společenské dění v podobě různých druhů aktivit.

Vymezení pojmu umění ve veřejném prostoru

Nyní plynule přejdeme k definici pojmu *umění ve veřejném prostoru*, na jehož jednotné definici není jednoduché se shodnout. Marcel Fišer v příspěvku s názvem *Umění ve veřejném prostoru v jihozápadních Čechách a Dolním Bavorsku* pod tento pojem zahrnuje širokou škálu nejrůznějších projevů a médií. V dřívějších dobách se podle něj jednalo o výzdoby chrámů a jiných významných budov, v 19. století dominovaly převážně pomníky a pamětní desky. Postupem času se stále více uplatňovalo volné umění, tím má na mysli především plastiky, jež zdobily veřejná prostranství jako např. náměstí, parky, ulice a sídliště.¹² Umění ve veřejném prostoru tedy plní funkci kulturní a reprezentativní a vždy sehrávalo ve společnosti důležitou roli, a to roli: „významného společenského katalyzátoru schopného utvářet širší společenské vědomí.“¹³

Umělecká díla byla vždy nedílnou součástí veřejného prostoru, neboť společnost si potřebuje připomínat svou minulost, ale také se chce konfrontovat s tématy, která jsou součástí obecné rozpravy. A právě ona umělecká díla se stávají jednou z možností, jak dané téma do veřejného prostoru vnést, ať už ve fyzického nebo politického slova smyslu. Motivací vstoupit uměleckým projevem do veřejného prostoru může být snaha vymanit se z uzavřené galerie a jejího zúženého okruhu návštěvníků, a oslovit tak běžného občana, ale i využít veřejný venkovní prostor k realizacím, které by v interiéru postrádaly smysl.¹⁴ Zásadou rozbití těchto konvencí se tak můžeme ve veřejném prostoru setkat s velmi širokým výběrem uměleckých aktivit. Petr Kratochvíl mezi tyto umělecké aktivity, na které můžeme ve veřejném prostoru narazit, řadí jak instalované objekty (např. figurální plastiky, abstraktní skulptury, mobilní objekty aj.), tak umělecké intervence do samotného prostředí a terénu (land-art, projekty

¹² [Srov] FIŠER, Marcel. *Umění ve veřejném prostoru*, str. 5

¹³ CZ | SPOLEK SKUTEK [online]. Copyright © [cit. 07.04.2019]. Dostupné z: <http://spolekskutek.cz/sites/default/files/SPOLEK-SKUTEK-%25-na-umeni-ve-verejnem-prostoru-2017.pdf> str. 4

¹⁴ [Srov] KRATOCHVÍL, Petr. *Městský veřejný prostor*, str. 114

v průniku výtvarného umění, architektury a krajinářské tvorby). K umění ve veřejném prostoru řadí i „street art“, pouliční divadla, hudební vystoupení, nejrůznější performance, jednoduše všechny projekty, jejichž koncept je naplněn sociální akcí.¹⁵Petr Kratochvíl se tedy společně s Marcelem Fišerem shodují na tom, že pod pojmem umění ve veřejném prostoru se skrývá mnoho uměleckých aktivit a realizací, ovšem k vymezení těchto konkrétních uměleckých projevů se dostaneme až o chvíli později. Nyní se ještě věnujme obecné definici umění ve veřejném prostoru.

Umělecká díla ve veřejném prostoru kromě estetické funkce vždy reprezentovala své objednavatele, čímž se vyjadřoval i jejich společenský statut.¹⁶Marcel Fišer také dodává, že pokud se jednalo o státní zakázky, odráželo umění ve veřejném prostoru charakter vládnoucí moci a její interpretaci historie.¹⁷Taktéž Petr Kratochvíl poznamenává, že umělecká díla ve veřejném prostoru v letech minulých měla prezentovat dosavadní vládnoucí moc, sdílet obecné hodnoty a v neposlední řadě připomínat význačné události.¹⁸V dnešních uměleckých projevech je patrný silný protest a zpochybňování zavedených hodnot, což se samozřejmě projevuje i v umění ve veřejném prostoru. Jedná se často o dočasně instalovaná díla, která nejsou pouze vystaveným uměním, nýbrž kriticky hodnotí situaci a prostředí kolem sebe. Umělecká díla se tak stávají jakýmsi dialogem, dialogem mezi lidmi, ale i minulosti a přítomnosti.¹⁹Touto myšlenkou můžeme navázat na pojetí veřejného prostoru Michaely Banzetové, pro kterou představuje veřejný prostor v současnosti komunikační prostředí, a která dále dodává, že v dřívějších dobách se tomu nedělo tolik jako právě v druhé polovině 20. století a první polovině 21. století.²⁰

Když už jsme zmínili Michaelu Banzetovou, věnujme nyní pozornost jejímu příspěvku, který byl publikován ve sbírce studií *Umění v prostoru, prostor v umění*. Podle ní umělecká díla ve veřejném prostoru již od dávných věků plní funkci prostředníka k defilování postojů a názorů. Mezi tato díla, jak již bylo předesláno Petrem Kratochvílem i Marcelem Fišerem, patřila i dle Banzetové

¹⁵ KRATOCHVÍL, Petr. *Městský veřejný prostor*, str. 114-115

¹⁶ [Srov] CZ | SPOLEK SKUTEK [online]. Copyright © [cit. 07.04.2019]. Dostupné z: <http://spolekskutek.cz/sites/default/files/SPOLEK-SKUTEK-%25-na-umeni-ve-verejnem-prostoru-2017.pdf> str. 4

¹⁷ [Srov] FIŠER, Marcel. *Umění ve veřejném prostoru*. str. 5

¹⁸ [Srov] KRATOCHVÍL, Petr. *Městský veřejný prostor*, str. 117

¹⁹ [Srov] KRATOCHVÍL, Petr. *Městský veřejný prostor*, str. 117-118

²⁰ [Srov] BANZETOVÁ, Michaela., *Umění v prostoru, prostor v umění*, str. 143

nejčastěji sochařská díla, architektura a městská zástavba. S konkrétním místem v současnosti pracuje například již zmiňovaný street art nebo graffiti.²¹

Definicím pojmu umění ve veřejném prostoru se věnují samotní umělci a teoretici v publikaci *Současné umění ve veřejném prostoru: série řízených rozhovorů s teoretiky umění a umělci*, neboť autoři avizovaného spisu považují přímou zkušenost jako cenný materiál při rozvíjení myšlenek o smyslu umělecké tvorby a její budoucnosti. Například vizuální umělec a performer Martin Zet umění ve veřejném prostoru považuje za sousloví, které: „má velkou rezonanci v konstrukci různých grantů a jiných akcích, kdy se něco očekává.“²² Historik umění a pedagog Michal Koleček spojuje umění ve veřejném prostoru především s vývojem po 2. světové válce, neboť v tuto dobu se začaly objevovat systémy zaměřené na public art. Zrod public art je podle něj reakcí na to, že: „institucionální umělecký rámec si vytváří vlastní diskurs a staví se mimo veřejný prostor.“²³ Taktéž umělkyně Lenka Klodová vzpomíná na své umělecké začátky, kdy veřejný prostor nesl zcela jiný význam než dnes. Dříve byl podle ní veřejným prostorem myšlen prostor mimo galerie, které vystavovaly oficiální umění. Za ideálního příjemce umění ve veřejném prostoru v současné době považuje náhodně kolemjdoucího bez uměleckého vzdělání.²⁴

²¹ BANZETOVÁ, Michaela., *Umění v prostoru, prostor v umění*, str. 144

²² BEKOVÁ, Monika a Jana MUSILOVÁ. *Umění ve veřejném prostoru: série řízených rozhovorů s teoretiky umění a umělci : Žižka, Koleček, Zet, Šedá, Kohout, Klodová, Dick*. Olomouc. 2014, str. 46

²³ BEKOVÁ, Monika a Jana MUSILOVÁ. *Umění ve veřejném prostoru: série řízených rozhovorů s teoretiky umění a umělci : Žižka, Koleček, Zet, Šedá, Kohout, Klodová, Dick*. Olomouc. 2014, str. 34

²⁴ [Srov] BEKOVÁ, Monika a Jana MUSILOVÁ. *Umění ve veřejném prostoru: série řízených rozhovorů s teoretiky umění a umělci : Žižka, Koleček, Zet, Šedá, Kohout, Klodová, Dick*. Olomouc. 2014, str. 97

1.2 Charakteristiky vybraných uměleckých aktivit spadajících mezi výtvarné intervence ve veřejném prostoru

V následujícím textu věnujme pozornost charakteristikám a stručnému vývoji vybraných uměleckých aktivit a uměleckých směrů, které se řadí mezi umění ve veřejném prostoru. Jak již bylo předesláno, spadá sem skutečně nepřehledné množství, nicméně pro potřeby naší diplomové práce budou vymezeny pouze vybrané umělecké aktivity.

Vymezení pojmu *specific art*

Kvůli terminologické nejednotnosti se můžeme setkat také s variacemi jako *site-specific theatre*, *site-specific art/project/installation/sculpture*, *instalace in situ- instalace na místě* apod. Rozebereme-li si prvotní pojem *specific art*, který budeme používat i v naší diplomové práci, na *site* – místo, *specific* – zvláštní, *art* – umění, je již patrné, že *site specific art* představuje: „umění vytvářené pro zvláštní místo nebo umění pracující s určitým místem²⁵.“ Pravděpodobně se o tento druh výtvarného umění zasloužil německý umělec Kurt Schwitters již v roce 1927, kdy v Hannoveru instaloval do trosek města koláž složenou z nejrůznějších věcí. Jeho cílem bylo posílit autentičnost asambláží, jež byly sestaveny z předmětů nalezených na místě.²⁶

Za charakteristický znak *specific art* lze tedy považovat fakt, že v daném prostoru jsou vytvářeny nové souvislosti. Často tyto souvislosti probíhají ve volné krajině, veřejném městském prostoru nebo nevyužívaných objektech; můžeme zmínit konkrétní stavby jako továrny, obchodní výlohy, nádraží, sklady, sakrální stavby (často se jedná o staré kostely a kláštery), tedy stavby, které již ztratily svůj původní účel a považujeme je za stavby chátrající.²⁷ Hana Stehlíková Babyrádová ve své odborné publikaci *Z hloubi duše* (Psychologické aspekty výtvarného projevu) uvádí, že ve výtvarném směru *specific art* jsou užívána jako prostředek uměleckého vyjádření: „specifika určitých míst, nebo

²⁵SCHMELZOVÁ, Radka. Site-specific art lekce z landartu, performance a konceptuálního umění. Culturenet [online]. Dostupné z: http://www.culturenet.cz/aktuality/radka-schmelzova-site-specific-art-lekce-z-landartu-performance-a-konceptualniho-umeni/n:3480/?id=49&news_id=3480

²⁶ [Srov] STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana. *Z hloubi duše: psychologické aspekty výtvarného projevu*. Praha, 2017., s. 168

²⁷[Srov] Site-specific art - Wikipedia. [online]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Site-specific_art

i místa tzv. mrtvá – opuštěná a zároveň trvale naplněná historií lidské práce (brownfields) i prosté lidské přítomnosti.“²⁸

Za klíčový aspekt specific art považuje Radka Schmelzová intermedialitu, která dovoluje svobodně užívat nejrůznějších prostředků, a kombinovat tak výtvarné umění, hudbu a divadelní tvorbu.²⁹ V šedesátých letech v souvislosti se vznikem dalších forem uměleckého vyjadřování se pojí s animací, performance, street artem, intermediálními objekty, guerilla art.³⁰ Jako příklad divadelního projektu si můžeme uvést projekt z roku 2012, který autoři Jan Nebeský a Egon Tobiáš nazvali jako *Příliš tichý nos*. Performance začíná na zahradě v sídle Českého svazu žen v pražské ulici Nekázanka, odkud postupně čtyři herci s dvěma hudebníky provázejí diváky do prvního patra, kde předvádějí z větší části improvizované scény.³¹ Tento projekt se zasloužil o velmi netradičně pojatou animaci barokního objektu plnou absurdního situačního humoru, který je otevřen více interpretacím.

Iniciátorem projektu může být jedna osoba či menší skupina, která nejprve nashromáždí dané informace, objasní symboly, které vedou k porozumění místa, a následně se postupně přibližuje k prostoru a začíná s ním vést dialog. Charakter specific artu spočívá především v dynamické struktuře interakcí mezi umělcem, účastníkem a místem. Podle Denisy Václavovské a Tomáše Žižky takové projekty: „zpravidla citlivě odrážejí atmosféru doby, mohou být i předzvěstí tendencí a trendů, zohledňující společenská, politická, sociální, filozofická, psychologická, estetická a jiná znamení doby, jakož i výzvy této doby.“³²

Zjednodušeně můžeme o specific art hovořit jako o umění, při kterém se jedná většinou o nepřenositelné objekty oživují zmíněné chátrající stavby. Místa jsou umělci objevována, oživována a je poukazováno na jejich možné další využití. Cílem specific art je společný zážitek ve sdíleném veřejném či životním prostoru, přičemž samotný proces realizace nepovažujeme za tolik důležitý.

²⁸ STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana. *Z hloubi duše: psychologické aspekty výtvarného projevu*. Praha, 2017., s. 166

²⁹ [Srov] SCHMELZOVÁ, Radka. Site-specific art lekce z landartu, performance a konceptuálního umění. Culturenet [online]. Dostupné z: http://www.culturenet.cz/aktuality/radka-schmelzova-site-specific-art-lekce-z-landartu-performance-a-konceptualniho-umeni/n:3480/?id=49&news_id=3480

³⁰ [Srov] STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana. *Z hloubi duše: psychologické aspekty výtvarného projevu*. Praha, 2017., s. 168

³¹ [Srov] HULEC, Vladimír. Příliš tichý nos je spíše sympatickým setkáním než divadlem. [cit. 03.04.2019]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/magazin/kultura/prilis-tichy-nos-je-spise-sympatickym-setkanim-nez-divadlem-914234>

³² VÁCLAVOVSKÁ, Denisa. ŽIŽKA, Tomáš a kol. *Site specific*. Praha: Pražská scéna, 2008, str. 33

Vymezení pojmu street art

Fenoménem *street art* se zabývá řada publikací, nicméně valná většina z nich se soustředí převážně na charakteristiku vybraných streetartových děl, a teoretický pohled na samotný fenomén je často vynecháván. Takovým prototypem je například publikace *Street art (Současná městská výtvarná scéna)*, která představuje tvorbu dvaceti dvou zahraničních umělců pracujících s městským prostředím, nicméně alespoň v úvodu je několik stránek vývoji street artu věnováno.

Ve výše uvedené publikaci je uvedeno, že s pojmem *street art* jsme se mohli setkat již na konci sedmdesátých let minulého století a v doslovném překladu znamená *pouliční umění* nebo *umění ulice*. Někdy se taktéž můžeme setkávat s termíny jako *městské umění*, *guerillové umění*, *postgraffiti* či *neografitti*, které se rovněž vztahují k výtvarnému umění vzniklému v tomto kontextu. Postupně začal street art „dobývat svět“, bez ohledu na jazykové, kulturní nebo náboženské bariéry, a především bez omezení ekonomickými limity. Jeho síla tkví v tom, že se dostane ke každému, bez jakékoliv diskriminace, neboť se o silně demokratickou formu umění.³³

Pojem street art zahrnuje i termín *graffiti*, který se ne vždy úspěšně mísí s pojmem *street art*. Termín *graffiti* pochází řeckého slovesa γραφειν (grafein) a znamená psát. V obecném smyslu považujeme graffiti za druh výtvarného umění, se kterým se pracuje ve veřejném prostoru a který je vytvářen technikou nanášení barev, často ve formě spreje nebo fixy, eventuelně leptáním či škrábáním.³⁴ Graffiti bylo zpočátku považováno jako určitý způsob „boje“ mezi teenagery, často se jednalo o děti přistěhovalců z Brooklynu a Bronxu, kteří si svá „dobytá teritoria“ značkovali svými podpisy.³⁵

Tomáš Pospiszyl ve své odborné publikaci *Street art Praha* charakterizuje street art jako: „formu veřejného monologu, prostor ke komentování světa okolo.“³⁶ Street art chce svým protestním charakterem vyjádřit nesouhlas se systémem, který často doprovází politické konotace, jež dokáže dekodovat průměrný člověk, který má povědomí o současné situaci. Nejenže chce street art

³³ [Srov] MATTANZA, Alessandra. *Street art: současná městská výtvarná scéna*. Přeložil Runka ŽALUDOVÁ. V Praze: Slovart, 2018.

³⁴ [Srov] Graffiti - Wikipedia. [online]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Graffiti>

³⁵ [Srov] M. Manchini, *Graffiti a psychoanalýza*, Ateliér, 2008, č. 19, s. 6

³⁶ POSPISZYL, Tomáš: *Street art Praha*. Praha: Arbor Vitae, 2007, s. 8.

vyjádřit svůj pohled na aktuální dění, ale usiluje také o to, aby donutil kolemjdoucí zapojit se „do hry“ a přinutil je k nějaké reakci.³⁷ Shrneme-li si tedy Pospiszylovy teze, dojdeme k závěru, že snahou street artu je narušit myšlení veřejnosti, ať už formou provokace, nebo tím, že dané místo uděláme vizuálně o něco zajímavější.

V českém prostředí nalezneme jeden z případů pouličního umění už od dob totalitní Prahy kousek od Kampy. Jedná se o Lennonovu zeď (viz Přílohy I., obr. 1), jež náleží k Maltézské zahradě, na které se první nápisy objevily již v šedesátých letech minulého století. Svůj název získala v roce 1981, kdy zemřel britský hudebník John Lennon, a na zdi se objevila symbolická malba jeho hrobu. Anonymní umělci zaplňovali zeď od romantických vzkazů až po politické protesty, které byly mnohokrát vybíleny ve snaze utlumit hlasy bouřících se občanů. Posledním případem bylo přetření zdi na bílo v roce 2014, na které se objevil nápis „Wall is over“ (viz Přílohy I., obr. 2). K této akci se přihlásila street artová skupina Pražská služba a prohlásila ji za symbolický odkaz oslav k 17. listopadu.³⁸

Za nepřehlédnutelnou postavu pražské streetartové scény považují autoři výše uvedené publikace *Kurátor: průvodce uměním v Praze* umělce s pseudonymem Pasta Oner.³⁹ Hlavním těžištěm jeho tvorby je akrylová malba a vytváření závěsných obrazů, navrhování prostorových objektů, plastik, instalací a realizace tzv. *muralů*. Murallem máme na mysli *mural art*, který spadá pod odvětví street artu a je charakteristický malbou na stěny v exteriéru. Na rozdíl od *street artu* či *graffiti* však vzniká legálně, muralartová díla jsou převážně tvořena na objednávku.⁴⁰ Tvorba Pasty Onera je příznačná svými parafrázemi na pop-kulturu, výraznou barevností, využíváním komiksových forem a srozumitelností.⁴¹

V současnosti je street art hluboce a široce zakořeněná forma umění, jejíž tvorbou si umělci jsou schopni vydělat na živobytí, a dokonce získat různá ocenění. Většina umělců začínala v ilegalitě, ale dnes někteří pracují v ateliérech

³⁷ [Srov] POSPISZYL, Tomáš: *Street art Praha*. Praha: Arbor Vitae, 2007, s. 8.

³⁸ [Srov] DVOŘÁKOVÁ, Valérie, Ján GAJDUŠEK a Štěpánka VESELSKÁ. *Kurátor: průvodce uměním v Praze*, 2018, s. 204

³⁹ [Srov] DVOŘÁKOVÁ, Valérie, Ján GAJDUŠEK a Štěpánka VESELSKÁ. *Kurátor: průvodce uměním v Praze*, 2018, s. 206

⁴⁰ [Srov] Mural Art – Arts Lexikon. [online]. Copyright © [cit. 03.04.2019]. Dostupné z: http://www.artslexikon.cz//index.php?title=Mural_Art

⁴¹ [Srov] DVOŘÁKOVÁ, Valérie, Ján GAJDUŠEK a Štěpánka VESELSKÁ. *Kurátor: průvodce uměním v Praze*, 2018, s. 206

nebo na zakázku. Jednou ze známých postav současné české graffiti scény je Michal Škapa, jenž vystupuje pod přezdívkou Tron. Vývoj jeho tvorby obdobně jako jiné streetartové umělce zavál z ulic do galerijních prostorů, nicméně: „svůj street artový původ nezapře.“⁴²Street art považuje Chris Versteeg za ještě relativně mladou uměleckou formu, která se neustále mění, a proto si dle jeho slov ještě počkejme, jak budou teoretici umění psát o street artu o několik let později.⁴³

Vymezení pojmu umění v pražském metru

Pražské metro, které tvoří v současnosti základ sítě pražské městské hromadné dopravy, bylo postaveno podle sovětského vzoru. Tak jako u moskevského metra byl kladen důraz především na výtvarné zpracování jednotlivých stanic.⁴⁴V roce 1966 byla zahájena stavba podpovrchové tramvaje (dnešní linka C) a o osm let později, v roce 1974, bylo pražské metro slavnostně otevřeno a postupně vznikaly tři trasy s 61 stanicemi. I v současné době křižují v podzemí města Prahy tři linky – zelená linka A, žlutá či oranžová linka B a červená linka C.⁴⁵

Málokdo ví, že ve stanici metra Náměstí Míru se nacházel unikátní světelný objekt od Jaroslava Cíglera, který měnil intenzitu osvětlení podle počtu lidí ve vestibulu, a skleněné umělecké dílo s názvem Kontakty od Stanislava Libenského a Jaroslavy Brychtové. Světelný objekt byl ovšem v 90. letech odstraněn a místo něj byla umístěna trafika a sázková kancelář. Podobným způsobem bylo z prostorů metra odstraněno mnoho dalších jiných uměleckých děl.⁴⁶Ne všechna umělecká díla ale čekal stejný osud, a tak v současnosti můžeme v metru spatřit sochy, mozaiky i plastiky z dob komunismu. Jejich výčet lze najít na internetových stránkách metroart.cz v sekci Odkazy. V metru se můžeme setkat i se soudobým street artem, který vzniká na zakázku Dopravního

⁴² DVORÁKOVÁ, Valérie, Ján GAJDUŠEK a Štěpánka VESELSKÁ. *Kurátor: průvodce uměním v Praze*, 2018, s. 210

⁴³ [Srov] VERSTEEG, Chris. *Street art: současná městská výtvarná scéna*. Přeložil Runka ŽALUDOVÁ. V Praze: Slovart, 2018, str.22

⁴⁴ [Srov] DVORÁKOVÁ, Valérie, Ján GAJDUŠEK a Štěpánka VESELSKÁ. *Kurátor: průvodce uměním v Praze*, 2018, s. 221

⁴⁵ [Srov] Umění v metru [online]. Dostupné z: <http://metroart.cz/Historie.html>

⁴⁶ [Srov] Umění v metru [online]. Dostupné z: <http://metroart.cz/Historie.html>

podniku. Uvedme si nyní dvojici stanic, které jsou ukázkou těch nejpovedenějších realizací.

Hlavní stěny stanice Karlovo náměstí jsou obloženy skleněnými tvárniciemi podle návrhu sklářského výtvarníka Františka Vízlera. Tato realizace vznikla v roce 1985 a od té doby se stanice nevědomky stala jednou z „nejlepších výstav českého skla.“ Přímo v prostorách metra se dále nachází dvě galerie: Nika a Mimochodem.⁴⁷ Galerie Nika (viz Přílohy I, obr. 3) slouží jako výstavní prostor pro studenty Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze, který expanduje do veřejného prostoru. Jedná se o bývalou reklamní vitrínu a najdeme ji ve vestibulu metra Karlova náměstí, zhruba pod pomníkem Františka Palackého.⁴⁸ Cílem nově vzniklé galerie Mimochodem (viz Přílohy I, obr. 4) je oživit prostory podchodu do stanice metra B z Palackého náměstí, ale také prezentovat vcelku monumentální objekty. Kurátorkami galerie Mimochodem jsou absolventky UMPRUM: Štěpánka Drchalová, Veronika Rollová a Tereza Vernerová Volná.⁴⁹

Jak jsme již zmínili, stanice A vznikla jako vůbec první pražská linka, navíc měla i velmi dobře promyšlenou výtvarnou koncepci. Stanice A měla představovat cestu do dějin českého státu, a člověk se při cestě měl cítit, že cestuje zpátky v čase. Pro celou linku A je charakteristická sjednocenost designu stanic.⁵⁰ Nástupiště je zdobeno ikonickými kulatými výlisky z eloxovaného hliníku konvexního nebo konkávního tvaru, což je typické pro celou linku. Výlisky navrhl hlavní architekt pražského metra Jaroslav Otruba, o jejich barevnost se postaral grafik Jiří Rathouský. Barevnost není náhodná, vztahuje se vždy symbolicky k daným místům: modrá barva zdobí Náměstí Míru, královsky zlatá barva zase Hradčanskou, odkazující k sídlu panovníků.⁵¹

⁴⁷ [Srov] DVOŘÁKOVÁ, Valérie, Ján GAJDUŠEK a Štěpánka VESELSKÁ. *Kurátor: průvodce uměním v Praze*, 2018, s. 222

⁴⁸ [Srov] Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze [online]. Dostupné z: <https://www.umprum.cz/web/cs/galerie-nika>

⁴⁹ [Srov] DVOŘÁKOVÁ, Valérie, Ján GAJDUŠEK a Štěpánka VESELSKÁ. *Kurátor: průvodce uměním v Praze*, 2018, s. 222

⁵⁰ [Srov] Grafika: Trasa A pražského metra je unikátní. Má nejkrásnější zastávku v Evropě i Lenina za trafikou - Aktuálně.cz. Magazín - Aktuálně.cz [online]. Copyright © Economia, a.s. [cit. 05.04.2019]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/bydleni/grafika-metro-a/r~5b387f909bae11e89271ac1f6b220ee8/?redirected=1550318316>

⁵¹ [Srov] DVOŘÁKOVÁ, Valérie, Ján GAJDUŠEK a Štěpánka VESELSKÁ. *Kurátor: průvodce uměním v Praze*, 2018, s. 221

Vymezení pojmu instalace ve výtvarném umění

Na našem území se problematikou umění instalace zabývala pouze malá část historiků. Nejvíce se ke zkoumání tohoto fenoménu přiblížil Vít Havránek v rámci katalogu výstavy *Akce slovo pohyb prostor: experimenty v umění šedesátých let*.

Termín *instalace* je mladšího data a ve výtvarném umění se uplatňuje od počátku sedmdesátých let 20. století. Za nepřímého předchůdce tohoto termínu je považován pojem *environment*, který užíval především americký umělec a teoretik Allan Kaprow od roku 1958. Tento pojem zahrnuje díla, která využívají veškerého okolního specifického prostoru a divák je může vnímat více smysly.⁵² Kaprow tvrdil, že: „umění již není objektem, který by měl nutně viset na zdi nebo být položený na podstavci; uměním se může stát naprosté nic, včetně pohybu, zvuku a dokonce i vůně.“⁵³ Dále ještě poznamenal, že: „každodenní svět je nejvíce udivující inspirace. Procházka po 14th Street je úžasnější než jakékoli mistrovské umění.“⁵⁴

Instalaci v obecném významu považujeme za takový způsob tvorby, který může využívat nejrůznějších uměleckých prostředků (malbu, sochu, objekt, video aj.). Instalace může být realizována v interiéru i exteriéru; může být abstraktní nebo obrazová, řízená nebo spontánní.⁵⁵ Věnujme pozornost i definici, jež nalezneme v publikaci *Z hloubi duše*, kde je instalace vymezena jako: „nové multimediální odvětví výtvarné tvorby, v němž je využíván zejména prostor, čas a předmětnost jako taková.“⁵⁶

Důraz je vždy kladen na reciprocitní vazbu s divákem. Ten je považován za nedílnou součást uměleckého díla, které spoludotváří, ať už aktivně či pouze svou přítomností. Umělecký kritik a historik umění Michael Fried se ve své eseji pod názvem *Art and Objecthood* z roku 1967 zaobírá akcentací diváka a jeho posunu k teatralitě, tedy jak se divák jako objektivní pozorovatel posouvá směrem k divadelnímu publiku.⁵⁷ I historička umění Claire Bishopové považuje

⁵² [Srov], Julie H. *From Margin to Center: The Spaces of Installation Art*. Cambridge 1999, s. 12

⁵³ Allan Kaprow *Happenings+*, Bio, Ideas | TheArtStory. The Art Story: Modern Art Movements, Artists, Ideas and Topics [online]. Copyright ©2019 The Art Story Foundation. All Rights Reserved [cit. 03.04.2019]. Dostupné z: <https://www.theartstory.org/artist-kaprow-allan.htm>

⁵⁴ Allan Kaprow *Happenings+*, Bio, Ideas | TheArtStory. The Art Story: Modern Art Movements, Artists, Ideas and Topics [online]. Copyright ©2019 The Art Story Foundation. All Rights Reserved [cit. 03.04.2019]. Dostupné z: <https://www.theartstory.org/artist-kaprow-allan.htm>

⁵⁵ [Srov] FRIED, Michael. *Art and Objecthood*. *Art and Objecthood Essays and Reviews*. Chicago, 1998.

⁵⁶ STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana. *Z hloubi duše: psychologické aspekty výtvarného projevu*. Praha, 2017., s. 109

⁵⁷ [Srov] FRIED, Michael. *Art and Objecthood*, *Art and Objecthood Essays and Reviews*. Chicago, 1998

za klíčový prvek v instalaci diváka: „Hlavním aktérem v totální instalaci, hlavním centrem, ke kterému je všechno adresováno, kvůli kterému je všechno naplánováno a zamýšleno, je divák.“⁵⁸

V souvislosti s analýzou projektu Vnímání Jana Šěpky, kterému se budeme věnovat ve třetí kapitole, si nyní uvedme manželskou tvorbu dvojice Christo, na které Jan Šěpka v mnohých aspektech navázal. Christo společně s manželkou Jeanne-Claude od začátku 60. let zakrývají objekty, veřejné budovy i celá pobřeží do vzdušných látek. Svým přístupem k umění nalézají nový náhled na skutečnost pouhou hrou s prostředím, a byť se jejich projekty velmi často řadí ke kontroverzním, umělci se snaží vytvořit „krásnější svět“ v novém pohledu⁵⁹. Petra Lexová ve svém článku *Střet vnímání* dále uvádí, že změnou obvyklé situace nutí tato manželská dvojice diváky vnímat předměty, s nimiž přichází denně do styku, v nových souvislostech. Příkladem může být zakrytí Reichstagu v Berlíně v roce 1995 (viz Přílohy I. obr. 5). Tuto budovu na dobu dvou týdnů zahalili do stříbřité látky a obtočili provazy zdůrazňujícími její horizontální linie.⁶⁰

Vymezení pojmu participativní umění

Markéta Hájková ve studii *Východiska participativního umění* uvádí, že zdůrazňujícím, ovšem mezi laickou veřejností hůře přijímaným aspektem současného umění, je komunikační a aktivizační potenciál. Tím má na mysli vztah mezi umělcem a veřejností, který se snaží veřejnost oslovit a přimět k reakci.⁶¹ Do participativního umění či někdy též participativní umělecké praxe podle kritika a kurátor Jan Zálešáka řadíme umělecké projekty a akce, v jejichž rámci dochází k narušení základní komunikační situace, při které je na jedné straně autor díla, na druhé straně divák v roli pasivního příjemce, který má za úkol interpretovat význam díla. Dále Zálešák v přednášce věnované modelům participativní umělecké praxe podotýká, že participativní praxe funguje na

⁵⁸ KABA KOV, Ilya. On The total installation. Bonn 1995. in BISHOP, Claire. Installation Art a Critical History. London 2005, s. 14.

⁵⁹ [Srov] Christo a Jeanne-Claude | ARTMUSEUM.CZ. ARTMUSEUM.CZ [online]. Copyright © 1999 [cit. 03.04.2019]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=121

⁶⁰ [Srov] LEXO VÁ, Petra. Střet vnímání [cit. 1 – 03 - 2019]. Dostupné z: <https://artalk.cz/2016/09/26/stret-vnimani/>

⁶¹ [Srov] HÁJKOVÁ, Markéta. Východiska participativního umění: evoluce mýtu v tvorbě Kateřiny Šedé. [cit. 03 – 03 - 2019]. Dostupné z: <http://www.musicologica.cz/studie-zari-2015/vychodiska-participativniho-umeni-evoluce-mytu-v-tvorbe-kateriny-sede>

základě toho, že umělci do různých fází produkce díla vtahují diváky, kteří se naopak stávají aktivní složkou díla. A právě tato aktivizace se projevuje ve schopnosti ozvláštnit veřejný prostor a narušit každodenní realitu.⁶²

Vlivem těchto mechanismů je tak současné české umění postaveno na: „úroveň edukačního soukolí veřejného vzdělávání, jakéhosi skrytého kurikula uskutečňovaného mimo rámec školství⁶³.“ V mnoha rovinách se v něm společně vyskytuje snaha o aktivní komunikaci s příjemce se zpětnovazebním „perpetum mobile“. Z tuzemského prostředí do této kategorie můžeme zařadit např. Jiřího Kovandu, Evu Kořátkovou, Michaelu Thelenovou, Barboru Klímovou, Jána Mančušku nebo Kateřinu Šedou⁶⁴, jejíž tvorbě a analýze projektu UNES-CO se budeme ve třetí kapitole věnovat. K těmto osobnostem se taktéž vztahuje ztráta umělecké podoby hmotného předmětu, kterou nelze zaznamenat či reprodukovat, a dokončenost jejich děl teprve v případě, že se setkají s odezvou. Tomáš Pospiszyl dále podotýká: „Místo umělecké produkce, která pak končí ve sbírkách a expozicích tradičních muzejních sbírek, umělci vytvářejí krátkodobá dematerializovaná díla, jejichž esencí je neuchovatelnost a neopakovatelnost.“⁶⁵

Za stěžejní rys na poli aktuální české výtvarné scény považuje Ivona Raimanová kreativní spoluúčast. Ta poté vytváří základnu pro otevírání některých často tabuizovaných sociálních, politických, filozofických, mezilidských, ekologických aj. témat. Umělci se podle ní zřídka pouštějí do kvitování současného společenského stavu, nýbrž jej spíše kritizují.⁶⁶ Tato témata se podle Markéty Hájkové poté zprostředkovaně často díky médiím dostávají ke konzumentům a čekají na eventuální řešení. Umělecké dílo se tímto způsobem ocitne v centru veřejného diskursu a není již pouhým předmětem teoretických statí a akademické půdy. Před veřejnost jsou postaveny často kontroverzní otázky, které mají pociťovat jako výzvu. Postupně dochází

⁶² [Srov] ZÁLEŠÁK, Jan. Dva modely participativní umělecké praxe. [video přednáška], 2012 [cit. 03 - 03 - 2019]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1000000006-stredy-na-avu/21225100070021-jan-zalesak-dva-modely-participativni-umelecke-praxe>

⁶³ HÁJKOVÁ, Markéta. Východiska participativního umění: evoluce mýtu v tvorbě Kateřiny Šedé. [cit. 03 - 03 - 2019]. Dostupné z: <http://www.musicologica.cz/studie-zari-2015/vychodiska-participativniho-umeni-evoluce-mytu-v-tvorbe-kateriny-sede>

⁶⁴ [Srov] HÁJKOVÁ, Markéta. Východiska participativního umění: evoluce mýtu v tvorbě Kateřiny Šedé. [cit. 03 - 03 - 2019]. Dostupné z: <http://www.musicologica.cz/studie-zari-2015/vychodiska-participativniho-umeni-evoluce-mytu-v-tvorbe-kateriny-sede>

⁶⁵ POSPISZYL, Tomáš. *Asociativní dějepis umění. Poválečné umění napříč generacemi a médii (koláž, intermediální a konceptuální umění, performance a film)*. Vyd. 1. Praha: tranzit.cz, 2014, s. 122

⁶⁶ [Srov] RAIMANOVÁ, Ivona. *V prostoru 2000: generace 1989-2009*. Liberec: Spacium, 2009, s. 5.

k jistému přeměňování zakořeněného diskursu a bourání některých názorových stereotypů, a tím je podpořena jeho role sociálního fenoménu.⁶⁷

Vymezení pojmu land art

Jak patrné z názvu, tento pojem vznikl spojením dvou anglických výrazů: *land* (krajina) a *art* (umění). Jan Baleka ve svém výkladovém slovníku uvádí, že land-art své: „výtvarné a filozofické představy uskutečňoval ztvárněním přírody.“⁶⁸ Volil k tomu nejjednodušší postupy, jmenujme například nahrnutí písku či země, navršení kamenů apod., kterými vytvářel jámy, příkopy nebo brázdy.⁶⁹ Zbyněk Fišer dále uvádí, že: „landartové dílo se vždy vztahuje ke konkrétnímu místu, které proměňuje výtvarnými zásahy, a tak vytváří nový, v prvé řadě estetický kontext jeho vnímání.“⁷⁰ Dále uvádí, že v dalších jiných rovinách můžeme jednotlivé realizace vnímat i ve vztahu k ekologii, historii, také ale i politické či sociální specifičnosti určitých míst.⁷¹ Lze tedy z této teze vyvodit, že pro land art je klíčové především místo. Zde proto ještě zmiňme Zemánkovu tezi, který ve svém příspěvku zjišťuje, že pro umělce se příroda stává: „procesem, událostí, materií a zejména konkrétním místem tvorby.“⁷²

Pojem land art má své kořeny v šedesátých letech 20. století, ale mezi první pokusy o něj můžeme zařadit Earth Mound z roku 1955 (viz Přílohy, obr. 6) od rakouského umělce, který se vyučil v Bauhasu, Herberta Bayera.⁷³ Ten byl univerzitou v Aspenu pověřen, aby umělecky ztvárnil trávník na školním dvoře. Inspiroval se indiánskými pohřebními kopci, vymodeloval jednoduchý geometrický útvar vykopáním, navršením země a následným zatravněním. Vznikl tak jeden z prvních počinů landartu, takřka deset let před zrodem uměleckého směru landart.⁷⁴

⁶⁷ [Srov] HÁJKOVÁ, Markéta. Východiska participativního umění: evoluce mýtu v tvorbě Kateřiny Šedé. [cit. 03 - 03 - 2019]. Dostupné z: <http://www.musicologica.cz/studie-zari-2015/vychodiska-participativniho-umeni-evoluce-myty-v-tvorbe-kateriny-sede>

⁶⁸ BALEKA, Jan. Výtvarné umění: výkladový slovník : (malířství, sochařství, grafika), str. 197

⁶⁹ [Srov] BALEKA, Jan. Výtvarné umění: výkladový slovník : (malířství, sochařství, grafika), str. 197

⁷⁰ FIŠER, Zbyněk, Vladimír HAVLÍK a Radek HORÁČEK. Slovem, akcí, obrazem: příspěvek k interdisciplinaritě tvůrčího procesu. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 105

⁷¹ [Srov] FIŠER, Zbyněk, Vladimír HAVLÍK a Radek HORÁČEK. Slovem, akcí, obrazem: příspěvek k interdisciplinaritě tvůrčího procesu. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 105

⁷² ZEMÁNEK, J.: Znovuobjevení krajiny jako materie, procesu a místa, in: Dějiny českého výtvarného umění VI/I, ŠVÁCHA, R. -PLATOVSKÁ, M. (ed.) Praha: Academia, 2007, s. 510.

⁷³ [Srov] The Center for Land Use Interpretation [online]. Dostupné z: <http://clui.org/ludb/site/earth-mound>

⁷⁴ [Srov] Zelený, Karel: Přesahy, Abeceda jako land art Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, Katedra výtvarné kultury. 2008, str. 9.

Přelom šedesátých a sedmdesátých let byl ze společenského hlediska zásadní jak pro americký, tak i náš český land art. Johana Lomová ve své diplomové práci s názvem *Teoretické základy anglo-amerického land artu a jejich reflexe v českém prostředí* uvádí, že obě země zasáhl „pocit krize a ztráta nadějí.“⁷⁵V USA se jednalo o dlouhotrvající válku ve Vietnamu, na naše území vpadla v srpnu roku 1968 vojska Varšavské smlouvy, a tím pádem se postupně likvidovala vydobytá svoboda. Mnohým umělcům tak bylo znemožněno vystavovat v oficiálních prostorách galerií, proto se vydali tvořit mimo tyto prostory: ven, do přírody.⁷⁶ Je na místě proto uvést Šmejkalovu tezi: „Umělec opustil klauzuru ateliéru a začal realizovat své akce za aktivní participace pozvaných přátel nebo náhodných svědků přímo na ulici, ale velmi často také v přírodě.“⁷⁷

Historička umění a kurátorka Pavlína Morganová v publikaci *Akční umění*, jež mapuje dosavadní české akční umění, uvádí, že velká část umělců se k tvorbě v přírodě dostala přes tradiční sochařství či malířskou tvorbu. Zmíněn je například Dalibor Chatrný, který na začátku sedmdesátých let „odskočil“ do krajiny, kde využil momentu zrcadlení, kterým se zabýval i v mnoha svých jiných konceptuálních projektech zkoumajících prostorové vztahy. Uvedme si například jeho realizovaný projekt s názvem *Souvislosti protilehlých horizontů* z roku 1974 (viz Přílohy I., obr. 7), kdy do svahu umístil kruhová zrcadla, která odrážela opačný horizont, při čemž se při západu slunce rozzářila.⁷⁸V téže publikaci je dále uvedeno, že v některých hlediscích je Chatrného zkoumání prostoru blízké utopickým projektům sklářského virtuóza Václava Cíglera. Ten například ve svých architektonických návrzích na přehradu, jež dosahují těsně pod povrch vody, velkolepě proměňuje krajinu.⁷⁹Na místě je ještě vyjmout doslovnou citaci z internetové stránky artlist.cz: „Prostor se pro Cíglera stal součástí dialogu, argumentem ve vysvětlení stanovisek.“⁸⁰

⁷⁵ LOMOVÁ, J. *Teoretické základy anglo-amerického land artu a jejich reflexe v českém prostředí*. Praha, 2010. Diplomová práce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze na ústavu pro dějiny umění. s. 25.

⁷⁶ [Srov] LOMOVÁ, J. *Teoretické základy anglo-amerického land artu a jejich reflexe v českém prostředí*. Praha, 2010. Diplomová práce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze na ústavu pro dějiny umění. s. 25.

⁷⁷ ŠMEJKAL, František. *Návraty k přírodě*, 1981. In: ŠEVČÍK, Jiří, MORGANOVÁ, Pavlína, DUŠKOVÁ, Dagmar. *České umění 1938 - 1989 : programy, kritické texty, dokumenty*. Antonín Kopp. Praha : Academia, 2001, s.20-21

⁷⁸ [Srov] MORGANOVÁ, Pavlína. *Akční umění*. Olomouc: Votobia, 1999. str. 62

⁷⁹ [Srov] MORGANOVÁ, Pavlína. *Akční umění*. Olomouc: Votobia, 1999. str. 62

⁸⁰ Artlist - databáze současného umění: Václav Cigler. Artlist - databáze současného umění: Artlist - Umělci [online]. Copyright ©2006 [cit. 05.04.2019]. Dostupné z: <https://www.artlist.cz/vaclav-cigler-1200/>

2 Edukační potenciál výtvarných intervencí ve veřejném prostoru

Výtvarné umění si prošlo v posledních letech obrovskými změnami, což se nepochybně odráží i ve výuce výtvarné výchovy. Výtvarná výchova v současnosti využívá nejrůznějších progresivních metod komunikace a technik, a cílem vždy není vytvořit pouze hmatatelný artefakt. Edukativní rozměr výtvarných intervencí ve veřejném prostoru má žákům zjednodušit orientaci v aktuálních tématech a podpořit zapojení jejich kritického myšlení.

Následující kapitola je zaměřena na edukativní rozměr výtvarných intervencí ve veřejném prostoru. Text se soustředí na současné tendence ve výtvarné výchově a pozornost je věnována pedagogickým přístupům a roli výtvarného pedagoga při zprostředkování, vnímání a interpretování současného umění. Kapitulu uzavírá pojednání o výtvarné tvorbě žáků ve veřejném prostoru, ve kterém jsou uvedeny některé výsledky výzkumu, jenž probíhal v roce 2013 v Olomouckém kraji. Tyto výsledky byly zveřejněny v publikaci *Uvnitř a vně: sociální a edukativní aspekty výtvarné tvorby v prostředí školy a ve veřejném prostoru*.

2.1 Výtvarná edukace v současnosti

Výtvarná výchova není předmět, při kterém učitel přihlíží pouze k výtvarným kracím žáků. Kateřina Dytrtová v úvodu odborné publikace *Interpretace umění ve výtvarné výchově* při řešení pedagogických nesnází s výtvarnou výchovou uvádí, že žáky nelze „namotivovat“ a poté „nechat tvořit“. Žák v drtivé většině neví, jak má postupovat a často nevytvoří nic, případně pouze něco „opíše“. Nelze proto pouze zadat pokyny, motivovat a očekávat, že žáci své individuální řešení sami naleznou. Jako řešení shledává jiný přístup k předmětu, a především očekávání jiných výsledků.⁸¹V téže publikaci je uvedeno, že tvorba je činnost: „individuální, soustředěná práce s tématem, který

⁸¹ [Srov] DYTRTOVÁ, Kateřina. *Interpretace umění ve výtvarné výchově*. Ústí nad Labem. 2002, str. 4

tvůrce chápe jako problém k řešení.⁸² Tvůrce si tedy klade za cíl problém rozpoznat a vyřešit; vědomě tedy rozšiřuje či redukuje prostředky (zkoumá, které médium, světlo, barva vystihne nevyslovenou představu).⁸³

Motivace hraje významnou roli nejen v učebním procesu žáka, ale také v celkovém přístupu a jeho aktivitě ve škole. Motivace je pojem, který nemá ucelenou definici a je různými autory chápán odlišně. Zdeněk Hosman v *Didaktickém skicáři* uvádí, že o motivaci bylo napsáno již velké množství publikací, nicméně z pohledu výtvarné výchovy již méně. V téže publikaci dále píše, že všeobecnému přehledu o této podstatné složce výchovného a vzdělávacího procesu se věnuje Jan Slavík, což dokládá jeho citátem, ve kterém tvrdí, že: „pro běžnou praxi (výtvarné) výchovy má smysl rozlišovat alespoň tři klíčové druhy motivace: sociální motivaci, výkonovou motivaci, poznávací motivaci.“⁸⁴ Naši aktivitu spouští buďto motivy vnější nebo vnitřní; ukazuje se, že motivace vnitřní je vždy účinnější.⁸⁵

Ve *Skicách ze současné estetické výchovy* pohlíží Karla Brücknerová na motivaci ze dvou úhlů pohledu. Tím prvním má na mysli prostor, který je motivaci na hodinách dáván, tím druhým čas, ve kterém jsou je učitelovo úsilí nejsilnější. Dále je v publikaci uvedeno, že pochvaly a pomoc jsou považovány za první pojetí motivace, ve kterém se učitel snaží v průběhu práce žáky povzbuzovat. Druhé pojetí je nazváno jako tzv. naladění, a to z toho důvodu, že spočívá v ne příliš jasném a výrazném počátečním impulsu, který je však silný natolik, aby rozpohyboval aktivitu žáka. Tento typ motivace většinou spočívá v zajímavosti úkolu, který toto rozpohybování zajistí. Při třetím pojetí motivace se klade důraz na průběžný stimul, při kterém se učitel snaží žáky pobízet k práci, k jejímu dokončení a k maximálnímu výkonu. Posledním pojetím je tzv. strhnutí, kterým má autorka na mysli intenzivní motivační náboj, jenž rozhybe aktivitu u většiny žáků.⁸⁶

Výtvarná výchova v současnosti by dle autorů publikace *Uvnitř a vně: sociální a edukativní aspekty výtvarné tvorby v prostředí školy a ve veřejném*

⁸² DYTRTOVÁ, Kateřina. *Interpretace umění ve výtvarné výchově*. Ústí nad Labem. 2002, str. 5

⁸³ [Srov] DYTRTOVÁ, Kateřina. *Interpretace umění ve výtvarné výchově*. Ústí nad Labem. 2002, str. 5

⁸⁴ HOSMAN, Zdeněk. *Didaktický skicář: výtvarné činnosti ve výtvarné výchově*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2007, str. 32

⁸⁵ [Srov] HOSMAN, Zdeněk. *Didaktický skicář: výtvarné činnosti ve výtvarné výchově*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2007, str. 32

⁸⁶ [Srov] BRÜCKNEROVÁ, Karla. *Skici ze současné estetické výchovy*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, str. 110-111

prostoru měla plnit funkci ontologickou neboli noetickou (poznávání reality světa), gnozeologickou (vnitřní formace jedince) a komunikační (výtvarná výchova jako faktor sociability). Autoři dále kategorizují tyto funkce na autoexpresivní, autoreflexivní a socializační, přičemž bychom měli brát v potaz nutnost součinnosti všech z nich.⁸⁷

Středem zájmu současné výtvarné pedagogiky je kooperativní a komunikativní složka výtvarné výchovy. Dle platného *Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání* v očekávaných výstupech pro 1.období: „žák nalézá a do komunikace v sociálních vztazích zapojuje obsah vizuálně obrazných vyjádření, která samostatně vytvořil, vybral či upravil; při tvorbě vizuálně obrazných vyjádření se vědomě zaměřuje na projevení vlastních životních zkušeností i na tvorbu vyjádření, která mají komunikační účinky pro jeho nejbližší sociální vztahy.“⁸⁸ V očekávaných výstupech pro 2.období je uvedeno, že žák: „ověřuje komunikační účinky vybraných, upravených či samostatně vytvořených vizuálně obrazných vyjádření v sociálních vztazích; nalézá vhodnou formu pro jejich prezentaci.“ Dle autorů výše uvedené publikace je však z výzkumů patrné, že v drtivé většině učitelé výtvarné výchovy tyto aspekty opomíjí a soustředí se spíše na estetické výsledky výtvarné činnosti žáků. Neberou tak v potaz důležitost dalších efektů výtvarného vzdělávání pro rozvoj klíčových kompetencí (kompetence komunikativní, k řešení problému, občanské a pracovní kompetence).⁸⁹

Zejména schopnost komunikace vyzdvihují téměř všichni autoři, kteří se zabývají klíčovými kompetencemi. Na otázku, proč tomu tak je odpovídají autoři publikace *Kritické a tvořivé myšlení v edukaci a výzkumu* následovně: „Komunikace je stěžejním aspektem sociálního styku jedince, který nám umožňuje sociálně vnímat (sociální percepce), vytvářet sociální vztahy (sociální interakce) a sociálně komunikovat.“⁹⁰Dále uvádí, že komunikace jako kompetence jedince se vytváří na základě socializace jedince, což je celoživotní proces. Ty základní kompetence dítě získává nepochybně v rodině, úlohou učitele je poté tyto

⁸⁷ [Srov] STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana. *Uvnitř a vně: sociální a edukativní aspekty výtvarné tvorby v prostředí školy a ve veřejném prostoru*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, str. 48

⁸⁸Národní ústav pro vzdělávání [online]. Copyright © [cit. 05.04.2019]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf , str. 87

⁸⁹ [Srov] STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana. *Uvnitř a vně: sociální a edukativní aspekty výtvarné tvorby v prostředí školy a ve veřejném prostoru*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, str. 42

⁹⁰ NOVOTNÁ, Jarmila a Jana JURČÍKOVÁ. *Kritické a tvořivé myšlení v edukaci a výzkumu*. Brno: Paido, 2012., str. 48

kompetence rozvíjet.⁹¹ Z pohledu výtvarného pedagoga je podle Petry Šobánové důležité, že jsme ve výtvarném díle schopni nalézt: „kulturní obsah, buď v podobě reálných jevů nebo subjektivně prožívaných událostí, abstraktních idejí či vyšších emocí (intelektuálních, morálních, estetických), citových vztahů nebo tělesných pocitů“.⁹² O obsahu výtvarného díla a jeho významech tím pádem můžeme mezi sebou také rozmlouvat – stávají se prostředkem komunikace.

Jaroslav Vančát v kapitole věnované současné situaci výtvarného umění v publikaci *Tvorba vizuálního zobrazení: gnozeologický a komunikační aspekt výtvarného umění ve výtvarné výchově* upozorňuje, že za jeden z nejpodstatnějších problémů výtvarného umění, který se značně projevuje i ve výtvarné výchově, považuje komunikativnost výtvarných uměleckých děl, zejména těch, které vznikly od počátku 20. století. Za největší úskalí při interpretaci výtvarných děl považuje Jaroslav Vančát rozdělení na obrazy realistické a abstraktní. Realistická část umění dle něj svádí učitele i žáky k redukci na fotografičnost, abstraktní část učitelé i žákům neodolatelné arbitráže nad smyslem díla a jeho konečného smyslu.⁹³

V téže publikaci dále uvádí, že za další závažný problém ve výtvarném umění shledává krizi ze statusu umělce jako neobyčejné, originální tvořivé osobnosti. Tuto autoritu mají nesporně například všichni renesanční umělci, ale v podstatě i všichni klasičtí umělci. Tato touha souvisí s pojetím věčnosti, při které byl umělec přesvědčen, že: „svým dílem dosáhl zviditelnění ideje, věřil, že se přiblížil něčemu mimo čas, bez ohledu na dočasnost materiální stránky díla.“⁹⁴ Tvořivost od věčnosti oddělilo až 20. století, kdy Duchamp vyslovil názor, že na divákově pochopení díla není umělec závislý. Tvorbu lze podle jeho úsudku považovat, opět raději doslovně citujme, za: „záležitost umělcova vlastního vyrovnání znaku s obsahem jeho mysli a divákovo uvědoměním téhož neprobíhá na stejné trase, ale spíše paralelně.“⁹⁵ Divák se tedy ve výsledné fázi totožně jako umělec snaží ztvárnit některé z doposud utajených obsahů své mysli. Jaroslav Vančát ještě zdůrazňuje, že vzhledem k tomu, že interpretace probíhá

⁹¹ [Srov] NOVOTNÁ, Jarmila a Jana JURČÍKOVÁ. *Kritické a tvořivé myšlení v edukaci a výzkumu*. Brno: Paido, 2012., str. 49-50

⁹² [Srov] ŠOBÁŇOVÁ, Petra a kol. *Užitečná symbióza*. Olomouc: Saublau, 2013, str. 40

⁹³ [Srov] VANČÁT, Jaroslav. *Tvorba vizuálního zobrazení: gnozeologický a komunikační aspekt výtvarného umění ve výtvarné výchově*. Praha: Karolinum, 2000, str. 21

⁹⁴ VANČÁT, Jaroslav. *Tvorba vizuálního zobrazení: gnozeologický a komunikační aspekt výtvarného umění ve výtvarné výchově*. Praha: Karolinum, 2000, str. 23

⁹⁵ LAMAČ, M. *Myšlenky moderních malířů*. Praha 1998, str. 326

z rozdílných časoprostorových souřadnic zkušenosti, nemá tak moc velkou pravděpodobnost, aby jeho interpretace byla identická s interpretací umělce.⁹⁶

V souvislosti s výše uvedeným textem nyní věnujme pozornost již zmíněné studii Markéty Hájkové (viz kapitola o participativním umění). Ta podotýká, že současné umění je natolik vyhraněné, že: „uniká realitě a žije samo pro sebe bez potřeby širší reflexe.“⁹⁷ Tím má na mysli nejednoznačnost umění ve 21. století, které je charakteristické rezonancí mezi dvěma póly. Možnost interpretace díla se tím pádem zužuje a jeho význam zůstává utajen. Je zde potom možnost, že dojde k jednosměrnému toku informací a nosná komunikace se tím přeruší. Názor publika autora projektu v danou chvíli nezajímá.⁹⁸

Paradigma současné umělecké reality je podle Hájkové vymezeno snahou umění spolupráce a participace. Umění spjaté s konkrétním (tedy veřejným) prostorem a místní komunitou se stále vyvíjí a je třeba mu věnovat patřičnou pozornost. Na české výtvarné scéně se stále častěji setkáváme s výtvarnými díly, které zdůrazňují celospolečenská témata⁹⁹. Hana Babyrádová upozorňuje, že v teorii výtvarné výchovy se stále více klade důraz na její socializační charakter, a to zejména proto, že umění vystupuje ze svých institucionálních rámců a vstupuje do veřejného prostoru. Vzniká stále více akcí, jež jsou spojené s činnostmi probíhající mimo třídy a ateliéry.¹⁰⁰ „Výtvarný projev takto doslova „vrůstá do života“, dílo již není objektem obdivu, stává se součástí života. Procesy iniciace a participace dominují jak v uměleckých, tak i ve výchovných aktivitách. Zaujímá-li dítě nebo dospívající prostřednictvím svého výtvarného projevu určitý postoj sám k sobě i ke svému okolí, bez ohledu na to, v jakém se

⁹⁶ [Srov] VANČÁT, Jaroslav. *Tvorba vizuálního zobrazení: gnozeologický a komunikační aspekt výtvarného umění ve výtvarné výchově*. Praha: Karolinum, 2000, str. 23

⁹⁷ HÁJKOVÁ, Markéta. Východiska participativního umění: evoluce mýtu v tvorbě Kateřiny Šedé. [cit. 03 - 03 - 2019]. Dostupné z: <http://www.musicologica.cz/studie-zari-2015/vychodiska-participativniho-umeni-evoluce-myty-v-tvorbe-kateriny-sede>

⁹⁸ [Srov] HÁJKOVÁ, Markéta. Východiska participativního umění: evoluce mýtu v tvorbě Kateřiny Šedé. [cit. 03 - 03 - 2019]. Dostupné z: <http://www.musicologica.cz/studie-zari-2015/vychodiska-participativniho-umeni-evoluce-myty-v-tvorbe-kateriny-sede>

⁹⁹ HÁJKOVÁ, Markéta. Východiska participativního umění: evoluce mýtu v tvorbě Kateřiny Šedé. [cit. 03 - 03 - 2019]. Dostupné z: <http://www.musicologica.cz/studie-zari-2015/vychodiska-participativniho-umeni-evoluce-myty-v-tvorbe-kateriny-sede>

¹⁰⁰ [Srov] STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana. Výtvarné projevy dětí, dospívajících a studentů v roce 2013. *Kultura, umění a výchova* [online]. 2013, 1 [cit. 2019-03-06]. Dostupné z: http://www.kuv.upol.cz/index.php?seo_url=aktualni-cislo&casopis=3&clanek=22

nacházíme čase, je toto jeho vyjádření vždy částečně modifikované expresivními akcenty a částečně kvalitami socializačními.¹⁰¹

2.2 Role výtvarného pedagoga v procesu vnímání současného umění

Teoretik, kritik výtvarného umění a především pedagog Igor Zhoř definoval v publikaci *V dialogu s uměním* výtvarného pedagoga jako někoho, kdo má: „v obrazném slova smyslu sedět u nohou umělce čili jako pečlivého pozorovatele a citlivého vnímatele umění, který zprostředkovává výtvarné myšlení, které nemusí být nutně myšlení pouze logické, a tudíž reflexe umění nemusí být ryze vědecká.“¹⁰² V poslední době se v oborové diskuzi objevuje problematika specifičnosti kompetencí v oblasti profesní a komunikační vybavenosti výtvarného pedagoga. Zmiňuje se požadavek určité univerzality výtvarného pedagoga, ovšem ne ve smyslu znalosti mnohých výtvarných technik a postupů, ale spíše spočívající v šíři jeho duševních snah, o kterých se zmiňoval pedagog a umělec Joseph Beuys. Ten podotýká, že: „ústředním motivem přitom není „uomo universale“, nýbrž duševní pohyblivost, která spojuje citlivé vnímání s myšlením v souvislostech a která je schopná formulovat z relevantních perspektiv vlastní pozice.“¹⁰³

Mnohé současné výzkumy se zabírají tím, jak lze uchopit konkrétní aspekty pedagogického působení v oblasti umění a zkoumání role pedagoga – umělce. Je patrný nárůst řady aktivit, které sledují působení umělců jako pedagogů na vysokých uměleckých školách. V pojetí galerijní a muzejní pedagogiky se často setkáváme se spoluprací s umělci. Již se nejedná pouze o kurátory či lektory, kteří připravují a vedou vzdělávací aktivity v galeriích, svůj význam získává i neformálně koncipované setkání s uměním vedené umělcem. „To nesměřuje k transferu informace od „znalce“ k „laikovi“, ale naopak nabízí

¹⁰¹ STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana. Výtvarné projevy dětí, dospívajících a studentů v roce 2013. Kultura, umění a výchova [online]. 2013, 1 [cit.2019-03-06].

Dostupné z: http://www.kuv.upol.cz/index.php?seo_url=aktualni-cislo&casopis=3&clanek=22

¹⁰² ZHOŘ, Igor. Škola výtvarného myšlení. In: HORÁČEK, Radek a kol. *V dialogu s uměním: Metodický materiál určený učitelům výtvarné výchovy a studentům výtvarných oborů středních a vysokých škol*. Brno: Masarykova univerzita, 1994.

¹⁰³ BUSCHKÜHLE, Carl-Peter. *Kunstpädagogen müssen Künstler sein. Zum Konzept künstlerischer Bildung. Kunstpädagogische Positionen* [online]. Hamburg University Press, 2004, 2004(5) [cit. 2019-07-03] Dostupné z: https://blogs.sub.uni-hamburg.de/hup/volltexte/2008/26/pdf/HamburgUP_KPP05_Buschkuehle.pdf

platformu pro diskusi či ještě častěji jiný než verbální způsob interpretace uměleckého díla.¹⁰⁴

Osobností umělce – pedagoga se ve své dizertační práci *Umění zažít umění* zabývá Marianna Petrů.¹⁰⁵ Ve své práci uvádí, že bezprostřední komunikace se žáky a kolektivní uchopování tématu mnohdy poskytuje mnoho podnětů také pro samotného pedagoga. Poznává, že Adriena Šimotová považuje za hlavní úlohu pedagoga otevírání poznávání. Za důležité považuje, o čem učitel se studenty mluví. To dále dokládá jejím výrokem: „Celé mé učení spočívalo v tom, že jsem studentům vyprávěla věci, pomocí kterých jsem je dostala do kontaktu se sebou, protože jen tato vazba umožňuje žákům se otevřít.“¹⁰⁶ Vladimír Skrepl se s tímto názorem ztotožňuje a dodává, že je vždycky rád, když se dialog se studenty postupně někam vyvine. „Zajímá mě cesta, ale její trasu předem nijak výrazněji neprogramuju, protože by ztratila svoje kouzlo.“¹⁰⁷

Otázkám postavení autora a diváka, manipulaci a delegované odpovědnosti či hodnocení provázející participativní umění věnuje pozornost ve své diplomové práci Pavla Peroutková. Tyto otázky v mnohém připodobňuje dilematům, které ve výuce řeší učitel výtvarné výchovy. Ten si stejně tak klade otázky, do jaké míry může ovlivňovat tvorbu žáků, zasahovat jim do práce a jak korigovat vlastní preference a pojetí výtvarného díla. Obdobně role umělce v rámci participativního projektu se podobá učitelově postavení ve výuce a naopak.¹⁰⁸ Lze tedy z předchozího textu vyčíst, že participativní přístupy ve výtvarném umění v mnohém připomínají svojí povahou pedagogickou činnost.

Soudobé pojetí výtvarné výchovy již nelpí na výsledném artefaktu, tedy hmatatelném důkazu, že žák byl něco schopen vytvořit. Naopak výtvarná výchova zdůrazňuje samotný proces tvorby, vjem a prožitek dané výtvarné činnosti. Šimon Brejcha v článku s názvem „*Výtvarka*“ není běžné vyučování upozorňuje, že „nejde o to, žáky pouze učit kreslit a ‚vnímat krásu‘, ale o to, aby začali tušit, že výtvarné umění, ve všech svých formách a projevech, se nám

¹⁰⁴ ŠKALOUDOVÁ, Barbora a Lucie VOBORĚLOVÁ. Současní umělci a jejich potenciál pro rozvoj kreativity a informační gramotnosti mladých lidí. [online]. 2012 [cit. 2018-11-11] Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/13875/soucasni-umelci-a-je-jich-potencial-pro-rozvoj-kreativity-a-informacni-gramotnosti-mladych-lidi.html/>

¹⁰⁵ [Srov] PETRŮ, Marianna. Umění zažít umění: Vlastní tvorba jako cesta poznávání. Brno, 2018. Dizertační práce. Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity v Brně. Str. 123

¹⁰⁶ HVÍŽDALA, Karel. Stopy Adrieny Šimotové: tři dialogy s prologem a epilogem. Str. 86.

¹⁰⁷ VOLF, Petr. Vladimír Skrepl: Radost svádí. In: Hospodářské Noviny IHNED

¹⁰⁸ [Srov] Peroutková, P.: Umění jako sociální intervence. [Diplomová práce] Praha 2014 – Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, katedra výtvarné výchovy, str. 28

snaží něco sdělit.”¹⁰⁹Úkolem výtvarného pedagoga je podle Šimona Brejchy jednak zprostředkovat proces vzniku, způsob vnímání a chápání obrazu (vizuálně obrazného vyjádření), ale také snažit se o to, aby žáci pochopili, že výtvarné umění je jednou z možných forem komunikace.¹¹⁰

Z výše uvedených definic vyplývá, že role výtvarného pedagoga je v současné době velmi obtížná. Taktéž vyplývá, že role umělce a pedagoga vykazuje poměrně mnoho společného – především nepřeborné množství otevřenosti při interpretacích výtvarných děl a aktivit, otevření se sobě samému a připravenosti k otevřeným debatám a diskuzím. Musíme tedy počítat s tím, že tak jako současné umění je otevřenou činností s nekonečným množstvím možností pro interpretaci, ani výtvarná pedagogika se nestane záležitostí pro uzavřený okruh lidí s jednoznačným výkladem.

2.3 Výtvarná tvorba žáků ve veřejném prostoru a její místo ve výtvarně – vzdělávacím procesu

V roce 2013 byl na středních školách v Olomouckém kraji zahájen výzkum zaměřený na výtvarnou tvorbu ve veřejném prostoru. Skládal se ze dvou částí: dotazníkového šetření a experimentální výuky výtvarné výchovy. Výzkum si kladl za cíl: „prostřednictvím výtvarné tvorby ve veřejném prostoru u studentů středních škol rozvíjet divácké kompetence a funkční vizuální gramotnost, definovat tematické okruhy a oblasti blízké dnešním teenagerům, porovnat postoje studentů k současnému umění ve veřejném prostoru před zahájením a po skončení projektu a porovnat přístupy studentů jednotlivých typů škol ke stejnému problému.“¹¹¹

Ve zmíněné první části, jež probíhala prostřednictvím dotazníkového šetření, měli studenti definovat pojem *umění ve veřejném prostoru* a dále na základě předloženého obrazového materiálu interpretovat různé typy uměleckých realizací ve veřejném prostoru, pro které vybírali ze škály *umění* –

¹⁰⁹ Metodický portál RVP - Modul Články [online]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/303/-vytvarka-neni-bezne-vyucovani.html/>

¹¹⁰[Srov] Metodický portál RVP - Modul Články [online]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/303/-vytvarka-neni-bezne-vyucovani.html/>

¹¹¹ STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana. *Uvnitř a vně: sociální a edukativní aspekty výtvarné tvorby v prostředí školy a ve veřejném prostoru*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, str. 48

vandalismus – reklama – aktivismus – legrace – provokace – jiné. Ve studentských definicích převládaly ty, které odkazovaly k vnějšímu prostředí, tedy prostoru náměstí a ulic. Ve více než polovině se objevil také důraz na dostupnost umění pro všechny, zaměření na pobavení diváka a interakci s ním.¹¹²

Veřejný prostor otevírá ve výtvarné výchově nepřeborné množství námětů. Vnější prostředí nám může poskytnout široký prostor pro komunikaci s divákem i samotným místem. Podle Petry Šobánové v současné výtvarné pedagogice převládá názor, že: „tvůrčí proces výtvarné aktivity nekončí vytvořením díla, tj. vizuálně obrazného vyjádření, (...) ale pokračuje uplatněním díla v procesu komunikace, jeho reflektováním žákem samotným, ostatními žáky, učitele, divákem.“¹¹³ Pro žáka se tak stává velkou výzvou, že může umění porovnávat a srovnávat i v mimoškolním prostředí. Ve veřejném prostoru se může setkat s mnohem bohatším výtvarným provedením a setkat se tak tvůrčí činností, jež se vztahuje i k tématům ze širokého spektra oborů – k problém sociálním, antropologickým, politickým, environmentálním aj.¹¹⁴

V námětové rovině je dalším rozměrem samotné místo, kde tvorba probíhá, případně kam je dílo instalováno. Každý z nás si buduje vztah k místu, které obývá, a vnímá jej specifickým způsobem. Konkrétní místo v něm poté vyvolává emoce, nálady a pocity. „Genius loci, historie a současnost konkrétního regionu, města, ulice, náměstí, místa, to jsou náměty, s nimiž pracují umělci a s kterými může každý jedinec zacházet osobitým způsobem, vztahovat se k nim naprosto subjektivně, ale může také zaujmout odstup pozorovatele a pokusit se nahlížet na problematiku z objektivního pohledu.“¹¹⁵ Tak jako tak bude tento pohled ovlivněn zázemím z pohledu kulturně-historického, které je pro dané místo typické. V této souvislosti Malgorzata Stepnik dodává, že: „všechny možné emocionální reakce, zahrnuté v procesu percepce uměleckého díla, mají sociální – nikoli pouze individuální –

¹¹² [Srov] STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana. *Uvnitř a vně: sociální a edukativní aspekty výtvarné tvorby v prostředí školy a ve veřejném prostoru.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, str. 48-50

¹¹³ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Škola muzejní pedagogiky 1: poznámky k partnerství výtvarné a muzejní pedagogiky* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, str. 27

¹¹⁴ [Srov] STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana. *Uvnitř a vně: sociální a edukativní aspekty výtvarné tvorby v prostředí školy a ve veřejném prostoru.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, str. 43

¹¹⁵ STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana. *Uvnitř a vně: sociální a edukativní aspekty výtvarné tvorby v prostředí školy a ve veřejném prostoru.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, str. 43

původ. Tudíž je každé umělecké dílo druhem „sociálního zrcadla“, reflektující kolektivní vědomí a kolektivní představu“. ¹¹⁶

Materiál pro tvorbu ve veřejném prostoru může představovat téměř cokoliv. Za nejpřístupnější a zároveň nejopravdovější materiál pro umělecké vyjádření považuje Jana Musilová ve své dizertační práci lidské tělo – tělo performerů. Pracovat je také možno s materiálem, jenž je přítomný na místě, s lidmi, kteří v místě realizace žijí, s náhodnými kolemjdoucími, kteří se vyskytují v průběhu realizace v okolí. Do veřejného prostoru je možné vstoupit s reklamou, plakátem, instalací, videoprojekcí aj. Je jen na nás samotných, jakým způsobem se do realizace pustíme a jak náročné a nákladné vyjadřovací prostředky zvolíme. ¹¹⁷

V rámci výše uvedeného olomouckého výzkumu vzniklo i několik studentských realizací ve veřejném prostoru. Skupinka dívek se například v jedné realizaci rozhodla poukázat na současný problém dnešní doby, kdy se lidé velmi málo usmívají. Vytvořily proto několik transparentů, které vyzývají kolemjdoucí k úsměvu za účelem zkrášlení všedního dne. Reakce okolí byly veskrze pozitivní, někteří kolemjdoucí jim dokonce děkovali za nevšední zážitek. ¹¹⁸ V další performance ve veřejném prostoru dvojice studentů reagovala na ostýchavé zkušenosti z tramvaje, kde jsou sedadla naproti sobě a cestující si vidí přímo do očí. Pro mnohé je tato skutečnost velmi stresující. Chlapci si proto vyrobili papírové oči, které si nalepili pod brýle a vydali se do olomouckých tramvají. I přestože papírové oči „zírají“, ve skutečnosti přes ně chlapci neviděli, a tak se „zíraní“ stalo pouze fiktivní. ¹¹⁹

¹¹⁶ STEPNIK, Malgorzata. *Vizuální gramotnost v kontextu sociologie umění – umělecké dílo jako sociální zrcadlo*. Praha, 2010, str. 54

¹¹⁷ [Srov] MUSILOVÁ, Jana. *Reflexe současného umění ve veřejném prostoru jako prostředek rozvíjení vizuální gramotnosti u studentů středních škol*. Dostupné z: https://theses.cz/id/npirgi/Disertace_Musilova_vc_autoreferatu.pdf, str. 53

¹¹⁸ [Srov] STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana. *Uvnitř a vně: sociální a edukativní aspekty výtvarné tvorby v prostředí školy a ve veřejném prostoru*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, str. 58

¹¹⁹ [Srov] STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana. *Uvnitř a vně: sociální a edukativní aspekty výtvarné tvorby v prostředí školy a ve veřejném prostoru*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, str. 58-59

3 Analýza tří vybraných uměleckých projektů současných tuzemských umělců pracujících s veřejným prostorem

První analyzovaný výtvarný projekt s názvem **Vnímání** cílil především na zamýšlení se nad tím, co veřejnost vnímá ve veřejném prostoru jako nejdůležitější. Zásah architekta Jana Šěpky do budějovického náměstí rozhodně diskuzi vyvolal, byť ze strany veřejnosti se nesetkal s příliš kladnými ovacemi. Jak již bylo v úvodu předesláno - k rozboru vybraných uměleckých aktivit ve veřejném prostoru bylo obtížné získat literární prameny, neboť se jedná o poměrně aktuální problematiku. Primárním zdrojem se proto staly především internetové články, které mnohdy nelze považovat za příliš způsobilé pro závěrečnou vysokoškolskou práci, ovšem vzhledem k tomu, že nepochopení uměleckých projektů vycházelo především z laické veřejnosti, považujeme za účelné z nich v tomto případě vycházet.

Jako druhého tuzemského autora jsme vybrali laureátku Ceny Jindřicha Chalupického Kateřinu Šedou, která se v mezinárodním měřítku řadí k těm nejvyhledávanějším českým výtvarným umělcům. Ve svých dílech oslovuje běžné lidi a zapojuje je do aktivit, které se mohou stát modelovými ukázkami, jak lze pozitivně ovlivnit jejich chování a fungování. Ve vybraném analyzovaném projektu **UNES-CO** se Šedá zaměřila na chybějící normální život v centech turisticky populárních měst. Při uvedení projektu budeme vycházet z již avizovaného katalogu *UNES-CO: company catalog and interim report on the organization's activities*.

Třetím zvoleným výtvarným počinem ve veřejném prostoru k následné analýze se stal legendární **Růžový tank Davida Černého**, jenž se v květnu 2017 v rámci expozice *Kmeny 90*, kterou pořádala Moravská galerie, objevil před průčelím evangelického kostela na Komenském náměstí. Úvodní podkapitoly poskytnou čtenáři základní informace o životě a tvorbě Davida Černého, v následujících jsou uvedeny informace o historii růžového tanku.

3. 1 Jan Šépka – Vnímání

Přehlednější biografii Jana Šépky nevěnuje pozornost žádná konkrétní odborná publikace, ovšem jeho stručný život lze shledat například v publikaci *Jak se dělá město* a několik dalších informací o jeho životě lze vyčíst z rozhovoru na internetové stránce www.archspace.cz. Detailní přehled Šépkových realizovaných i nerealizovaných projektů je možné nalézt na stránkách www.sepka-architekti.cz.

Z života a díla Jana Šépky

Jan Šépka se narodil v roce 1969 v Praze.¹²⁰V rozhovoru pro [archspace.cz](http://www.archspace.cz) Jan Šépka na otázku, zda musí mít člověk architekturu „v krvi“, odpovídá, že jeho děda byl sice bankéřem, ale měl vždy k oblasti architektury silný vztah, a to zejména proto, že jeho bratranec Jacques Groag byl mezinárodně uznávaným architektem, interiérovým návrhářem a žákem Adolfa Loose.¹²¹Mezi Groagovy nejznámější stavby na našem území patří například Vila Briess v Olomouci, ve Vídni se pak podílel na stavbě Wittgensteinovy vily.¹²²Jan Šépka přiznává, že o přítomnosti architekta v rodině neměl dlouhou dobu ponětí.¹²³

Jan Šépka se zpočátku věnoval malbě, maloval především na přelomu osmdesátých a devadesátých let a uspořádal i několik výstav. „V té době mě zajímala řada různých témat. Největším, které mě dlouho provázelo, bylo poznávání náhody při malování obrazů.“¹²⁴Postupně se mu však toto téma jevilo jako vyčerpané, a tak se rozhodl pro studium architektury. V roce 1995 vystudoval Fakultu architektury ČVUT a o dva roky později Školu architektury

¹²⁰ [Srov] ŠÉPKA, Jan a Mirka TŮMOVÁ. *Jak se dělá město*. Praha: Prostor - architektura, interiér, design, 2015, str. 635

¹²¹ [Srov] Zajímá mě příběh domu, říká obyčejný člověk a neobyčejný architekt Jan Šépka. I. část - [archSPACE.cz](http://www.archspace.cz) | architektura & design. [archSPACE](http://www.archspace.cz) – architektura, interiérový design, architekti [online]. Dostupné z: <http://www.archspace.cz/jan-sepka/>

¹²² [Srov] Jacques Groag – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Jacques_Groag

¹²³ [Srov] Zajímá mě příběh domu, říká obyčejný člověk a neobyčejný architekt Jan Šépka. I. část - [archSPACE.cz](http://www.archspace.cz) | architektura & design. [archSPACE](http://www.archspace.cz) – architektura, interiérový design, architekti [online]. Dostupné z: <http://www.archspace.cz/jan-sepka/>

¹²⁴ Zajímá mě příběh domu, říká obyčejný člověk a neobyčejný architekt Jan Šépka. I. část - [archSPACE.cz](http://www.archspace.cz) | architektura & design. [archSPACE](http://www.archspace.cz) – architektura, interiérový design, architekti [online]. Dostupné z: <http://www.archspace.cz/jan-sepka/>

AVU v Praze,¹²⁵ale jak sám poznamenává: „výtvarno zůstalo. Stavby, které dělám, v sobě v tomto smyslu něco mají. Přesah k výtvarnému umění je mi blízký.“¹²⁶

Spolu s architektem Michalem Kuzemenským iniciovali v roce 1994 spolek Nová česká práce. O čtyři roky později založil společně s Petrem Hájkem a Tomášem Hradečným architektonickou a projekční kancelář HŠH architekti, s.r.o., která fungovala až do roku 2009.¹²⁷ Mezi největší úspěchy této kanceláře řadíme vítězství v soutěži na návrh úprav Horního náměstí v Olomouci, další prvenství v soutěži na návrh řešení výdlažby Jiřského náměstí na Pražském hradě a 1. místo v soutěži za návrh Arcidiecézního muzea v Olomouci.¹²⁸ Vítězstvím v soutěži na rekonstrukci náměstí v Olomouci byli zaskočení, neboť s minimálními zkušenostmi naskočili tímto způsobem rovnou do praxe. Jan Šépka v rozhovoru s Janem Kratochvílem dodává, že: „v té době jsme o projektování nevěděli takřka nic, ale vidina práce na vlastním projektu nás natolik lákala, že jsme zcela naivně podepsali všechny smlouvy a vrhli se do všeho po hlavě.“¹²⁹

V roce 2004 oslovil Jana Šépku bývalý děkan pražské FA, zda by společně s Petrem Hájkem neudělali přednášku o jejich práci a taktéž se pokusili přivést více mladých architektů do školy. To se jim také povedlo.¹³⁰ Od roku 2004 až do roku 2014 navíc Jan Šépka působil jako pedagog na Fakultě architektury ČVUT v Praze.¹³¹ V následujících dvou letech zastával funkci vedoucího Kanceláře projektů v IPR v Praze a od roku 2014 vede ateliér A1 na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze.¹³² Na UMPRUM obhájil v roce 2015 svou habilitační práci s názvem *Jak se dělá město* a stal se docentem v oboru

¹²⁵ [Srov] ŠÉPKA, Jan a Mirka TŮMOVÁ. *Jak se dělá město*. Praha: Prostor - architektura, interiér, design, 2015, str. 635

¹²⁶ Zajímá mě příběh domu, říká obyčejný člověk a neobyčejný architekt Jan Šépka. I. část - archSPACE.cz | architektura & design. archSPACE – architektura, interiérový design, architekti [online]. Dostupné z: <http://www.archspace.cz/jan-sepka/>

¹²⁷ [Srov] ŠÉPKA, Jan a Mirka TŮMOVÁ. *Jak se dělá město*. Praha: Prostor - architektura, interiér, design, 2015, str. 635

¹²⁸ [Srov] HŠH Architekti [online]. Dostupné z: <http://hsharchitekti.cz/index.php?lang=cs&page=oceneni-vystavy>

¹²⁹ archiweb.cz - Rozhovor s HŠH architekti. archiweb.cz [online]. Copyright © Archiweb, s.r.o. 1997 [cit. 07.04.2019]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/news/rozhovor-s-hsh-architekti>

¹³⁰ [Srov] archiweb.cz - Rozhovor s HŠH architekti. archiweb.cz [online]. Copyright © Archiweb, s.r.o. 1997 [cit. 07.04.2019]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/news/rozhovor-s-hsh-architekti>

¹³¹ [Srov] archiweb.cz [online]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/n/prednasky/jan-sepka-prace-z-posledni-doby-1>

¹³² ŠÉPKA ARCHITEKTI [online]. Dostupné z: <http://www.sepka-architekti.cz/index.php?lang=cs&page=kancelar>

Architektura.¹³³ O rok později vydal společně s Mirkou Tůmovou stejnojmennou publikaci, v níž nastiňují jiné možnosti v plánování strategie koncepce měst.¹³⁴

Pro naši diplomovou práci je nejnosnější myšlenkou, že při utváření prostoru vychází Jan Šépka z konkrétního zadání a místa. Ovšem sám podotýká, že: „jinak je to u domu na rovině, jinak ve svahu, nebo v proluce ve městě. Okolnosti i klienti, kteří přijdou a začnou vyprávět svůj životní příběh, mi ukáží rozměr, který by jim vyhovoval. Z toho všeho vykrytalizuje myšlenka.“¹³⁵

Jan Šépka – Vnímání

Projekt si kladl za cíl primárně poukázat na to, jak je veřejnost schopna vnímat dominanty ve městech a zároveň utajená místa, o kterých mnohdy nemá ponětí. V tomto případě se jednalo o významnou památku a symbol města Českých Budějovic stojící na náměstí Přemysla Otakara II.: *Samsonovu kašnu* (viz Přílohy, obr. 8). Naopak prostory jedné z nejkvalitnějších institucí v Česku, *Domu umění* (viz Přílohy, obr. 9), jsou před našimi zraky zastřeny. Do zajímavé konfrontace se tak dostaly objekty, které spolu zdánlivě nesouvisí.¹³⁶ V následujícím textu se nejprve stručně seznámme s charakteristikou a stručnou historií dominanty veřejného prostoru v Českých Budějovicích - Samsonovou kašnou a skrytého prostoru, jenž nám nabízí společenské a kulturní využití, Domem umění.

Samsonova kašna

Dnes si lze jen těžko představit českobudějovické náměstí bez dominanty města, kterou svým rozměrem řadíme mezi největší kašny v České republice

¹³³ [Srov] Jan Šépka, porotce – Olověný Dušan. Olověný Dušan – Soutěž studentů fakulty architektury [online]. Dostupné z: <http://olovenydušan.cz/2017/03/24/jan-sepka-porotce/>

¹³⁴ [Srov] Jak se dělá město - Jan Šépka, Mirka Tůmová | KOSMAS.cz - vaše internetové knihkupectví. KOSMAS.cz - vaše internetové knihkupectví [online]. Dostupné z: <https://www.kosmas.cz/knihy/204682/jak-se-dela-mesto/>

¹³⁵ Jan Šépka a jeho projekty: SEFO, vila Hermína, nebo Dům v sadu. II. část rozhovoru - archSPACE.cz | architektura & design. archSPACE – architektura, interiérový design, architekti [online]. Dostupné z: <http://www.archspace.cz/jan-sepka-sefo/>

¹³⁶ [Srov] Galerie současného umění a architektury – Dům umění České Budějovice [online]. Dostupné z: <https://dumumenicb.cz/vystava/jan-sepka-architects/>

a jež je vyhlášena jako kulturní památka České republiky. Ve stručnosti se v následujícím textu seznámme s historií kašny a hlavním důvodem, proč byla zbudována.

V první polovině 18. století se začalo jednat o tom, že by bylo dobré vybudovat zařízení, jež by občany města zásobovalo užitkovou vodou. Po několika rozpravách bylo rozhodnuto, že kašna bude zbudována na hlavním náměstí.¹³⁷ O první návrh kašny uprostřed náměstí se pokusil v roce 1716 státní geometr Jan Rappa. Jindřichohradecký jezuita František Bauguta měl ovšem připomínky k velikosti zásobního objemu kašny, a tak se o konečný návrh zasloužil schwarzenberský stavitel Pavel Konečný z Třeboně.¹³⁸

Stavební proces byl zahájen v květnu roku 1720. O rok později, na podzim roku 1721, byly vykopány základy ve středu budějovického náměstí a do nich byl vložen středový kámen. Městská rada pověřila kamenickými pracemi místního kameníka Zachariáše Horna, který společně s Josefem Dietrichem spolupracovali na sousoší Panny Marie Budějovické.¹³⁹ Kamenná vodní nádrž s kamennou plastikou vznikala v letech 1721 až 1727 jako součást městského vodovodu na náměstí. Byla tehdy považována za ojedinělost, především pro její technické řešení. Josef Dietrich se postaral o vytesání plastiky Samsona krotícího lva, čtyři atlanty podpírající mušli a čtyři chrliče vody.¹⁴⁰ Historik Jakub Pavel posuzuje Samsonovu kašnu jako monumentální dílo svého druhu, poukazuje především na její měřítko vůči prostrannému náměstí a detailně si také všimá právě sousoší Samsona: „I přes výraznou plasticitu anatomie těl lze sotva tvrdit, že by postavy vyjadřovaly napětí, jež by odpovídalo dramatickosti námětu.“¹⁴¹

Milan Binder uvádí, že současně se zahájením stavby této monumentální kašny vznikala i městská vodárna u Lučního mlýna. Po dobudování vodovodu měla kašna trvale průtočný systém, samospádem užitkové vody z Vltavy z vodárenské věže. Maximální objem kašny je 237 m³, využitelný kolem 200 m³,

¹³⁷ [Srov] Reinhold Huyer, Aus Alt Budweis – I. Die Wiesenmühle, II. Der Samsonbrunnen, České Budějovice 1898, s. 27.

¹³⁸ [Srov] Úvodní strana | ENCYKLOPEDIE ČESKÝCH BUDĚJOVIC [online]. Dostupné z: <http://www.encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/samsonova-kašna>

¹³⁹ [Srov] NAŇKOVÁ, Věra, Zachariáš Horn, in: Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků, Pavel Vlček (ed.), Praha 2004, s. 247

¹⁴⁰ [Srov] Úvodní strana | ENCYKLOPEDIE ČESKÝCH BUDĚJOVIC [online]. Dostupné z: <http://www.encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/samsonova-kašna>

¹⁴¹ DRBNA HISTORICKA: Jak se Samson pral se lvem | Společnost | Zprávy | Budějcká Drbna - zprávy z Českých Budějovic a jižních Čech [online]. Dostupné z: <https://www.budejckadrzna.cz/zpravy/spolecnost/21260-drbna-historicka-jak-se-samson-pral-se-lvem.html>

a vnitřní půdorys kašny činí cca 15 m.¹⁴² Dno nádrže je tvořeno velkými kamennými deskami o tloušťce asi 0,15 m. Na obrubě nádrže jsou umístěny čtyři ozdobné kamenné vázy. Okolo celé kašny je po obvodu rozmístěno 24 kamenných sloupků, které jsou spojeny masivním řetězem.¹⁴³

V roce 1990 si Samsonova kašna prošla rekonstrukcí, během které byly původní sochy nahrazeny faksimiliemi. Původní sochařská díla ze Samsonovy kašny jsou nyní k nahlédnutí v přízemí českobudějovické radnice.¹⁴⁴

Dům umění v Českých Budějovicích

V *Encyklopedii Českých Budějovic* nalezneme informaci o tom, že Dům umění je označení pro objekt na náměstí Přemysla Otakara II. č. 38, jenž byl původně středověkým měšťanský domem. V městských knihách lze majitele tohoto domu doložit již od roku 1541. Po skončení druhé světové války poskytl městský národní výbor první poschodí objektu Sdružení jihočeských výtvarníků. Po zániku sdružení, v roce 1953, se dům dostal pod správu nově vzniklé Jihočeské krajské organizace Svazu československých výtvarných umělců s ústředím v Praze. V roce 1981 započala rozsáhlá rekonstrukce celého objektu, která trvala několik následujících let. V té době patřil Dům umění výhradně výtvarníkům a nacházely se zde výstavní prostory, výtvarnické ateliéry a prodejna Dílo.¹⁴⁵

Jak již bylo avizováno, v publikaci *Kurátor: průvodce uměním v Praze* se v kapitole věnované 10 místům, kam lze vyrazit za uměním mimo Prahu se dočteme, že Dům umění v Českých Budějovicích je „bez nadsázky jednou z nejkvalitnějších uměleckých institucí v Česku.“¹⁴⁶ Galerie funguje od roku 1998 a za tu dobu se zejména díky kurátorovi Michalovi Škodovi dá hovořit o galerii jako o jedné z: „nejaktivnějších u nás, co se týče mezinárodního

¹⁴² [Srov] BINDER, M., SCHINKO, J. Českobudějovické náměstí aneb Samsonova kašna, Bludný kámen a 48 domů. České Budějovice: Milan Binder, 2007, str. 62

¹⁴³ [Srov] Úvodní strana | ENCYKLOPEDIE ČESKÝCH BUDĚJOVIC [online]. Dostupné z: <http://www.encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/samsonova-kasna>

¹⁴⁴ [Srov] Samsonova kašna – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Samsonova_ka%C5%A1na

¹⁴⁵ [Srov] Úvodní strana | ENCYKLOPEDIE ČESKÝCH BUDĚJOVIC [online]. Dostupné z: <http://www.encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/samsonova-kasna>

¹⁴⁶ DVOŘÁKOVÁ, Valérie, Ján GAJDUŠEK a Štěpánka VESELSKÁ. *Kurátor: průvodce uměním v Praze*, 2018, s. 278

programu.¹⁴⁷Nefunguje ani na komerční, ani sbírkotvorné bázi, místo toho připravuje každý rok výstavy těch nejzajímavějších tuzemských i zahraničních autorů. Jmenujme například Adrienu Šimotovou, Aleše Čermáka, Dalibora Chatrného, Dominika Langa, Čestmíra Sušku; ze zahraničních autorů v prostorech galerie uspořádal výstavu například Sean Scully, Wolfgang Tillmans či Takeshi Hosaki.¹⁴⁸

Za velmi důležitou součást aktivit Domu umění jsou považovány edukační programy a pořady pro děti a mládež, v současnosti vedené lektorkou Šárkou Kosovou. Na stránkách Domu umění se lze dočíst, že edukační programy probíhají na základě výstavy autora v prostorách galerie a jsou doplněné o řadu rozmanitých otázek a úkolů. Děti a žáci formulují své postřehy a nabyté informace zaznamenávají do výukových listů; své zážitky poté zpracovávají ve výtvarné dílně. Programy trvají zhruba 60-90 minut a na jejich stránkách lze spatřit i fotografie z již proběhlých akcí.¹⁴⁹

Cíle a průběh projektu Vnímání

Kurátor Domu umění Michal Škoda požádal na jaře roku 2016 Jana Šépku, zda by neudělal výstavu ve zmíněné budějovické galerii. Jan Šépka ovšem nechtěl v galerii vystavovat svou tvorbu, ale měl v úmyslu zareagovat na mimořádnost zdejšího unikátního čtvercového náměstí se Samsonovou kašnou.¹⁵⁰ „Samsonova kašna je jednou z největších v zemi, její umělecká kvalita je nezpochybnitelná. Otázkou ale může být, zda dnes takové dominanty nevnímáme jen mimoděk. Procházíme kolem nich každý den, nepřemýšlíme o jejich podstatě ani o vztahu k prostoru,“ míní Jan Šépka.¹⁵¹

Samsonova kašna se v září 2016 po dobu tří týdnů až do 2. října ocitla v kruhovém prostoru (viz Přílohy I., obr. 10), který ji izoloval od samotného

¹⁴⁷ Michal Škoda Architekt roku 2019. Architekt roku 2019 [online]. Copyright © Všechna práva vyhrazena. 1996 [cit. 03.04.2019]. Dostupné z: <http://architektroku.cz/aktuality/detail?id=14135>

¹⁴⁸ [Srov] DVORÁKOVÁ, Valérie, Ján GAJDUŠEK a Štěpánka VESELSKÁ. *Kurátor: průvodce uměním v Praze*, 2018, s. 278

¹⁴⁹ [Srov] Galerie současného umění a architektury – Dům umění České Budějovice [online]. Dostupné z: <https://dumumenicb.cz/program-pro-deti-a-skoly/>

¹⁵⁰ [Srov] MAREK, Lukáš. Krása, či ostuda? Darovaná socha zakladatele Budějovic dráždí i baví. [cit. 14.04.2019]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ceske-budejovice/zpravy/socha-premysl-otakar-ii-pomnik-frantisek-postl-sochar.A151030_2202001_budejovice-zpravy_mrl

¹⁵¹ [Srov] KUBÁT, Petr. Symbol Budějovic zmizel za stěnou. Zakrytí Samsona rozdělilo obyvatele. [cit. 14.04.2019]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ceske-budejovice/zpravy/zakryta-samsonova-kašna.A160907_141445_budejovice-zpravy_epkub

náměstí, a zároveň jí vytvořil jakousi intimitu, které se kašně nikdy nedostalo. Kruhový prostor byl propojen cestou se schody do prostorů Domu umění, kde se objevil opět kruh, ovšem ve zcela jiných souvislostech. Celá konstrukce tedy měla půdorys dvou kruhů, které spojovala lávka. Menší kruh se nacházel přímo v galerii Domu umění v prvním patře a vstup na lávku vedl skrz okno z tohoto prvního patra. Na konci lávky se nacházely schody, po kterých se dalo k Samsonově kašně sejít.¹⁵²Návštěvník se v prostoru Domu umění pohyboval pouze po vymezené kruhové cestě a do jiných prostorů galerie se v podstatě nedostal. Primárním cílem projektu se tak stalo odcizení kašny a zvýraznění vstupu do Domu umění (viz Přílohy I., obr. 11).¹⁵³

Za jeden z nejsilnějších momentů považovala Petra Lexová samotnou cestu ke kašně, při které jste procházeli dlouhou tmavou lávkou, protože po obou stranách lávky byly asi deset centimetrů široké průzory nabízející netradiční pohledy na českobudějovické náměstí. Až na konci lávky bylo možné spatřit mohutná těla atlantů a postavu Samsona. „Izolováni od městského ruchu jste nuceni koncentrovat své vnímání jen na ni. Šépka pracuje s principem zakrytí, kdy upozorňuje na jedinečnost barokní kašny, kterou v běžném shonu již nevnímáme.“¹⁵⁴

Šépkova instalace si nezakládala pouze na vlastní výtvarně architektonické intervenci, nýbrž byla doplněna třemi debatními večery za účasti hostů z řad odborníků o blok přednášek a diskuzních pořadů pro veřejnost, které se vztahovaly k historii i současnosti náměstí a jeho využití. Instalaci spatřilo něco přes 36 000 návštěvníků.¹⁵⁵ Co se týče denního průměru, stala se výstava Vnímání nejúspěšnější pro rok 2016 v celé České republice. Denně ji navštívilo 1500 lidí. Tato návštěvnost odpovídala průměrné návštěvnosti celé jedné výstavy Domu umění za poslední dobu.¹⁵⁶

¹⁵² [Srov] ČT24, Umělec zakryl Samsonovu kašnu vysokou lávkou. [cit. 03.04.2019] Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/regiony/1900217-umelec-zakryl-kasnu-v-budejovicich-vysokou-stenou-vede-k-ni-lavka>

¹⁵³ [Srov] Vnímání - Česká cena za architekturu. Česká cena za architekturu [online]. Copyright © [cit. 03.04.2019]. Dostupné z: <https://ceskacenaazaarchitekturu.cz/projekty/2017/vnimani/>

¹⁵⁴ Střet vnímání - Artalk.cz. Artalk.cz - Aktuálně o výtvarném umění [online]. Copyright © COPYRIGHT 2007 [cit. 03.04.2019]. Dostupné z: <https://artalk.cz/2016/09/26/stret-vnimani/>

¹⁵⁵ [Srov] Kudy z nudy - Jan Šépka Architects – Projekt Vnímání v Českých Budějovicích. Kudy z nudy - Homepage [online]. Copyright © 2019 CzechTourism [cit. 07.04.2019]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity-a-akce/akce/projekt-vnimani-v-ceskych-budejovicic.aspx>

¹⁵⁶ [Srov] Nejnavštěvovanější výstavy roku: Karel IV., a Rousseau v Národní galerii, Šépka v Budějovicích. [cit. 03.04.2019] Dostupné z: <https://art.ihned.cz/umeni/c1-65618310-vystavy-navstevnost-karel-iv-rousseau-sepka>

Kritické reakce na projekt Vnímání

Petra Lexová v článku *Střet vnímání*, ve kterém shrnuje kontroverze, jež projekt mezi obyvateli Českých Budějovic vyvolal, uvádí, že již první vizualizace projektu, které byly veřejnosti představeny na jaře roku 2016, vyvolaly velmi bouřlivé reakce na sociálních sítích i v místním tisku. Většinou byly velmi negativní a často padala i vulgární slova: „Šépka byl označen za cizáckého autora poučujícího obyvatele města o jejich historii a „znásilňujícího“ náměstí k vlastní sebe prezentaci. Se solidaritou bylo myšleno na chudáky svatebčany a turisty, kteří nebudou mít možnost vyfotit se s městskými pamětihodnostmi, i stromy, které na drahé lešení padnou.“¹⁵⁷

Titulek článku na zpravodajském portále idnes.cz hlásá: *Symbol Budějovic zmizel za stěnou. Zakrytí Samsona rozdělilo obyvatele*. Nalezneme v něm informace o tom, že Šépkův projekt vyvolal opravdu množství reakcí u obyvatel Českých Budějovic. Většinou z nich vadilo zakrytí Samsonovy kašny a samotná dřevěná stavba na náměstí.¹⁵⁸ Na portále novinky.cz se v článku píše, že diskuze na sociálních sítích se netýkala pouze vizuální stránky, ale také ceny, kterou podle diskutujících hradilo město České Budějovice.¹⁵⁹

Jan Šépka se po celou dobu až do konce výstavy snažil tyto reakce racionálními argumenty regulovat. Mnohým obyvatelům Českých Budějovic vadilo především již zmíněné „mrhání peněz“ na realizaci projektu. Jan Šépka ovšem argumentuje, že například použitý materiál na stavbu celého dřevěného objektu kolem kašny byl získán formou sponzorského daru a po skončení projektu byl rozebrán a znovu využit jako stavební bednění.¹⁶⁰ Kurátor Domu umění Michal Škoda dále uvedl, že město České Budějovice nedalo „ani korunu navíc“ na zrealizování projektu. „Radnice posílá na roční provoz galerie 1,3 milionu korun. Na jednu výstavu mi vychází průměrný rozpočet 250 tisíc korun.

¹⁵⁷ Střet vnímání - Artalk.cz. Artalk.cz - Aktuálně o výtvarném umění [online]. Copyright © COPYRIGHT 2007 [cit. 03.04.2019]. Dostupné z: <https://artalk.cz/2016/09/26/stret-vnimani/>

¹⁵⁸ [Srov] KUBÁT, Petr. Chci ze Samsonovy kašny udělat šperk, říká muž, který rozdělil Budějovice. [cit. 07.04.2019] Dostupné z: https://www.idnes.cz/ceske-budejovice/zpravy/muz-co-chce-schovat-kašnu-samsona.A160519_2247243_budejovice-zpravy_mr1

¹⁵⁹ [Srov] Zakrytá Samsonova kašna v Českých Budějovicích sklízí kritiku – Novinky.cz . Novinky.cz – nejčtenější zprávy na českém internetu [online]. Copyright © 2003 [cit. 07.04.2019]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/cestovani/414015-zakryta-samsonova-kašna-v-ceskych-budejovicich-sklizi-kritiku.html>

¹⁶⁰ [Srov] CT24, Umělec zakryl Samsonovu kašnu v Budějovicích vysokou stěnou. [cit. 07.04.2019] Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/regiony/1900217-umelec-zakryl-kašnu-v-budejovicich-vysokou-stenou-vede-k-ni-lavka>

To jsem musel dodržet i v tomto případě. K tomu se přidali sponzoři," dodává Škoda.¹⁶¹

Jan Šépka dosvědčil, že reakce byly velmi radikální a kritické, ale objevily se i některé velmi pozitivní. Například kritik umění a pedagog Zdeněk Brdek upozornil, že jsme měli po dobu několika týdnů jedinečnou možnost vnímat kašnu vytrženou z nevšedních souvislostí.¹⁶² Taktéž samotný Jan Šépka se domníval, že je zapotřebí, aby lidé tuto expozici nejprve sami spatřili a až poté se rozhodli hodnotit.¹⁶³

Dřevěnou konstrukci složenou z trámů a černých desek, která izolovala kašnu od budějovického náměstí, obohatil o novou významovou rovinu vysokoškolský pedagog Karel Řepa, jenž znemožnil virtuální instalací kontakt se sochou Přemysla Otakara II. (viz Přílohy I., obr. 12), kterou nalezneme v parku Na sadech v Českých Budějovicích. Sochu daroval městu k 750. výročí sochař František Postl, ovšem odborníci se shodují na tom, že radnice měla vyhlásit řádnou soutěž o návrh podoby. Sochař Tomáš Havlík zdůraznil, že takový postup není správný: „Sochy se nemají do veřejného prostoru dostat bez soutěže jen proto, že je to dar. Něco jiného je krátkodobé umístění, to však není tento případ.“¹⁶⁴

Celá akce podle Jana Šépky měla obecnější přesah do témat veřejného prostoru nebo vstupu do historického centra. Hlavním podnětem bylo především vyvolat diskusi o veřejném prostoru a o dominantách, které nás ze všech stran obklopují a o tom, že jejich důležitost nevnímáme tak, jak bychom měli nebo mohli. Cílem projektu Vnímání, a ani jeho žádného jiného projektu, není šokovat, dráždit či provokovat veřejnost. Jak sám v rozhovoru pro server www.earch.cz uvádí: „Chtěl jsem touto instalací vzbudit diskusi o vnímání veřejného prostoru a Samsonově kašně, to ano, ale ne šokovat. Mojí jedinou

¹⁶¹ [Srov] KUBÁT, Petr. Symbol Budějovic zmizel za stěnou. Zakrytí Samsona rozdělilo obyvatele. [cit. 14.04.2019]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ceske-budejovice/zpravy/zakryta-samsonova-kasna.A160907_141445_budejovice-zpravy_epkub

¹⁶² [Srov] KUBÁT, Petr. Symbol Budějovic zmizel za stěnou. Zakrytí Samsona rozdělilo obyvatele. [cit. 14.04.2019]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ceske-budejovice/zpravy/zakryta-samsonova-kasna.A160907_141445_budejovice-zpravy_epkub

¹⁶³ [Srov] Zakrytá Samsonova kašna v Českých Budějovicích sklízí kritiku – Novinky.cz . Novinky.cz – nejčtenější zprávy na českém internetu [online]. Copyright © 2003 [cit. 07.04.2019]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/cestovani/414015-zakryta-samsonova-kasna-v-ceskych-budejovicich-sklizi-kritiku.html>

¹⁶⁴ MAREK, Lukáš. Krása, či ostuda? Darovaná socha zakladatele Budějovic dráždí i baví. [cit. 14.04.2019]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ceske-budejovice/zpravy/socha-premysl-otakar-ii-pomnik-frantisek-postl-sochar.A151030_2202001_budejovice-zpravy_mrl

ambicí je vystihnout věc, na které pracuji tak, aby byla dobrá – to je jediné, co mne zajímá.“¹⁶⁵

¹⁶⁵ Stačí nám ke štěstí jen štukové šambrány? ptá se Jan Šepka | EARCH.. Architektura online | EARCH. [online]. Copyright © Šepka architekti [cit. 07.04.2019]. Dostupné z: <http://www.earch.cz/cs/revue/staci-nam-ke-stesti-jen-stukove-sambrany-pta-se-jan-sepka>

3. 2 Kateřina Šedá – UNES-CO

„Všechno bylo jaksi povědomé, a přitom úplně naruby. Každý detail mi něco připomínal, ale nebyla jsem schopná ho nikam zařadit. Připadala jsem si nemožně – stát na místě, které nedokážu uvidět.“¹⁶⁶

Kateřina Šedá

Při analýze projektu UNES-CO budeme vycházet primárně z katalogu s názvem *UNES-CO: company catalog and interim report on the organization's activities*, jenž vyšel ke sklonku roku 2018 a prezentuje Českou republiku na 16. bienále architektury v Benátkách, internetové stránky <http://www.unes-co.cz/> a několika dalších článků publikovaných na internetu, neboť vzhledem k aktuálnosti nebylo projektu věnováno příliš mnoho jiných publikačních výstupů.

Před tím, než přejdeme k analýze samotného projektu UNESCO, budeme věnovat pozornost stručné historii turistického a kulturního centra jižních Čech - Českému Krumlovu. Jako primární zdroj pro tuto podkapitolu poslouží odborná publikace *Z mapy UNESCO* od Jaroslava Kučery a Dobroslava Líbala a informační internetové stránky města Český Krumlov.

Z života a díla Kateřiny Šedé

Na české výtvarné scéně se stále častěji setkáváme s výtvarnými akcemi, které zdůrazňují celospolečenská témata. Jednou z tvůrkyň těchto výtvarných akcí je držitelka Ceny Jindřicha Chalupeckého Kateřina Šedá, která ve své tvorbě klade důraz převážně na aktivizaci diváků, čímž se tito aktéři stávají spolutvůrci jejích projektů.

Kateřina Šedá se narodila v roce 1977 v Brně. Svůj přelom s výtvarným uměním spojuje se základní uměleckou školou, kde jí bylo o jedné lekci zadáno,

¹⁶⁶ ŠEDÁ, Kateřina. *UNES-CO: company catalog and interim report on the organization's activities*. Brno: Kateřina Šedá. 2018, str. 27

ať nakreslí sebe, jak zlobí. Pro dítě velmi kontroverzní zadání, prostřednictvím něž se mělo samo udat z „rošťáctví“, zpracovala tím způsobem, že papír roztrhala.¹⁶⁷ Šedá vystudovala Střední průmyslovou školu v Hodoníně a Střední školu uměleckých řemesel v Brně. V roce 1999 nastoupila na Akademii výtvarných umění v Praze a v roce 2005 ji dokončila.¹⁶⁸ V témže roce získala prestižní cenu udělovanou výtvarným umělcům do 35 let, Cenu Jindřicha Chalupeckého, za projekt *Je to jedno*. Projekt byl nazván podle nejčastěji používané odpovědi její babičky: „Je to jedno“. Tímto postojem ztratila babička zájem nejen Kateřiny Šedé, ale i jejích kamarádek a známých s ní o čemkoliv mluvit. Cílem projektu Kateřiny Šedé tak bylo přimět babičku k nějaké činnosti, jež by současně mohla otevřít nová témata jejich rozhovorů. Šedá po několika různých pokusech zjistila, že jediné, co dokáže její babičku z lhostejnosti probudit, jsou vzpomínky na železářství, ve kterém pracovala. Vznikly tak kresby, jež zachytily všech 650 druhů zboží a babička začala se svým okolím opět normálně mluvit (viz Přílohy I., obr. 12).¹⁶⁹

Poté se Šedá změnila na náročnější sociálně koncipované akce. Ve svých realizacích Kateřina Šedá řeší konkrétní problémy ve společnosti, které shledává jako velmi aktuální. Přichází tak na to, co pro ni představuje pojem *veřejný prostor*, hledá jeho hranice a snaží se o nalezení své role ve společnosti.¹⁷⁰ Akce se odehrávají často v negalerijním prostředí, často v otevřeném prostoru vesnice či města. V rozhovoru s Irenou Hejdovou pro server aktuálně.cz dále uvádí: „Já se častěji pohybuji mimo umělecké prostředí, hodně času trávím na venkově nebo městské periferii. Mě právě přitahuje ta nedobytnost „normálních“ lidí, jejich netknutost a čerstvost.“¹⁷¹ Například v projektu, který nazvala *Nic tam není*, přesvědčila obyvatele moravské obce Ponětovice, aby ve vybranou sobotu dodržovali stejný denní režim. Všichni tak současně ve stejnou dobu vstávali, jedli oběd, jezdili na kole a večer usnuli.¹⁷²

¹⁶⁷ [Srov] KLUSÁKOVÁ, Jana. ŠEDÁ, Kateřina. *Každý pes jiná ves*. Vyd. 1. Praha: JRP Ringier/tranzit.cz, 2008, s. 103.

¹⁶⁸ [Srov] LINDAUROVÁ, Lenka, PROCHÁZKOVÁ, Bára, ed. *Mezera: mladé umění v Česku 1990-2014*. V Praze: Společnost Jindřicha Chalupeckého, 2014, str. 397

¹⁶⁹ [Srov] HORÁK, Ondřej. *Průvodce neklidným územím: příběhy českého výtvarného umění (1900-2015)*. V Praze: Labyrint, 2016, str. 243

¹⁷⁰ [Srov] BEKOVÁ, Monika a Jana MUSILOVÁ. *Umění ve veřejném prostoru: série řízených rozhovorů s teoretiky umění a umělci : Žižka, Koleček, Zet, Šedá, Kohout, Klodová, Dick*. Olomouc. 2014, str. 60

¹⁷¹ Kateřina Šedá: Ráda všechny vyzvu: Zkuste si to! - Žena.cz - magazín pro ženy. Žena.cz - magazín pro ženy [online]. Copyright © [cit. 03.04.2019]. Dostupné z: <https://zena.aktualne.cz/katerina-seda-rada-vsechny-vyzvu-zkuste-si-to/r~i:article:622640/>

¹⁷² [Srov] HORÁK, Ondřej. *Průvodce neklidným územím: příběhy českého výtvarného umění (1900-2015)*. V Praze: Labyrint, 2016, str. 243

Pro tvorbu Kateřiny Šedé jsou charakteristické otázky každodenního života obyčejného člověka. Za pozoruhodnější považuje spolupráci s člověkem z „lidu“ – někým, kdo je neznalým divákem i přesto, že jeho první reakce mohou být spíše negativní. Poučení diváci, tím má na mysli například studenty uměleckých škol, považuje mnohdy paradoxně za „uzavřené do sebe“, a proto jim podle ní chybí otevřenost a odvaha.¹⁷³ Kateřina Šedá zastává názor, že: „skrze její akce lze účastníky vychovávat.“¹⁷⁴ Dle jejích slov tedy dnešní společnost léčí a prvek sociální práce je v jejím přístupu znatelný. Záměrně tedy volí spíše vesnické prostředí, i přestože jeho obyvatelé jsou konzervativnějšího ražení. Takovým příkladem byl projekt s názvem *Bedřichovice nad Temží*, který započal 3. září 2011 a vyvrcholil 3. září 2015.¹⁷⁵ Kateřina Šedá touto realizací chtěla založit svátek, připadající každoročně na 3. září, který by se mohl stát tradicí, potažmo mýtem. Tento typ boje proti stereotypu se tak sám neguje na vznik stereotypu nového.¹⁷⁶

Na otázku, zda se někdy setkala s neúspěchem či neúspěchem jejího záměru odpověděla, že ne. Ještě se nestalo, že by musela některou ze svých plánovaných akcí ze závažnějších důvodů zrušit, protože nechtěné komplikace často využívá ku prospěchu. Ovšem stalo se, že výsledek akce mohl působit negativně, byť byl pozitivní, jako tomu bylo u akce s názvem *Líšeňský profil*.¹⁷⁷ Kateřina Šedá byla přesvědčená, že výsledek je dotažený a přesvědčivý, totiž: „rozpačité jsou reakce publika a jeho přijetí.“¹⁷⁸

V souvislosti s její tvorbou se ovšem setkáváme i se širokým spektrem názorů týkajících se manipulace. Polský umělec Artur Zmijewski, který mimo jiné ve své tvorbě zkoumá lidské chování v ideologickém smyslu a prostřednictvím vztahů vytvořených mezi účastníky v kontextu vytváří v rámci každého projektu¹⁷⁹, ji ve svém kritickém textu označil za manipulátorku. Kateřina Šedá ovšem samotný jeho text považuje za manipulaci, a to se

¹⁷³ [Srov] BEKOVÁ, Monika a Jana MUSILOVÁ. *Umění ve veřejném prostoru: série řízených rozhovorů s teoretiky umění a umělci : Žižka, Koleček, Zet, Šedá, Kohout, Klodová, Dick*. Olomouc. 2014, str. 60

¹⁷⁴ BEKOVÁ, Monika a Jana MUSILOVÁ. *Umění ve veřejném prostoru: série řízených rozhovorů s teoretiky umění a umělci : Žižka, Koleček, Zet, Šedá, Kohout, Klodová, Dick*. Olomouc. 2014, str. 60

¹⁷⁵ [Srov] *Bedřichovice nad Temží* [online]. Dostupné z: <http://www.bedrichovicenadtemzi.cz/>

¹⁷⁶ [Srov] HÁJKOVÁ, Markéta. Nečernobílá prezentace Šedé. [online]. MUSICOLOGICA, 2013, č. 10, [cit. 26 - 02 - 2019]. Dostupné z: <http://www.musicologica.cz/kritika-rijen-2013/necernobila-prezentace-sede>.

¹⁷⁷ [Srov] BEKOVÁ, Monika a Jana MUSILOVÁ. *Umění ve veřejném prostoru: série řízených rozhovorů s teoretiky umění a umělci : Žižka, Koleček, Zet, Šedá, Kohout, Klodová, Dick*. Olomouc. 2014, str. 60

¹⁷⁸ BEKOVÁ, Monika a Jana MUSILOVÁ. *Umění ve veřejném prostoru: série řízených rozhovorů s teoretiky umění a umělci : Žižka, Koleček, Zet, Šedá, Kohout, Klodová, Dick*. Olomouc. 2014, str. 72

¹⁷⁹ [Srov] Kateřina Šedá's talk at Tate Modern - Londýn. Homepage - Londýn [online]. Dostupné z: <http://london.czechcentres.cz/programme/travel-events/katerina-sedas-talk-at-tate-modern1/>

čtenářem. Dále argumentuje, že její práci prozatím žádný český teoretik umění doposud hlouběji nezkoumal, ani se nedotazoval účastníků jejích akcí. Upozorňuje také na to, že odezvy na týkající se manipulace pochází pouze z oblasti výtvarného umění, nikoliv z prostředí sociologie či antropologie. Uznává, že některé účastníky akcí musí někdy přemlouvat, ale toto slovo připodobňuje vysvětlování, neboť jim musí stále dokola opakovat a vysvětlovat svůj záměr.¹⁸⁰

Nástin historického vývoje města Český Krumlov

Na oficiálních stránkách města Český Krumlov se dočteme, že název Český Krumlov pochází z německého výrazu „Krumme Aue“, jenž je možné přeložit jako „Křivý luh“.¹⁸¹ Na stránkách www.unesco-czech.cz je pro změnu uvedeno, že název pochází pravděpodobně ze staroněmčiny „Krumben Ouwe“ a přeložit se dá jako zmíněný „Křivý luh“ či „Křivá louka“.¹⁸²

Od samotného vzniku Českého Krumlova se izolovaně od sebe vyvíjela sídliště pod hradem a ve vnitřním městě. Kolem obdélníkového tržiště, později náměstí, narůstalo postupem času mnoho budov, tvořily se ulice a na návrší byl vybudován první kostelík. Do města přicházeli jak čeští tak němečtí osadníci, kteří vedle sebe žili v poklidu po mnoho dalších století.¹⁸³ Historické jádro Českého Krumlova dělí tok řeky Vltavy na vnitřní město a Latrán. Střed vnitřního města vždy představovalo náměstí, severní stranu zaujímal radnice, jež vznikla v roce 1597 spojením dvou samostatných domů. Valná většina obytných domů na náměstí Svornosti má: „gotické základy, renesančně přestavěné obytné části, barokně upravené štíty a některé domy mají empírové fasády.“¹⁸⁴ Čistě barokní prvek na českokrumlovském náměstí představuje morový sloup z let 1712-1716, na jehož podstavci stojí sochy sv. Václava, sv. Víta, Jana Evangelisty a Judy Tadeáše od pražského sochaře Matěje Jäckela.

¹⁸⁰ [Srov] BEKOVÁ, Monika a Jana MUSILOVÁ. *Umění ve veřejném prostoru: série řízených rozhovorů s teoretiky umění a umělci : Žižka, Koleček, Zet, Šedá, Kohout, Klodová, Dick*. Olomouc. 2014, str. 61

¹⁸¹ [Srov] [online]. Copyright © 2006 [cit. 07.04.2019]. Dostupné z:

http://www.ckrumlov.info/docs/cz/mesto_histor_himeck.xml

¹⁸² Dvanáct českých divů světa - České dědictví UNESCO. Dvanáct českých divů světa - České dědictví UNESCO [online]. Copyright © České dědictví UNESCO [cit. 07.04.2019]. Dostupné z:

<http://www.unesco-czech.cz>

¹⁸³ [Srov] KUČERA, Jaroslav a Dobroslav LÍBAL. *Z mapy UNESCO*. Praha: Akropolis, 1997. str. 16

¹⁸⁴ KUČERA, Jaroslav a Dobroslav LÍBAL. *Z mapy UNESCO*. Praha: Akropolis, 1997. str. 19

Ke konci první poloviny 19. století začalo město ztrácet svůj středověký ráz: byly zbourány městské brány, postupně se zbouraly i městské hradby. Osud těchto bran byl zpečetěn jednak kvůli nákladné údržbě,¹⁸⁵ ale také z důvodu rozvoje dopravy a průmyslu ve městě, neboť městské brány znemožňovaly provoz.¹⁸⁶ V současnosti lze v Českém Krumlově spatřit jen dvě památky spjaté s obrannou funkcí města, a to Českobudějovickou bránu a objekt bývalé hradební bašty v Latránu.¹⁸⁷

V roce 1963 byl Český Krumlov prohlášen za státní městskou památkovou rezervaci. Důležitost města byla ovšem uznána o několik let později v roce 1992 organizací UNESCO, která Český Krumlov zapsala do Seznamu světového kulturního i přírodního dědictví UNESCO, čímž jej zařadila mezi přední světové památky.¹⁸⁸

Uvedení do projektu UNES-CO

„Domy, ve kterých nikdo nežije. Obchody, které nikdo nepotřebuje. Ulice, kde se lidé nepotkávají, ale vzájemně vyhýbají. Charakteristika sociálně vyloučených lokalit, ale i nejkrásnějších měst světa zapsaných na seznamu světového dědictví UNESCO.“¹⁸⁹ Tímto textem je Kateřinou Šedou v katalogu, který prezentuje Českou republiku na 16. bienále architektury v Benátkách, uveden projekt UNES-CO.

Podobnosti sociálně vyloučených lokalit a památek UNESCO si autorka projektu Kateřina Šedá všimla loni v létě při návštěvě Českého Krumlova a napadlo ji tak, zda by se nemohla nechat sociálně vyloučenou lokalitou inspirovat a pomoci městům potýkajícím se s problémem masového turismu¹⁹⁰. Pro svůj projekt si Šedá vybrala dvě města, a to Český Krumlov a italské

¹⁸⁵ [Srov] KUČERA, Jaroslav a Dobroslav LÍBAL. *Z mapy UNESCO*. Praha: Akropolis, 1997. str. 17

¹⁸⁶ [Srov] [online]. Copyright © 2006 [cit. 03.04.2019]. Dostupné z:

http://www.encyklopedie.krumlov.cz/docs/cz/mesto_histor_hibrop.xml

¹⁸⁷ [Srov] KUČERA, Jaroslav a Dobroslav LÍBAL. *Z mapy UNESCO*. Praha: Akropolis, 1997. str. 17

¹⁸⁸ [Srov] KUČERA, Jaroslav a Dobroslav LÍBAL. *Z mapy UNESCO*. Praha: Akropolis, 1997. str. 16

¹⁸⁹ ŠEDÁ, Kateřina. *UNES-CO: company catalog and interim report on the organization's activities*.

Brno: Kateřina Šedá. 2018, str. 7

¹⁹⁰ ŠEDÁ, Kateřina. *UNES-CO: company catalog and interim report on the organization's activities*.

Brno: Kateřina Šedá. 2018, str. 7

Benátky, kde bude Bienále architektury probíhat. Ve městě Český Krumlov je dnes historické centrum prakticky již neobývané, v případě Benátek k tomu podle statistik dojde v roce 2030.¹⁹¹ Do Benátek každoročně směřují tisíce návštěvníků z celého světa a místní se podle Kateřiny Šedé začali stahovat – nejdříve do svých obydlích, později zcela mimo historické centrum. S tímto problémem se ovšem potýká i více míst, kde se začíná mluvit o regulaci návštěvníků nebo dokonce o zavedení vstupného do historického centra.¹⁹²

Šedá chtěla tímto projektem nejen upozornit na vyliďňování center, ale také nalézt způsob, jak tuto situaci řešit.¹⁹³ V rozhovoru s Jiří Ptáčkem dále uvedla, že hlavním cílem jejího projektu bylo analyzovat a pojmenovat turisty „okupované“ město Český Krumlov, vyvolat veřejnou debatu, získat co nejširší škálu názorů a pokusit se nalézt společného jmenovatele těchto problémů. Z tohoto důvodu se zaměřuje převážně na terén, kde navazuje kontakty s mnoha lidmi, poslouchá jejich problémy a hledá cestu, jak je vyřešit.¹⁹⁴

V roce 2018 proto založila společnost s názvem UNES-CO, která upozorňuje na situaci, která se v mnohých městech děje hned poté, co se stanou součástí kulturního dědictví UNESCO. Pod zkratkou UNES-CO se skrývá *Mezinárodní organizace pro normální život* a název organizace v češtině vznikl z přesmyčky „CO město UNESE“.¹⁹⁵

Kateřina Šedá v již jmenovaném katalogu uvádí, že označit centrum Českého Krumlova za „vyloučenou“ lokalitu vypadá na první pohled naprosto pošetile a nesmyslně. Ovšem když zapomeneme na pozadí města, obnaží se podle ní místní vztahy v „plné síle“. Proto se k městu rozhodla přistoupit jako k vyloučené lokalitě a ke změně současného stavu Krumlova použila níže uvedené strategie:

¹⁹¹ [Srov] Národní galerie Praha [online]. Dostupné z: <https://www.ngprague.cz/exposition-detail/katerina-seda-unes-co/>

¹⁹² [Srov] Proč jsme vznikli? – UNES-CO. UNES-CO – BUILDING NORMAL LIFE FOR MEN AND WOMAN [online]. Copyright © 2018 [cit. 07.04.2019]. Dostupné z: <http://www.unes-co.cz/o-spolecnosti/proc-jisme-vznikli/>

¹⁹³ [Srov] Český Krumlov zaplatí obyvatelům za normální život. Chce jít příkladem Benátkám – ČT24 – Česká televize. ČT24 – Nejdůvěryhodnější zpravodajský web v ČR – Česká televize [online]. Copyright © [cit. 07.04.2019]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/kultura/2425429-cesky-krumlov-zaplati-obyvatele-za-normalni-zivot-chce-jit-prikladem-benatkam>

¹⁹⁴ [Srov] Jiří Ptáček: Kateřina Šedá: Tady se fakt nedá bydlet. Jiří Ptáček [online]. Dostupné z: <http://jiriptacek.blogspot.com/2018/03/katerina-seda-tady-se-fakt-neda-bydlet.html>

¹⁹⁵ [Srov] Dostupné z: <http://www.unes-co.cz/cs/>

1. NORMÁLNÍ ŽIVOT: Vrátit do lokality normální život, který se viditelně projevuje v ulicích města
2. ZAMĚŠTNÁNÍ: Nabídnout VOLNÁ PRACOVNÍ MÍSTA, která jsou v lokalitě nejvíce potřebná
3. BYT: Podpořit takto zaměstnané rodiny bydlením přímo v lokalitě.¹⁹⁶

Při podrobnější analýze všech tří výše uvedených bodů si Kateřina Šedá všimla, že nejvíce potřebné pracovní pozice v centru Českého Krumlova jsou *nezaměstnaný rodič* nebo *prarodič*. Hovoříme tak o typu práce, při které zaměstnanec dělá v ulicích viditelně normální činnosti spojené s rodinným životem. Právě takový typ činnosti dělá podle Šedé z města skutečné město, nikoliv kulisu pro činnosti turistů.¹⁹⁷ V rozhovoru s Jiřím Ptáčkem Kateřina Šedá dále poznamenává: „Když někdo z místních vytáhne na břehu řeky knížku, turisté ho fotí ze všech stran. Když obyvatelé vyhazují z oken na ulici vánoční stromky, tak si turisté myslí, že jde o národní zvyk, a předhánějí se v tom, kdo bude mít lepší záběr. To se děje především proto, že provozování „normálních“ činností na ulici je v turistické sezóně ojedinělé, ostatně kdo by si šel číst na náměstí noviny, když se tam nedá ani hýbat.“¹⁹⁸

Do svého projektu Šedá vybrala z 1 500 přihlášených rodin 15 rodin a několik brigádníků. Od června 2018 do srpna téhož roku její „zaměstnanci“ žili v centru města a vykonávali běžné činnosti jako například procházení se s kočárkem, větrání peřin v oknech nebo grilování. Město Český Krumlov zapůjčilo Kateřině Šedé pět bytů, které byly připravené k rekonstrukci, jeden byt zapůjčila galerie Egon Schiele Art Centrum.¹⁹⁹

Na oficiální stránkách projektu UNES-CO je ke zhlédnutí několik motivačních dopisů, které zasílali zájemci, jež se chtěli účastnit projektu Kateřiny Šedé. Uvedme si na následující straně vybrané z nich:

¹⁹⁶ ŠEDÁ, Kateřina. *UNES-CO: company catalog and interim report on the organization's activities*. Brno: Kateřina Šedá. 2018, str. 32-33

¹⁹⁷ [Srov] ŠEDÁ, Kateřina. *UNES-CO: company catalog and interim report on the organization's activities*. Brno: Kateřina Šedá. 2018, str. 33

¹⁹⁸ Jiří Ptáček: Kateřina Šedá: Tady se fakt nedá bydlet. Jiří Ptáček [online]. Dostupné z: <http://jiriptacek.blogspot.com/2018/03/katerina-seda-tady-se-fakt-neda-bydlet.html>

¹⁹⁹ [Srov] Umělkyni Šedou posílali kritici za projekt UNES-CO v Krumlově do plynu. [cit. 03 - 04 - 2019]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ceske-budejovice/zpravy/katerina-seda-projekt-unes-co-konec-kritika-cesky-krumlov.A180924_151818_budejovice-zpravy_khr

Mám schopnost odblokovat dlouhodobě zabetonované situace, jak mezilidské, tak lokální. Mým nerozlučným parťákem je můj sedmiletý pes Kiko, který je svou přirozenou podstatou „ice breaker“, lidé se zcela nevědomě zastavují a dávají se díky němu se mnou do řeči, aniž by se styděli.

P. M., 38 let, Šumperk

Úryvek: Ráda řídím, mám za sebou několik úspěšných pokusů pěstování okenního rostlinstva, ráda chodím nakupovat a pozoruji lidi z okna, když předstírám, že se starám o květiny. Umím se rychle asimilovat a také mě láká zažít normální život.

I. C., 25 let, Ústí nad Labem

ZVLÁŠTNÍ DOVEDNOSTI: žonglování, smlouvání, halekání, hraní se třemi dětmi, ježdění na jednokolce či koni, pletení košíků, opravář kol, řezbář, nošení dětí přes rameno, na jedné ruce, či za hlavou.

J. T., 40 let, Praha²⁰⁰

Kritické reakce na projekt UNES-CO

Projekt Kateřiny Šedé se obdobně jako projekt Vnímání architekta Jana Šépký nesetkal s příliš kladnými reakcemi ze strany veřejnosti. V mnohých obyvatelích Českého Krumlova a veřejnosti projekt vzbudil kontroverzi i určité nepochopení.

Někteří místní obyvatelé si ještě před zahájením projektu zpočátku mysleli, že záměrem Šedé je naopak přivést další „atrakci“ pro turisty. „Dost lidí to bere jako pouhé divadlo, po kterém se všechno vrátí do starých kolejí a nic nám nepřinese. A navíc o něm nejsou dost informováni.“²⁰¹ Další kritika se ukázala v tom, že lidé dlouhodobě kritizují město za fakt, že: „je tam málo bydlení v centru, a najednou se ukazují byty, které jsou k dispozici,“ uvedla

²⁰⁰ UNES-CO – BUILDING NORMAL LIFE FOR MEN AND WOMAN [online]. Dostupné z: <http://www.unes-co.cz/prace-snu/motivacni-dopisy/>

²⁰¹ GABAJOVÁ, Zuzana. Projekt Unes-co Kateřiny Šedé v Krumlově vyvolává nadšení i vztek. [cit. 03 – 03 – 2019]. Dostupné z: https://ceskokrumlovsky.denik.cz/zpravy_region/projekt-unes-co-kateriny-sede-v-krumlove-vyvolava-nadseni-i-vztek-20180408.html

Kateřina Šedá.²⁰² „Lidem i mně vadí, že tu mají bydlet lidé odjinud, původně se počítalo s Krumlováky,“²⁰³ komentuje student zdejšího gymnázia Jiří Kuchař jako hlavní důvod, proč některým obyvatelů Českého Krumlova projekt vadí.

Kritika mířila obdobně jako u Jana Šépy především na autorku projektu. „Dnes tady nemám manžela ani děti, ti už nikdy do Krumlova nepřijedou. Propíralo se, jak jsem na tom zbohatla, nicméně zbydou mi dost velké dluhy. Několikrát přišlo udání, že zaměstnávám děti, několik kontrol z pracovního úřadu a ze sociálky,“²⁰⁴ uvedla Kateřina Šedá v rozhovoru pro zpravodajský portál idnes.cz. Je na pováženou, co veřejnost vede k útokům na osobnost Šedé, byť jejím záměrem nebylo zbohatnout ani kritizovat turismus; pouze nalézt způsob, jak cizince alespoň na chvíli zastavit. Ředitelka instituce Egon Schiele Art Centrum Hana Jirmusová Lazarowitz pro týž server uvedla, že primárním cílem Šedé bylo: „chránit projektem ty, kteří žijí v centrech měst zapsaných na seznamu UNESCO.“²⁰⁵ Podle Jirmusové se objevilo mnoho vulgárních útoků proti Šedé, při čemž: „někteří lidé ji na sociálních sítích posílali do plynu.“²⁰⁶ Dále ředitelka reagovala: „Kateřina kvůli tomuto projektu prodala několik svých věcí. Projekt je silně podfinancován. Kateřina dostala několik nabídek, například z Norska, ze zemí, které mají vážné problémy s turismem. Zaujala je její odhodlanost zakousnout se do problému.“²⁰⁷

Projekt poutal pozornost i v zahraničních médiích, ovšem psalo se o něm pouze kladně. Například na stránce www.theguardian.com v článku věnovanému recenzím Benátské architektury jsou uvedeny informace o snaze Kateřiny Šedé vrátit chybějící normální život do center Českého Krumlova.²⁰⁸

²⁰² [Srov] Jak žít v městě plném turistů? Umělkyně Šedá v Benátkách vysílá přímý přenos z Českého Krumlova. [cit. 03 – 03 - 2019]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/kultura/umeni/katerina-seda-benatky-bienale-turismus-cesky-krumlov/r-d1d348fa60c211e8a6cb0cc47ab5f122/?redirected=1552218057>

²⁰³ GABAJOVÁ, Zuzana. Projekt Unes-co Kateřiny Šedé v Krumlově vyvolává nadšení i vztek. [cit. 03 – 03 - 2019]. Dostupné z: https://ceskokrumlovsky.denik.cz/zpravy_region/projekt-unes-co-kateriny-sede-v-krumlove-vyvolava-nadseni-i-vztek-20180408.html

²⁰⁴ Umělkyni Šedou posílali kritici za projekt UNES-CO v Krumlově do plynu. [cit. 03 – 03 - 2019]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ceske-budejovice/zpravy/katerina-seda-projekt-unes-co-konec-kritika-cesky-krumlov.A180924_151818_budejovice-zpravy_khr

²⁰⁵ Umělkyni Šedou posílali kritici za projekt UNES-CO v Krumlově do plynu. [cit. 03 – 03 - 2019]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ceske-budejovice/zpravy/katerina-seda-projekt-unes-co-konec-kritika-cesky-krumlov.A180924_151818_budejovice-zpravy_khr

²⁰⁶ Umělkyni Šedou posílali kritici za projekt UNES-CO v Krumlově do plynu. [cit. 03 – 03 - 2019]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ceske-budejovice/zpravy/katerina-seda-projekt-unes-co-konec-kritika-cesky-krumlov.A180924_151818_budejovice-zpravy_khr

²⁰⁷ Umělkyni Šedou posílali kritici za projekt UNES-CO v Krumlově do plynu. [cit. 03 – 03 - 2019]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ceske-budejovice/zpravy/katerina-seda-projekt-unes-co-konec-kritika-cesky-krumlov.A180924_151818_budejovice-zpravy_khr

²⁰⁸ [Srov] Cosmic chapels and an estate agent's nightmare – Venice Architecture Biennale review | Art and design | The Guardian. [online]. Copyright © 2019 Guardian News [cit. 07.04.2019]. Dostupné z:

Na obranu Šedé se postavila také mluvčí Městského úřadu Český Krumlov Petra Nestávalová, která poznamenala, že z projektu UNES-CO může město především těžit. „Je to pro nás nejen obrovská prestiž, ale nabízí se příležitost uchopit problematiku vylidňujícího se centra města a jeho odcizování obyvatelům netradičním způsobem.“²⁰⁹ Pro Českokrumlovský deník na toto konto dále uvedla kurátorka projektu Hana Jirmusová Lazarowitz, že problém historických měst se již řeší několik let a nikdo přesně neví, jakým způsobem se má situace řešit a „je skvělé, že světově uznávaná umělkyně projekt dělá právě u nás. Přijde mi to skoro jako zázrak.“²¹⁰

Projekt Kateřiny Šedé otevřel podle památkáře a pedagoga Viléma Švece otázky týkající tématu, které se šíří po celém světě společně s rostoucí globalizací. Během posledních desetiletí se mnoho městských center stalo vylidněnými, protože jsou zaplaveny nekontrolovaným cestovním ruchem, který je proměňuje v panoptické Potěmkinovy vesnice a kýčovitě fasády konzumerismu. Tato přitažlivá místa, jejichž starodávná historie a kouzlo by je měly učinit atraktivním pro život, podle něj ztrácejí předpoklad pro každodenní život. Šedá správně vyznamenala, že Český Krumlov, Benátky a jiná podobná města jsou vyloučenými lokalitami (fyzické prostory jsou vhodné pro život, ale skutečné podmínky pro každodenní život jsou obtížné a specifické) a nabízí neuvěřitelnou příležitost zažít energii města, která stále dýchá.²¹¹

<https://www.theguardian.com/artanddesign/2018/may/28/cosmic-chapels-and-an-estate-agents-nightmare-venice-architecture-biennale-review>

²⁰⁹ GABAJOVÁ, Zuzana. Projekt Unes-co Kateřiny Šedé v Krumlově vyvolává nadšení i vztek. [cit. 03 – 03 - 2019]. Dostupné z: https://ceskokrumlovsky.denik.cz/zpravy_region/projekt-unes-co-kateriny-sede-v-krumlove-vyvolava-nadseni-i-vztek-20180408.html

²¹⁰ Projekt Unes-co Kateřiny Šedé v Krumlově vyvolává nadšení i vztek - Českokrumlovský deník. Českokrumlovský deník [online]. Copyright © [cit. 07.04.2019]. Dostupné z: https://ceskokrumlovsky.denik.cz/zpravy_region/projekt-unes-co-kateriny-sede-v-krumlove-vyvolava-nadseni-i-vztek-20180408.html

²¹¹ ŠVEC, Vilém. In: ŠEDÁ, Kateřina. *UNES-CO: company catalog and interim report on the organization's activities*. Brno: Kateřina Šedá. 2018, str. 214

3.3 David Černý – Růžový tank na Komenského náměstí

Jako třetího autora jsme zvolili kontroverzního umělce Davida Černého především z toho důvodu, že pro jeho tvorbu je vhodná prezentace ve veřejném prostoru, při čemž jej více než řešení autonomních estetických problémů zajímají intervence do společenských vztahů. David Černý se nebojí reagovat a vyjadřovat své kritické názory na aktuální problémy ve společnosti.

Biografii Davida Černého se věnuje pouze již zmíněný Tomáš Pospiszyl v publikaci *The fucking years III.*, proto budeme vycházet převážně z ní. Další informace o jeho životě a dílech lze najít na jeho osobních stránkách a vyčíst z mnohých internetových článků.

Z života a díla Davida Černého

Na internetové stránce *Artlist – databáze současného umění* je uvedena informace o tom, že David Černý je český výtvarný umělec, jehož tvorba se pohybuje na pomezí konceptuálního umění, sochařství a performance. Narodil v roce 1967 v Praze.²¹² V letech 1988-1996 studoval design a sochařství na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze, při čemž léta 1994 až 1996 strávil jako stipendista v New Yorku.²¹³ Matějková Hana ve své bakalářské práci uvádí, že již v jeho školních pracích jsme mohli shledat notnou dávkou humoru, ironie a kousavého sarkasmu, což lze považovat za signifikantní rysy tvorby Davida Černého. Jako vysokoškolský student vyvíjel společně s jeho přáteli mnoho rozličných aktivit.²¹⁴

V roce 1986 založil David Černý společně s několika dalším přáteli, mezi které patřil avizovaný Tomáš Pospiszyl, uměleckou skupinu s názvem Úchvatní, jež vydala manifest s ironizujícími texty pod názvem Promrdaný roky. „Umění může být všechno. Chodíme do hospod a podepisujeme na záchodech pisoáry,

²¹² [Srov] Artlist - databáze současného umění: David Černý. Artlist - databáze současného umění: Artlist - Umělci [online]. Copyright ©2006 [cit. 04.04.2019]. Dostupné z: <https://www.artlist.cz/david-cerny-167/>

²¹³ [Srov] PLAVCOVÁ, Adéla. Jednou jsem dostal pětku z výtvarky, říká výtvarník David Černý. Copyright ©2006 [cit. 04.04.2019]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/kultura/jednou-jsem-dostal-petku-z-vytvarky-rika-vytvarnik-david-cerny.A171215_115846_In_kultura_jto

²¹⁴ [Srov] MATĚJKOVÁ, Hana. *Otakar Hostinský a David Černý*. Brno 2016. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav hudebních věd. Vedoucí práce: PhDr. Dagmar Koudelková

duchampovské studánky chudých. Nebo taky nepodepisujeme. Je to stejně umění. Utíkáme bez placení, je to z kopce.“²¹⁵

Na uměleckou scénu vstoupil ke konci 80. let, kdy se účastnil aktivit kolem Bullshitfilmu a společně s několika dalšími přáteli vytvořili několik různých krátkodobých instalací a performancí.²¹⁶ O několik let později, v roce 1987, uskutečnil společně s dalšími přáteli na Karlově mostě akci na s úmyslem zparodovat místní kýčovité suvenýry; kupříkladu házeli barvy na plátno (viz foto), modelovali Hradčany z hlíny. „Na most nás jde nakonec asi dvacet, všichni plné ruce rekvizit. Jsou zrovna Velikonoce, most je plný lidí.(...) Atmosféra houstne, kolem se vytváří špunt z lidí, po mostě se nedá projít. Po okamžicích soustředění se vrháme proti obrazu a z rozběhu na něj vši silou vrháme tekutou barvu. Potlesk. Pokračujeme dalším, ještě delším rozběhem, dokud se celý obraz nezaplní cákanicí.“²¹⁷

Ovšem dílo, které vzbudilo větší veřejnou pozornost, bylo Quo Vadis (viz Přílohy, obr. 16), přezdívané jako Kráčeující trabant z roku 1990, symbolizující hromadný exodus východních Němců přes velvyslanectví západního Německa v Praze. „Trabant je nejenom dobře sehnatelné auto, ale má i jasně symbolické konotace, zrovna se spojují Německa a není to ještě tak dávno, co Prahu zaplavily trabanty východních Němců prchajících na Západ.“²¹⁸ Na oficiálních stránkách Davida Černého se dozvíme, že dílo bylo vystaveno jako součást výstavy Staroměstské dvorky v roce 1991. Instalace byla realizována v nočních hodinách v den znovusjednocení německé směny.²¹⁹

V roce 2000 získal Cenu Jindřicha Chalupického, kterou mu ovšem musel předat prezident Václav Havel na chodníku, neboť krátce po hádce s Milanem Knížákem, tehdejšími ředitelem NG, se David Černý rozhodl, že do Veletržního paláce již nevstoupí. Výhrou mu byl tříměsíční pobyt v kalifornském uměleckém

²¹⁵ David Cerny - uplne oficialni stranka [online]. Copyright © [cit. 05.04.2019]. Dostupné z: <http://www.davidcerny.cz/MEDIA/kat-vnitr-d.pdf>

²¹⁶ [Srov] David Černý, Culturenet.cz. Culturenet [online]. Copyright © Czech Contemporary Art Guide [cit. 04.04.2019]. Dostupné z: <http://www.culturenet.cz/en/Czech-in/visual-art/photo-gallery/david-cerny/>

²¹⁷ ČERNÝ, David. *David Černý: promrdané roky III = the fucking years III*. Vyd. 3., rozš. Praha: Respekt Publishing, 2009, str. 6-10

²¹⁸ ČERNÝ, David. *David Černý: promrdané roky III = the fucking years III*. Vyd. 3., rozš. Praha: Respekt Publishing, 2009, str. 22

²¹⁹ [Srov] David Cerny - uplne oficialni stranka. David Cerny - uplne oficialni stranka [online]. Dostupné z: <http://www.davidcerny.cz/cz/quo.html>

centru Sausalito nedaleko San Franciska.²²⁰ Mezi jeho další významný počín můžeme zařadit otevření pražského mezinárodního centra současného umění Meet Factory v roce 2001, ve snaze zapojit Prahu do dění na světové scéně současného umění.²²¹

David Černý byl o několik let později požádán českou vládou o vytvoření uměleckého díla, které by zdobilo a symbolizovalo průčelí budovy Justus Lipsius v Bruselu. Na projektu se mělo podílet 27 umělců a dílo měla sponzorovat firma Zdeňka Bakaly NWR, vláda měla přispět 1,9 miliony korun a za pronájem měla zaplatit 1,3 milionu korun, ovšem David Černý se rozhodl vytvořit toto umělecké dílo formou mystifikace.²²² Společně s Tomáše Pospiszylem a Krištofem Kinterou vytvořili celou Entropu sami, vymysleli si dokonce jednotlivé umělce a jejich identity. Dílo způsobilo obrovský skandál a mělo silnou mediální odezvu. Například Bulharsko, které bylo zobrazeno jako soustava tureckých záchodů, protestovalo a jeho zobrazení na plastice bylo zahaleno do černé látky.²²³

Souhrnně lze tedy říci, že cílem tvorby Davida Černého je často provokace veřejnosti a testování estetických i společenských limitů, často s užitím nadsázky a humoru. Hana Matějková ve své bakalářské práci věnující se tvorbě Davida Černého a Otakara Hostinského poznamenává, že některá Černého díla se mohou jevit prvoplánově; opak je ovšem pravdou. „Právě jeho přímočarost a komunikace prostřednictvím soch bez servítek, nepoznamenávají díla tvůrčí ani interpretační omezeností.“²²⁴ Každá jeho plastika dokázala vyvést diváka z úzkého jednotvárného prostředí galerie a komunikovat s ním. Jak sám uvádí Tomáš Pospiszyl: „Davida nebaví dělat umění jen tak samo pro sebe. Nedělá u sebe v ateliéru jednu věc za druhou, a pak se z toho něco vybere a vystaví. Zajímá ho reakce lidí, zajímá ho vystavovat za určitých podmínek, nebo ještě lépe dělat něco přímo ve městě, na ulici. Chce budit reakce a umí to.“²²⁵

²²⁰ [Srov] HANKUSOVÁ, Veronika. Václav Havel udělil Cenu Jindřicha Chalupického. Dostupné z: https://www.idnes.cz/kultura/vytvarne-umeni/vaclav-havel-udelil-cenu-jindricha-chalupeckeho.A001117_015429_vytvarneum_kel

²²¹ [Srov] MeetFactory – Wikipedie. [online]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/MeetFactory>

²²² [Srov] DOLANSKÝ, Lukáš – ŠAFARÍKOVÁ, Kateřina. 2009. „Z plastiky pro EU je skandál.“ Pp 1. In Lidové noviny 2009, r. 22, č. 11.

²²³ [Srov] Černý dostane od vlády za Entropu místo milionu jednu korunu. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/cerny-dostane-od-vlady-za-entropu-misto-milionu-jednu-korunu.A090121_144112_domaci_pje

²²⁴ MATĚJKOVÁ, Hana. *Otakar Hostinský a David Černý*. Brno 2016. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav hudebních věd. Vedoucí práce: PhDr. Dagmar Koudelková

²²⁵ POSPISZYL, Tomáš. *Promrdaný roky III: The fucking years III*. Praha: Respect publishing, 2009, s. 47

Výstava Kmeny 90

Výstava s názvem Kmeny 90 navázala na stejnojmenný knižní projekt o fenoménu alternativní kultury 90. let. Narozdíl od knihy, která již ze své podstaty pracuje především s textem a fotografií, se expozice vyjadřovala převážně za pomoci objektů, video záznamů, grafického designu, módy i dobového výtvarného umění. I přes rozdílnou formu však měla publikace i expozice podobný cíl, a to sledovat důsledky dramatických proměn ve společnosti, které nastaly po politickém převratu v listopadu roku 1989.²²⁶ Sám kurátor výstavy Kmeny 90 Vladimír 518 uvádí: „Myslím si, že by každý z nás mohl vyprávět svou vlastní verzi vzpomínek na devadesátá léta. A jiní lidé než já by snad taktéž dovedli po svém poskládat střípky příběhů jednotlivých názorových rodin, které více či méně svobodně operovaly v prostoru tohoto desetiletí. Věřím, že by v blízkém detailu linie vyprávění pokaždé zněla trochu jinak, ale v souhrnném celku by se snad příliš nelišila.“²²⁷

K výstavě bylo uspořádáno mnoho doprovodných akcí – slavnostní happening v Husově ulici, koncerty, divadelní představení, promítání filmů. Autor výstavy Vladimír 518 považuje doprovodné akce za jeden z klíčových aspektů, neboť například lidé, kteří dorazí na koncert v doprovodném programu, často navštíví i samotnou expozici v Moravské galerii. Svou rekordní návštěvností se expozice po skončení zapsala mezi nejúspěšnější v historii Moravské galerie. Její celková návštěvnost činila 28 633 osob.²²⁸ Jednalo se především o mladší návštěvníky, kteří navštěvovali avizované komentované prohlídky a další doprovodný program. Expozice vzbudila ohlas na sociálních sítích, kde zájem o KMENY 90 podpořil vizuálně atraktivní a nepřehlédnutelný Růžový tank.²²⁹ „Nešlo jen o překonání návštěvnosti a tržeb ze vstupného, výstava byla cenná také v tom, že ukázala jiný druh kurátorské práce. Pro muzeum není právě typické, že se věnuje muzealizaci ještě nedávno živého fenoménu 90. let. V tomto směru chceme být mnohem blíže nedávné minulosti

²²⁶ [Srov] Moravská galerie v Brně - Úvodní strana [online]. Copyright © [cit. 05.04.2019]. Dostupné z: http://www.moravska-galerie.cz/media/1963361/tz_kmeny_90_vyhodnoceni.pdf

²²⁷ Kmeny 90. [online]. Dostupné z: <https://www.ceskegalerie.cz/cs/vystavy/detailudalosti/93/-/kmeny-90>

²²⁸ [Srov] Moravská galerie v Brně - KMENY 90 jsou historicky nejúspěšnější výstavou Moravské galerie . Moravská galerie v Brně - Úvodní strana [online]. Copyright © 2010 Moravská galerie v Brně [cit. 05.04.2019]. Dostupné z: <http://www.moravska-galerie.cz/moravska-galerie/vystavy-a-program/aktuality/2017/kmeny-90-jsou-historicky-nejuspesnejsi-vystavou-moravske-galerie.aspx>

²²⁹ [Srov] Moravská galerie v Brně - Úvodní strana [online]. Copyright © [cit. 05.04.2019]. Dostupné z: http://www.moravska-galerie.cz/media/1963361/tz_kmeny_90_vyhodnoceni.pdf

a místy také budoucnosti, kterou můžeme naším prostřednictvím predikovat,“²³⁰komentoval ředitel Moravské galerie Jan Press.

David Černý je blízký přítel Vladimíra 518 a již dlouho se domlouvali na tom, že vytvoří něco společného. V očích Vladimíra 518 je David Černý symbol devadesátých let, neboť lze hovořit o výtvarníkovi, jenž se v té době vyjadřoval k mnohým tématům a byl společensky aktivním. Pro jeho výraznou osobnost se Vladimír 518 rozhodl, že se Černý stane součástí projektu. V Moravské galerii byly zastoupeny jeho vystavené brusle, ale hlavním a viditelnějším symbolem se stal jeho růžový tank²³¹, kterému se budeme věnovat v následujícím textu níže.

Růžový tank Davida Černého

„Na začátku jsem měl pochyby. Teda ten tank mě pochopitelně rozčiloval, ale s natřením jsem si nebyl jistý. Musí se to asi prostě zkusit.“²³²

David Černý

Proslulý tank číslo 23 věnoval Československu samotný Stalin, a tank se tak v padesátých letech stal národní památkou. Tento válečný stroj stál mocně na pětimetrovém bytelném kamenném podstavci na tehdejší Štefánikově náměstí, později přejmenovaném na náměstí Sovětských tankistů. Tento tank se však paradoxně bojů nikdy nezúčastnil. Nový tank instalovali na podstavec sami sovětské vojáci v létě v roce 1945. Tankista vyjel nahoru po dřevěném bednění, vypnul motor, vypustil naftu z nádrže a pomník byl hotový. „Ovšem o pár let později z něj komunisté odmontovali motor a převodovku,“²³³podotýká František Sýkora.

O několik let později si tank řekl o pozornost, když se ho v dubnu roku 1991 rozhodl David Černý přetříit na růžovo (viz Přílohy I., obr. 17). Pro přetření tanku na růžovou si vybral Černý společně s dalšími jeho přáteli pátou hodinu

²³⁰ TZ: KMENY 90 jsou historicky nejúspěšnější výstavou Moravské galerie - Artalk.cz. Artalk.cz - Aktuálně o výtvarném umění [online]. Copyright © COPYRIGHT 2007 [cit. 05.04.2019]. Dostupné z: <https://artalk.cz/2017/10/03/tz-kmeny-90-jsou-historicky-nejuspesnejsi-vystavou-moravske-galerie/>

²³¹ [Srov] BRANDOVÁ, Zuzana. Myslel jsem, že lidi chápou, proč je tak růžový. [cit. 05.04.2019]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/brno/zpravy/vladimir-518-vystava-kmeny-90-moravska-galerie-brno-ruzovy-tank-vladimir-broz.A171010_356880_brno-zpravy_dh

²³² ČERNÝ, David. *David Černý: promrdané roky III = the fucking years III*. Vyd. 3., rozš. Praha: Respekt Publishing, 2009, str. 26

²³³ SMATANA, Lubomír. Příběh tanku č.23. Dostupné z: https://www.rozhlas.cz/hrdina/70/_zprava/pribeh-tanku-c-23--1484007

ranní. Ke skupince natírající tank na růžovo byla záhy přivolána policie, ovšem David Černý jim předložil falešné potvrzení o tom, že natáčí film a přemalbu tanku v poklidu dokončili. „Jedem se umýt ke kamarádovi, jsme celí růžoví a zapatláme mu předsíň. Jsme v euforii. David trvá na tom, že zpátky pojedeme kolem pomníku, i když se bojíme, že to tam bude obšancované policií. Skutečně jedeme kolem, tank v denním světle září růžovou barvou.“²³⁴

Následující den se snímek růžového tanku objevil na titulních stranách novin a šokovaná veřejnost, která se v teprve učila reagovat na rozmanité projevy svobodné společnosti, se rozdělila na jednoznačné zastánce a odpůrce tohoto aktivistického činu.²³⁵ Torzo ruského tanku však získalo záhy zpět svou původní barvu a David Černý čelil obvinění z výtržnictví. Spor poté skončil u přestupkového řízení, které se však neslo v odlehčeném duchu, od starosty Prahy 5 dokonce dostal recesní plaketu. Několik dní nato tank č.23 s vědomím imunity přetřeli opět na růžovo tehdejší poslanci za Občanské fórum.

V roce 2008 v rámci jedné ze svých performance umístil David Černý na Smíchově pouze torzo růžového tanku s bílým invazním pruhem, který používala obrněná vozidla Varšavské smlouvy (viz Přílohy, obr. 18). Poukazoval na čtyřicáté výročí invaze do Československa a zároveň reagoval na tehdy aktuální válku v Jižní Osetii, známou též jako rusko-gruzínský konflikt. O rok později bylo torzo ruského tanku převezeno k jižní stěně smíchovské MeetFactory.²³⁶

V roce 2011 tank připomněl dvacetileté výročí od konce okupace Československa sovětskými vojsky v rámci akce *Týden svobody*. Hana Válková uvádí, že růžově natřený tank se do Prahy dostával po více než padesátikilometrové trase na nákladním tahači zhruba necelé dvě hodiny.²³⁷ V Praze byl následně za pomoci jeřábu umístěn na člun a po vodě zdymadlem přemístěn doprostřed řeky Vltavy, kde zůstal až do 1. července 2011. Na tank byl

²³⁴ ČERNÝ, David. *David Černý: promrdané roky III = the fucking years III*. Vyd. 3., rozš. Praha: Respekt Publishing, 2009, str. 26

²³⁵ [Srov] HORÁK, Ondřej. *Průvodce neklidným územím: příběhy českého výtvarného umění (1900-2015)*. V Praze: Labyrint, 2016, str. 217

²³⁶ [Srov] Šmejdi, napřesdržku, oslava Putina přetéká, Česko hvěvem kvůli růžovému tanku v Brně. Promluvil umělec Černý, kritik kupy hoven na Hradě. [cit. 03 - 04 - 2019]. Dostupné z: <https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/VIDEO-Smejdi-napresdrzku-oslava-Putina-preteka-Cesko-hnevem-kvuli-ruzovemu-tanku-v-Brne-Promluvil-umelec-Cerny-kritik-kupy-hoven-na-Hrade-488763>

²³⁷ VÁLKOVÁ, Hana. Auta brzdila, řidiči fotili. Růžový tank vyjel na dálnici a plul Vltavou. [cit. 03 - 04 - 2019]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/auta-brzdila-ridici-fotili-ruzovy-tank-vyjel-na-dalnici-a-plul-vltavou.A110620_161830_domaci_hv

navíc samotným Davidem Černým připevněn růžový zdvižený prostředníček (viz Přílohy I., obr. 19).²³⁸

Růžový tank Davida Černého byl o několik let později v květnu 2017 umístěn v rámci avizované výstavy Kmeny 90 na Komenského náměstí v Brně (viz Přílohy I., obr. 20). Pro kurátora výstavy je růžový tank zástupným symbolem 90. let, zvláště jejich počátku.²³⁹ Transport růžového tanku z Vojenského historického ústavu v Lešanech u Prahy před průčelí evangelického kostela Jana Amose Komenského byl logisticky i technicky velmi náročný.²⁴⁰

Kritické reakce na instalaci růžového tanku na Komenského náměstí

„Na KMENY 90 lákal také největší exponát zasazený do veřejného prostoru – Růžový tank Davida Černého, který se za účelem výstavy podařilo transportovat z Vojenského historického ústavu v Lešanech u Prahy. Ukázalo se, že tank, který je dnes především uměleckým dílem reagujícím na politickou situaci na začátku 90. let, stále vzbuzuje emoce související s historickými událostmi v letech 1945 a 1968.“²⁴¹ Tak zní text z vyhodnocení expozice KMENY 90, který můžeme nalézt na oficiálních stránkách Moravské galerie a který potvrzuje, že hlavním impulsem pro veřejnou o odbornou diskuzi se stal analyzovaný růžový tank.

Skupina lidí dokonce během probíhající výstavy ve večerních hodinách překryla instalovaný artefakt modrou plachtou. Na plachtě se objevil nápis *Slušní lidé*, přičemž stejnojmenné hnutí se další den přihlásilo k této akci na facebookových stránkách, kde vzkázalo: „Růžový tank je výsměch všem hrdinným osvoboditelům a odbojářům. Toto je pouze začátek našich protestů

²³⁸ [Srov] HALADA, Andrej, PODĚBRADSKÁ Natálie. Růžový tank bezpečně dorazil do Prahy a houpá se na Vltavě. [cit. 03 – 04 - 2019]. Dostupné z: <http://www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/ruzovy-tank-bezpecne-dorazil-do-prahy-a-houpa-se-na-vltave-56929/>

²³⁹ [Srov] KOZELKA, Pavel. Brno ozdobil růžový tank, je součástí výstavy o devadesátých letech. [cit. 03 – 04 - 2019]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/koktejl/437498-brno-ozdobil-ruzovy-tank-je-soucasti-vystavy-o-devadesatych-letech.html>

²⁴⁰ [Srov] TZ: Kmeny jsou historicky nejúspěšnější výstavou Moravské galerie. [cit. 03 – 04 - 2019]. Dostupné: <https://artalk.cz/2017/10/03/tz-kmeny-90-jsou-historicky-nejuspesnejsi-vystavou-moravske-galerie/>

²⁴¹ Moravská galerie. Kmeny 90 jsou historicky nejúspěšnější výstavou Moravské galerie. [cit. 03 – 04 - 2019]. Dostupné z: http://www.moravska-galerie.cz/media/1963361/tz_kmeny_90_vyhodnoceni.pdf

proti vlastizrádné akci Pouť smíření. Slušní lidé se od Němců koupit nenechají.“²⁴²

Ke konci května se členové brněnského vojenského klubu rozhodli přetřít tank na zeleno. „Jde nám o vyjádření nesouhlasu s tím, aby tento kus historické techniky, který byl od června 1945 součástí piety pomníku připomínajícího více než 150 tisíc padlých rudoarmějců při osvobození Československa, byl zneužíván pro něj nedůstojnou růžovou barvou,“²⁴³ argumentovali členové vojenského klubu. Aktivisté se pro tento čin rozhodli proto, aby vyjádřili nesouhlas s dehonestující růžovou barvou tanku. David Černý na tento zásah reagoval následně: „To je pro mě symbol, že to chce někdo přetřít zpátky na zelenou. Na zelenou barvu, která tomu tanku patřila, neboť ten tank byl opravdu symbolem okupačních vojsk a ničím jiným.“²⁴⁴

Kritiku u pracovníků Národního památkového ústavu v Brně vyvolalo především umístění tanku před kostel J. A. Komenského. Ani sbor Českobratrské církve evangelické, kterému patří kostel Jana Amose Komenského, nebyl z umístění tanku před něj příliš nadšený. „Kdyby to bylo na nás, asi bychom si přede dveře do kostela, kde se konají svatby a pohřby, tank nedali. Také jsme měli trochu obavy o statiku kvůli váze tanku, ale náš pozemek to není, takže rozhodnutí galerie respektujeme,“²⁴⁵ uvedla pro internetový portál idnes.cz farářka Jana Hofmanová.

Jak vidno, růžový tank bouřil veřejnost i před samotným skončením expozice Kmeny 90. Růžový tank byl den před převozem zpět do Vojenského technického muzea Lešany posprejován zlatou barvou. Objevil si na něm nápis amerického dolaru, jenž měl rozměry jeden krát půl metru. Všimli si jej strážníci během pravidelné kontroly prostranství na Komenského náměstí.²⁴⁶

²⁴² ČTK, vh. Skupina lidí zakryla v Brně růžový tank plachtou, hrozí jim pokuta. [cit. 03 - 04 - 2019]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/brno/zpravy/ruzovy-tank-brno-pokuta.A170519_131639_brno-zpravy_vh

²⁴³ Růžový tank přetírali na zeleno. Uznává se tím ruský vliv, říká David Černý. [cit. 03 - 04 - 2019] Dostupné z: https://www.idnes.cz/brno/zpravy/ruzovy-tank-od-davida-cerneho-pretreli-v-brne-na-zeleno.A170521_154255_domaci_dtt

²⁴⁴ Růžový tank přetírali na zeleno. Uznává se tím ruský vliv, říká David Černý. [cit. 03 - 04 - 2019] Dostupné z: https://www.idnes.cz/brno/zpravy/ruzovy-tank-od-davida-cerneho-pretreli-v-brne-na-zeleno.A170521_154255_domaci_dtt

²⁴⁵ PROKOPOVÁ, Milada. Růžový tank před kostelem v Brně vadí památkářům, Rusové jsou střízliví. [cit. 03 - 04 - 2019]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/brno/zpravy/ruzovy-fenomen-tank-brno-pamatkari-rusove.A170525_2328320_brno-zpravy_krut

²⁴⁶ [Srov] Růžový tank opustil Brno. Někdo ho stihl posprejovat zlatou barvou. [cit. 03 - 04 - 2019]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/brno/zpravy/ruzovy-tank-brno-nekdo-ho-posprejoval.A170927_080419_brno-zpravy_vh

Po prostudování všech výše uvedených reakcí ze strany veřejnosti i odborníků se ukázalo, že tank, který je dnes považován za umělecké dílo reagující především na politickou situaci na začátku 90. let, stále podněcuje k diskusi a vzbuzuje emoce související s historickými událostmi v letech 1945 a 1968. Samotný autor výstavy Vladimír 518 dodává: „Zjistil jsem, že růžový tank je pořád živá věc, což je skvělé, protože přesně takhle by mělo umělecké dílo fungovat.“²⁴⁷ Výstava Kmeny 90 s počtem 28 633 návštěvníků dokonce překonala návštěvnost expozice Alfonse Muchy, která proběhla v Moravské galerii před sedmi lety. Ovšem obyvatelé Brna taktéž nezapomenou ani na rozruch, jenž byl způsoben přítomností Růžového tanku Davida Černého před evangelickým kostelem.²⁴⁸

²⁴⁷ BRANDOVÁ, Zuzana. Myslel jsem, že lidi chápou, proč je tank růžový, říká Vladimír 518, [cit. 03 – 04 - 2019]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/brno/zpravy/vladimir-518-vystava-kmeny-90-moravska-galerie-brno-ruzovy-tank-vladimir-broz.A171010_356880_brno-zpravy_dh

²⁴⁸ [Srov] BRANDOVÁ, Zuzana. Myslel jsem, že lidi chápou, proč je tank růžový, říká Vladimír 518, [cit. 03 – 04 - 2019]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/brno/zpravy/vladimir-518-vystava-kmeny-90-moravska-galerie-brno-ruzovy-tank-vladimir-broz.A171010_356880_brno-zpravy_dh

Závěr

Klíčovým a přijatelným úkolem pedagoga výtvarné výchovy, jenž má praktické zkušenosti s různými výtvarnými technikami a má teoretické znalosti z oblasti didaktiky a teorie umění, je stát se inspirátorem a průvodcem na poli výtvarného umění. Měl by se tedy s vervou chopit této příležitosti a neustále držet „krok s dobou“, být otevřený novým technologiím a technikám, v neposlední řadě by měl být seznámen s aktuálními tendencemi v oboru, jevit zájem o soudobé výtvarné umění a dokázat své žáky dostat do pozitivní interakce s konkrétním dílem. Musí při tom ovšem umět pracovat s vědomím neexistence univerzální interpretace díla, zejména při probírání uměleckých projevů 2. poloviny 20. století a současného umění. Zásadní otázkou poté zůstává, co učitel výtvarné výchovy chce žáka naučit a které aspekty reflexe umělecké tvorby chce uplatnit ve výuce. Skrze diváckou zkušenost žáka je poté možné zprostředkovat obsahy, formy a tvůrčí strategie současného umění efektivněji, pokusit se měnit způsoby myšlení žáků, zbavovat je předsudků a klišé, kterým často podléhají.

Diplomová práce byla věnována vybraným uměleckým aktivitám ve veřejném prostoru v současnosti a jejich edukačnímu využití ve výtvarné výchově. Text se pokusil nabídnout čtenáři vhled do problematiky výtvarné edukace v současnosti, role výtvarného pedagoga při vnímání současného umění a vybraných uměleckých aktivit ve veřejném prostoru. Značná část učitelů výtvarné výchovy si jistě uvědomuje, že soudobé umění je velmi obtížné na pochopení; ovšem láká. Je na místě proto citovat výrok pedagoga a iniciátora site specific art Tomáše Žižky: „Umění nemá ubližovat, ale mělo by provokovat.“²⁴⁹ A protože centrem výtvarné výchovy by se mělo stát poznávání, vnímání a prožívání skutečnosti, stejně tak jako v jiných předmětech, je zapotřebí, aby učitel výtvarné výchovy budoval v žákovi rozlišovací a interpretační schopnosti, neboť teprve zásluhou nového porozumění lze vyvolat nový pocit.

²⁴⁹ ŽIŽKA, Tomáš. *Umění ve veřejném prostoru: série řízených rozhovorů s teoretiky umění a umělci* : Žižka, Koleček, Zet, Šedá, Kohout, Klodová, Dick. Olomouc. 2014, str. 10

Umění ve veřejném prostoru již ze své podstaty slouží veřejnosti a není určeno pouze pro vyhraněnou skupinu lidí, kteří jeví zájem o výtvarné umění. Všechny analyzované umělecké projekty v předložené diplomové práci dosáhly toho, čeho chtěly: vyvolaly kýženou diskuzi; byť se mnohdy stočila zcela jiným směrem, než autoři uměleckých projektů pravděpodobně předpokládali. Mějme ale na paměti, že umělecké aktivity ve veřejném prostoru přitahují kritickou pozornost právě onou kontroverzí, proto zmínění autoři s lehkou kontroverzí s velkou pravděpodobností již při návrhu projektu počítali.

Soudobé umělecké projekty ve veřejném prostoru mají jednu velkou přednost, a to tu, že se stávají veřejným předmětem, a umělci samotní se mohou lehce dostat do role edukátora dětí a dospělých. Instrukce jako galerie a muzea tak již ztrácí právo na výběr umělců, za to umělecké projevy ve veřejném prostoru se zásluhou samotné participaci diváků představují taktéž velký potenciál pro vzdělávání. Edukační potenciál uměleckých aktivit ve veřejném prostoru je tedy mnohem větší, než by se mohlo zdát. Ovšem domnívám se, že je stále pouze na pedagogovi, jakým adekvátním způsobem dokáže zprostředkovat dané umělecké projevy dětem, žákům základních škol či studentům středních škol a gymnázií; ale především v souvislosti s osobní zkušeností považuji za prvořadou skutečnost – musí se *chtít*.

ZDROJE

Seznam použité tištěné literatury

ARENDR, Hannah. *The Human Condition*. The University of Chicago Press; 2nd edition. 1998. ISBN 978-0226025988

BALEKA, Jan. *Výtvarné umění: výkladový slovník : (malířství, sochařství, grafika)*. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0609-5.

BEKOVÁ, Monika a Jana MUSILOVÁ. *Umění ve veřejném prostoru: série řízených rozhovorů s teoretiky umění a umělci : Žižka, Koleček, Zet, Šedá, Kohout, Klodová, Dick*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4078-1.

BINDER, M., SCHINKO, J. *Českobudějovické náměstí aneb Samsonova kašna, Bludný kámen a 48 domů*. České Budějovice: Milan Binder, 2007. ISBN 978-80-903636-5-6.

BRÜCKNEROVÁ, Karla. *Skici ze současné estetické výchovy*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5616-9.

ČERNÝ, David. *David Černý: promrdané roky III = the fucking years III*. Vyd. 3., rozš. Praha: Respekt Publishing, 2009. Respekt (Respekt Publishing). ISBN 978-80-87331-03-3.

DVOŘÁKOVÁ, Valérie, Ján GAJDUŠEK a Štěpánka VESELSKÁ. *Kurátor: průvodce uměním v Praze*. Praha: Knižní klub, 2018. Universum (Knižní klub). ISBN 978-80-242-6247-5.

DYTRTOVÁ, Kateřina. *Interpretace umění ve výtvarné výchově*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2002. Publikace. ISBN 80-7044-424-X.

FIŠER, Marcel a Martin ORTMEIER. *Venku: umění ve veřejném prostoru v jihozápadních Čechách a Dolním Bavorsku 1990-2010 = Draussen : Kunst im öffentlichen Raum in Südwest-Böhmen und Niederbayern 1990-2010*. Horažďovice: Centrum pro dějiny sochařství ve spolupráci s Galeríí Klatovy/Klenová a Freilichtmuseum Finsterau und Kunstverein Passau, [2010].

ISBN 978-80-87013-30-4.

HORÁK, Ondřej. *Průvodce neklidným územím: příběhy českého výtvarného umění (1900-2015)*. Ilustroval Jiří FRANTA, ilustroval David BÖHM. V Praze: Labyrint, 2016. Magnus art (Labyrint). ISBN 978-80-87260-84-5.

HOSMAN, Zdeněk. *Didaktický skicář: výtvarné činnosti ve výtvarné výchově*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2007. ISBN 978-80-7394-001-0.

KRATOCHVÍL, Petr. *Městský veřejný prostor*. Praha: Zlatý řez, 2015. ISBN 978-80-88033-00-4.

KUČERA, Jaroslav a Dobroslav LÍBAL. *Z mapy UNESCO*. Praha: Akropolis, 1997. ISBN 80-85770-46-6.

LAMAČ, Miroslav. *Myšlenky moderních malířů: (od Cézanna po Dalího)*. 4., přeprac. vyd. Praha: Odeon, 1989. Klub čtenářů (Odeon). ISBN 80-207-0087-0.

LINDAUROVÁ, Lenka, PROCHÁZKOVÁ, Bára, ed. *Mezera: mladé umění v Česku 1990-2014*. V Praze: Společnost Jindřicha Chalupického, 2014. Magnus art (Yinachi). ISBN 978-80-905317-3-4.

MACHÁČKOVÁ, Jana, Michaela PAVELKOVÁ RÝDLOVÁ a Sabina SOUŠKOVÁ, ed. *Umění v prostoru, prostor v umění*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-85037-74-6.

MATTANZA, Alessandra. *Street art: současná městská výtvarná scéna*. Přeložil Runka ŽALUDOVÁ. V Praze: Slovart, 2018. ISBN 978-80-7529-556-9.

MORGANOVÁ, Pavlína. *Akční umění*. Olomouc: Votobia, 1999. ISBN 80-7198-351-9.

NOVOTNÁ, Jarmila a Jana JURČÍKOVÁ. *Kritické a tvořivé myšlení v edukaci a výzkumu*. Brno: Paido, 2012. ISBN 978-80-7315-239-0.

POSPISZYL, Tomáš. *Asociativní dějepis umění: poválečné umění napříč generacemi a médii (koláž, intermediální a konceptuální umění, performance a film)*. Praha: Tranzit, 2014. Navigace. ISBN 978-80-87259-28-3.

RAIMANOVÁ, Ivona. *Socha a město Liberec 1969: [2. července - 30. září 1969]*. Liberec: Spacium, 2008. ISBN 978-80-87213-00-1.

STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana. *Z hloubi duše: psychologické aspekty výtvarného projevu*. Praha: Dokořán, 2017. ISBN 978-80-7363-856-6.

STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana. *Uvnitř a vně: sociální a edukativní aspekty výtvarné tvorby v prostředí školy a ve veřejném prostoru*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4073-6.

Street art Praha. Praha: Arbor vitae, 2007. ISBN 978-80-86300-99-3.

ŠEDÁ, Kateřina a Radim PEŠKO. *Každý pes jiná ves: For every dog a different master*. Praha: Tranzit, 2008. Tranzit. ISBN 978-80-903452-9-4.

ŠEDÁ, Kateřina. UNES-CO: company catalog and interim report on the organization's activities. Brno: Kateřina Šedá. 2018, ISBN 978-80-907123-1-7

ŠÉPKA, Jan a Mirka TŮMOVÁ. *Jak se dělá město*. Praha: Prostor - architektura, interiér, design, 2015. ISBN 978-80-87064-15-3.

ŠIMOTOVÁ, Adriena a Karel HVÍŽĎALA. *Stopy Adrieny Šimotové: tři dialogy s prologem a epilogem*. 2. vyd. Praha: Máj, 2011. ISBN 978-80-7363-379-0.

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Škola muzejní pedagogiky 1: poznámky k partnerství výtvarné a muzejní pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1866-7.

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Užitečná symbióza*. Olomouc: Saublau, 2013. Monografie (Saublau). ISBN 978-80-904512-1-6.

ŠTOGR, Josef a Josef ŠTOGR. *Partnerství a participace: Veřejný prostor*. Praha: Nadace Open Society Fund Praha, 2001. ISBN 978-80-7290-265-1

VANČÁT, Jaroslav. *Tvorba vizuálního zobrazení: gnozeologický a komunikační aspekt výtvarného umění ve výtvarné výchově*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-7184-975-8.

VÁCLAVOVÁ, Denisa a Tomáš ŽIŽKA, DVOŘÁK, Jan, ed. *Site specific*. Praha: Pražská scéna, 2008. Panorama českého alternativního divadla. ISBN 978-80-86102-44-3.

Seznam použitých elektronických zdrojů

Artlist - databáze současného umění: David Černý. Artlist - databáze současného umění: Artlist - Umělci [online]. Copyright ©2006 [cit. 04.04.2019]. Dostupné z: <https://www.artlist.cz/davidcerny-167/>

Artlist - databáze současného umění: Václav Cigler. Artlist - databáze současného umění: Artlist - Umělci [online]. Copyright ©2006 [cit. 05.04.2019]. Dostupné z: <https://www.artlist.cz/vaclav-cigler1200/>

Bedřichovice nad Temží [online]. [cit. 07.04.2019]. Dostupné z: <http://www.bedrichovicenadtemzi.cz/>

BRANDOVÁ, Zuzana. Myslel jsem, že lidi chápou, proč je tank růžový, říká Vladimír 518, [cit. 03 – 04 - 2019]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/brno/zpravy/vladimir-518-vystava-kmeny-90moravska-galerie-brno-ruzovy-tank-vladimir-broz.A171010_356880_brno-zpravy_dh

Cosmic chapels and an estate agent's nightmare – Venice Architecture Biennale review | Art and design | The Guardian. [online]. Copyright © 2019 Guardian News [cit. 07.04.2019]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/artanddesign/2018/may/28/cosmic-chapels-and-an-estate-agentsnightmare-venice-architecture-biennale-review>

CZ | SPOLEK SKUTEK [online]. Copyright © [cit. 07.04.2019]. Dostupné z: <http://spolekskutek.cz/sites/default/files/SPOLEK-SKUTEK-%25-na-umeni-ve-verejnem-prostoru2017.pdf> str. 4

Český Krumlov – informace [online]. Copyright © 2006 [cit. 07.04.2019]. Dostupné z: http://www.ckrumlov.info/docs/cz/mesto_histor_himeck.xml

ČERNÝ, David. David Cerny - uplne oficialni stranka [online]. [cit. 14.04.2019]. Dostupné z: <http://www.davidcerny.cz/cz/quo.html>

ČERNÝ, David. Culturenet.cz. Culturenet [online]. Copyright © Czech Contemporary Art Guide [cit. 04.04.2019]. Dostupné z: <http://www.culturenet.cz/en/Czech-in/visual-art/photo-gallery/davidcerny/>

ČTK, vh. Skupina lidí zakryla v Brně růžový tank plachtou, hrozí jim pokuta. [cit. 03 – 04 - 2019]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/brno/zpravy/ruzovy-tank-brno-pokuta.A170519_131639_brnozpravy_vh

ČTK. Černý dostane od vlády za Entropu místo milionu jednu korunu. [cit. 14.04.2019]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/cerny-dostane-od-vlady-za-entropu-misto-milionu-jednukorunu.A090121_144112_domaci_pje

ČTK. Jak žít v městě plném turistů? Umělkyně Šedá v Benátkách vysílá přímý přenos z Českého Krumlova. [cit. 03 – 03 - 2019]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/kultura/umeni/katerinaseda-benatky-bienale-turismus-ceskykrumlov/r~d1d348fa60c211e8a6cb0cc47ab5f122/?redirected=1552218057>

ČTK. Umělkyni Šedou posílali kritici za projekt UNES-CO v Krumlově do plynu. [cit. 03 – 03 - 2019]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ceske-budejovice/zpravy/katerina-seda-projekt-unes-co-koneckritika-cesky-krumlov.A180924_151818_budejovice-zpravy_khr

GABAJOVÁ, Zuzana. Projekt Unes-co Kateřiny Šedé v Krumlově vyvolává nadšení i vztek. [cit. 03 – 03 - 2019]. Dostupné z: https://ceskokrumlovsky.denik.cz/zpravy_region/projekt-unes-co-kateriny-sedev-krumlove-vyvolava-nadseni-i-vztek-20180408.html

Galerie současného umění a architektury – Dům umění České Budějovice [online]. [cit. 14.04.2019]. Dostupné z: <https://dumumenicb.cz/program-pro-deti-a-skoly/>

Christo a Jeanne-Claude | ARTMUSEUM.CZ. ARTMUSEUM.CZ [online]. Copyright © 1999 [cit. 03.04.2019]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=121

DRBNA HISTORICKA: Jak se Samson pral se lvem | Společnost | Zprávy | Budějcká Drbna - zprávy z Českých Budějovic a jižních Čech. Budějcká Drbna - zprávy z Českých Budějovic a jižních Čech [online]. [cit. 14.04.2019]. Dostupné z: <https://www.budejckadrzna.cz/zpravy/spolecnost/21260-drbna-historicka-jak-sesamson-pral-se-lvem.html>

ENCYKLOPEDIE ČESKÝ KRUMLOV. [online]. Copyright © 2006 [cit. 03.04.2019]. Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/mesto_histor_hibrop.xml

ENCYKLOPEDIE ČESKÝCH BUDĚJOVIC [online]. [cit. 14.04.2019]. Dostupné z: <http://www.encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/samsonova-kasna>

Graffiti - Wikipedia. [online]. [cit. 14.04.2019]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Graffiti>

HALADA, Andrej, PODĚBRADSKÁ Natálie. Růžový tank bezpečně dorazil do Prahy a houpá se na Vltavě. [cit. 03 – 04 - 2019]. Dostupné z: <http://www.mocr.army.cz/informacniservis/zpravodajstvi/ruzovy-tank-bezpecne-dorazil-do-prahy-a-houpa-se-na-vltave-56929/>

HANKUSOVÁ, Veronika. Václav Havel udělil Cenu Jindřicha Chalupického. [cit. 14.04.2019]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/kultura/vytvarne-umeni/vaclav-havel-udelil-cenu-jindrichachalupeckeho.A001117_015429_vytvarneum_kel

HULEC, Vladimír. Příliš tichý nos je spíše sympatickým setkáním než divadlem. [cit. 03.04.2019]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/magazin/kultura/prilis-tichy-nos-je-spise-sympatickymsetkanim-nez-divadlem-914234>

HŠH Architekti [online]. [cit. 14.04.2019]. Dostupné z: <http://hsharchitekti.cz/index.php?lang=cs&page=oceneni-vystavy>

KOZELKA, Pavel. Brno ozdobil růžový tank, je součástí výstavy o devadesátých letech. [cit. 03 – 04 - 2019]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/koktejl/437498-brno-ozdobil-ruzovy-tank-jesoucasti-vystavy-o-devadesatych-letech.html>

KUBÁT, Petr. Symbol Budějovic zmizel za stěnou. Zakrytí Samsona rozdělilo obyvatele. [cit. 14.04.2019]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ceske-budejovice/zpravy/zakryta-samsonovakasna.A160907_141445_budejovice-zpravy_epkub

LEXOVÁ, Petra. Střet vnímání [cit. 1 – 03 - 2019]. Dostupné z: <https://artalk.cz/2016/09/26/stret-vnimani/>

London Czech centres. Kateřina Šedá's talk at Tate Modern - Londýn. Homepage - Londýn [online]. [cit. 14.04.2019]. Dostupné z: <http://london.czechcentres.cz/programme/travel-events/katerina-sedas-talk-at-tate-modern1/>

MAREK, Lukáš. Krása, či ostuda? Darovaná socha zakladatele Budějovic dráždí i baví. [cit. 14.04.2019]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ceske-budejovice/zpravy/socha-premysl-otakar-iipomnik-frantisek-postl-sochar.A151030_2202001_budejovice-zpravy_mrl

Metodický portál RVP - Modul Články [online] [cit. 14.04.2019]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/303/-vytvarka-neni-bezne-vyucovani.html/>

MeetFactory – Wikipedie. [online]. [cit. 14.04.2019]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/MeetFactory>

Moravská galerie. Kmeny 90 jsou historicky nejúspěšnější výstavou Moravské galerie. [cit. 03 – 04 - 2019]. Dostupné z: http://www.moravska-galerie.cz/media/1963361/tz_kmeny_90_vyhodnoceni.pdf

Mural Art – Arts Lexikon. [online]. Copyright © [cit. 03.04.2019]. Dostupné z: http://www.artslexikon.cz//index.php?title=Mural_Art

Národní galerie Praha [online]. [cit. 14.04.2019]. Dostupné z: <https://www.ngprague.cz/expositiondetail/katerina-seda-unes-co/>

Národní ústav pro vzdělávání [online]. Copyright © [cit. 05.04.2019]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf

OLOVĚNÝ Dušan – Soutěž studentů fakulty architektury [online]. [cit. 14.04.2019]. Dostupné z: <http://olovenydušan.cz/2017/03/24/jan-sepka-porotce/>

PLAVCOVÁ, Adéla. Jednou jsem dostal pětku z výtvarky, říká výtvarník David Černý. Copyright ©2006 [cit. 04.04.2019]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/kultura/jednou-jsem-dostal-petku-zvytvarky-rika-vytvarnik-david-cerny.A171215_115846_ln_kultura_jto

PROKOPOVÁ, Milada. Růžový tank před kostelem v Brně vadí památkářům, Rusové jsou střízliví. [cit. 03 – 04 - 2019]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/brno/zpravy/ruzovy-fenomen-tank-brnopamatkari-rusove.A170525_2328320_brno-zpravy_krut

PTÁČEK, Jiří. Kateřina Šedá: Tady se fakt nedá bydlet. Jiří Ptáček [online]. [cit. 03 – 04 - 2019]. Dostupné z: <http://jiriptacek.blogspot.com/2018/03/katerina-seda-tady-se-fakt-neda-bydlet.html>

Růžový tank opustil Brno. Někdo ho stihl posprejovat zlatou barvou. [cit. 03 – 04 - 2019]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/brno/zpravy/ruzovy-tank-brno-nekdo-hoposprejoval.A170927_080419_brno-zpravy_vh

SCHMELZOVÁ, Radka. Site-specific art lekce z landartu, performance a konceptuálního umění. Culturenet [online]. [cit. 14.04.2019]. Dostupné z: http://www.culturenet.cz/aktuality/radka-schmelzova-site-specificart-lekce-z-landartu-performance-a-konceptualniho-umeni/n:3480/?id=49&news_id=3480

Site-specific art - Wikipedia. [online]. [cit. 14.04.2019]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Sitespecific_art

SMATANA, Lubomír. Příběh tanku č.23. Dostupné z: <https://www.rozhlas.cz/hrdina/70/zprava/pribeh-tanku-c-23--1484007>

Šépka architekti. Stačí nám ke štěstí jen štukové šambrány? ptá se Jan Šépka | EARCH.. Architektura online | EARCH. [online]. Copyright © Šépka architekti [cit. 07.04.2019]. Dostupné z: <http://www.earch.cz/cs/revue/staci-nam-ke-stesti-jen-stukove-sambrany-pta-se-jan-sepka>

SPOLEK SKUTEK [online]. Copyright © [cit. 07.04.2019]. Dostupné z: <http://spolekskutek.cz/sites/default/files/SPOLEK-SKUTEK-%25-na-umeni-ve-verejnem-prostoru2017.pdf>

ŠÉPKA ARCHITEKTI [online]. [cit. 07.04.2019]. Dostupné z: <http://www.sepkaarchitekti.cz/index.php?lang=cs&page=kancelar>
The Art Story: Modern Art Movements, Artists, Ideas and Topics [online].
Copyright ©2019 The Art Story Foundation. All Rights Reserved [cit. 03.04.2019].
Dostupné z: <https://www.theartstory.org/artist-kaprow-allan.htm>

The Center for Land Use Interpretation [online]. [cit. 07.04.2019]. Dostupné z: <http://clui.org/ludb/site/earthmound>

Tisková zpráva: Kmeny jsou historicky nejúspěšnější výstavou Moravské galerie. [cit. 03 – 04 - 2019]. Dostupné: <https://artalk.cz/2017/10/03/tz-kmeny-90-jsou-historicky-nejuspesnejsi-vystavou-moravske-galerie/>

UNES-CO – BUILDING NORMAL LIFE FOR MEN AND WOMAN [online]. [cit. 14.04.2019]. Dostupné z: <http://www.unesco.cz/prace-snu/motivacni-dopisy/>

Umění v metru [online]. [cit. 14.04.2019]. Dostupné z: <http://metroart.cz/Historie.html>

VÁLKOVÁ, Hana. Auta brzdila, řidiči fotili. Růžový tank vyjel na dálnici a plul Vltavou. [cit. 03 – 04 - 2019]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/auta-brzdila-ridici-fotili-ruzovy-tank-vyjel-nadalnici-a-plul-vltavou.A110620_161830_domaci_hv

Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze [online]. [cit. 14.04.2019]. z: <https://www.umprum.cz/web/cs/galerie-nika>

ZÁLEŠÁK, Jan. Dva modely participativní umělecké praxe. [video přednáška], 2012 [cit. 03 - 03 - 2019]. Dostupné z:
<https://www.ceskatelevize.cz/porady/1000000006-stredy-naavu/212251000070021-jan-zalesak-dva-modely-participativni-umelecke-praxe>

Seznam použitých příspěvků v tištěných seriálových publikacích

DOLANSKÝ, Lukáš – ŠAFARŇÍKOVÁ, Kateřina. 2009. „Z plastiky pro EU je skandál.“ Pp 1. In Lidové noviny 2009, r. 22, č. 11.

M. Manchini, Graffiti a psychoanalýza, Ateliér, 2008

NAŇKOVÁ, Věra, Zachariáš Horn, in: Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků, Pavel Vlček (ed.), Praha 2004

FIŠER, Zbyněk, Vladimír HAVLÍK a Radek HORÁČEK. Slovem, akcí, obrazem: příspěvek k interdisciplinarity tvůrčího procesu. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s.105

Reinhold Huyer, Aus Alt Budweis – I. Die Wiesenmühle, II. Der Samsonbrunnen, České Budějovice 1898

ŠMEJKAL, František. Návraty k přírodě, 1981. In: ŠEVČÍK, Jiří, MORGANOVÁ, Pavlína, DUŠKOVÁ, Dagmar. České umění 1938 - 1989 : programy, kritické texty, dokumenty. Antonín Kopp. Praha : Academia, 2001

VOLF, Petr. Vladimír Skrepl: Radost svádí. In: Hospodářské Noviny IHNED

ZHOŘ, Igor. Škola výtvarného myšlení. In: HORÁČEK, Radek a kol. V dialogu s uměním: Metodický materiál určený učitelům výtvarné výchovy a studentům výtvarných oborů středních a vysokých škol. Brno: Masarykova univerzita, 1994.

Seznam použitých závěrečných vysokoškolských prací

LOMOVÁ, J. Teoretické základy anglo-amerického land artu a jejich reflexe v českém prostředí. Praha, 2010. Diplomová práce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze na ústavu pro dějiny umění. s. 25.

MATĚJKOVÁ, Hana. Otakar Hostinský a David Černý. Brno 2016. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav hudebních věd. Vedoucí práce: PhDr. Dagmar Koudelková

MUSILOVÁ, Jana. Reflexe současného umění ve veřejném prostoru jako prostředek rozvíjení vizuální gramotnosti u studentů středních škol. Dostupné z: https://theses.cz/id/npirgi/Disertace_Musilova_vc_autoreferatu.pdf

PETRŮ, Marianna. Umění zažít umění: Vlastní tvorba jako cesta poznávání. Brno, 2018. Disertační práce. Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity v Brně. Str. 123

Peroutková, P.: Umění jako sociální intervence. [Diplomová práce] Praha 2014 – Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, katedra výtvarné výchovy, str. 28

ZELENÝ, Karel: Přesahy, Abeceda jako land art Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, Katedra výtvarné kultury. 2008, str. 9.

SEZNAM PŘÍLOH

I. Obrazová příloha k teoretické diplomové práci

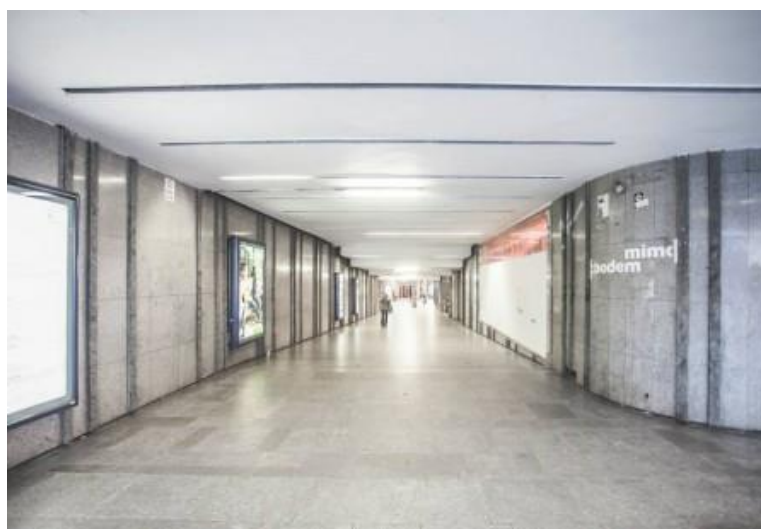
Obr. 1: Lennonova zeď, 2018

Obr. 2: Wall is over, Lennonova zeď, 2014

Obr. 3: Galerie Nika

Obr. 4: Galerie Mimo chodem

Obr.5: Christo – zakrytá budova Říšského sněmu v Berlíně, 1995

Obr. 6: Herbert Bayer – Earth Mound, 1955

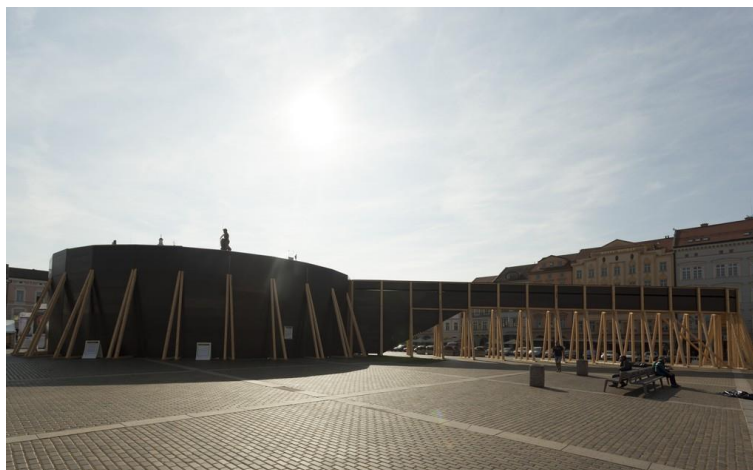
Obr. 7: Dalibor Chatrný – Souvislost protilehlých horizontů, 1973

Obr. 8: Samsonova kašna v Českých Budějovicích

Obr. 9: Dům umění v Českých Budějovicích

Obr. 10: Zakrytá Samsonova kašna, 2016

Obr. 11: Zvýrazněný vstup do Domu umění, 2016

Obr. 12: Karel Řepa – Skrývání, 2016

Obr. 13: Kateřina Šedá – Je mi to jedno, jedna z kreseb její babičky, 2005

Obr. 14: Kateřina Šedá před českým pavilonem v Benátkách, 2018

Obr. 15: Titulní strana z katalogu UNES-CO – A project by Kateřina Šedá

Obr. 16: David Černý – Quo Vadis, 1990

Obr. 17: David Černý – Růžový tank, 1991

Obr. 18: Torzo tanku na Náměstí Kinských, 2008

Obr. 19: Růžový tank se zdviženým prostředníkem, 2011

Obr. 20: Růžový tank před evangelickým kostelem v Brně, 2017

Zdroje obrazových příloh

Obr. 1: Lennonova zeď

Dostupné z: DVOŘÁKOVÁ, Valérie, Ján GAJDUŠEK a Štěpánka VESELSKÁ. *Kurátor: průvodce uměním v Praze*, 2018, s. 84

Obr. 2: Wall is over, Lennonova zeď, 2014

Dostupné z: https://www.metro.cz/bila-barva-misto-vzkazu-pretreli-lennonovu-zed-je-to-pry-umeni-p7t-/praha.aspx?c=A141118_130119_co-se-deje_row

Obr. 3: Galerie Nika

Dostupné z: <http://martinfryc.eu/galerie/nika-mala-galerie-vsups/>

Obr. 4: Galerie Mimochoodem

Dostupné z: <http://martinfryc.eu/galerie/galerie-mimochoodem/>

Obr. 5: Christo - zakrytá budova Říšského sněmu v Berlíně, 1995

Dostupné z: <http://www.mylot.com/post/3169241/the-reichstag-in-berlin-germany-wrapped-by-christo-and>

Obr. 6: Herbert Bayer – Earth Mound, 1955

Dostupné z: <http://socks-studio.com/2015/07/12/earliest-land-art-herbert-bayer-and-fritz-benedicts-green-mound-and-marble-garden-1954-1955/>

Obr. 7: Dalibor Chatrný – Souvislost protilehlých horizontů, 1973

Dostupné z: <http://dalibor.chatrny.cz/picture.php?/148/category/103>

Obr. 8: Samsonova kašna v Českých Budějovicích

Dostupné z: <http://www.encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/samsonova-kasna>

Obr. 9: Dům umění v Českých Budějovicích

Dostupné z: <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/dum-umeni>

Obr. 10: Zakrytá Samsonova kašna, 2016

Dostupné z: <https://dumumenicb.cz/vystava/jan-sepka-architects/>

Obr. 11: Zvýrazněný vstup do Domu umění, 2016

Dostupné z: <https://artalk.cz/2016/09/26/stret-vnimani/>

Obr. 12: Karel Řepa – Skrývání, 2016

Zdroj: archiv autora

Obr. 13: Kateřina Šedá- Je mi to jedno, jedna z kreseb její babičky, 2005

Dostupné z: <https://bookstore.artmap.cz/cs/442-katerina-seda-je-to-jedno-it-doesnt-matter>

Obr. 14: Kateřina Šedá před českým pavilonem v Benátkách, 2018

Dostupné z: <https://www.ngprague.cz/exposition-detail/katerina-seda-unes-co/>

Obr. 15 : Titulní strana z katalogu UNES-CO: A project by Kateřina Šedá

Dostupné z: ŠEDÁ, Kateřina. UNES-CO: company catalog and interim report on the organization's activities. Brno: Kateřina Šedá. 2018, ISBN 978-80-907123-1-7

Obr. 16: David Černý – Quo Vadis, 1990

Dostupné z: POSPISZYL, Tomáš. Promrdaný roky III: The fucking years III. Praha: Respect publishing, 2009, s. 23

Obr. 17: David Černý – Růžový tank, 1991

Dostupné z: POSPISZYL, Tomáš. Promrdaný roky III: The fucking years III. Praha: Respect publishing, 2009, s. 27

Obr. 18: David Černý – Torzo růžového tanku s invazivním pruhem, 2008

Dostupné z: <https://www.brnenskadrba.cz/zpravy/spolecnost/7782-pred-cervenym-kostelem-ode-dneska-hlidkuje-ruzovy-tank.html>

Obr. 19: David Černý – Růžový tank se zdviženým prostředníčkem, 2011, foto: Tomáš Krist

Dostupné z: https://www.lidovky.cz/svet/ruzovy-tank-prebarvime-planuji-rusti-kozaci.A111024_154836_ln_zahranici_jv

Obr. 20: David Černý- Růžový tank před brněnských evangelickým kostelem , 2017

Dostupné z: <https://www.brnenskadrba.cz/zpravy/spolecnost/7782-pred-cervenym-kostelem-ode-dneska-hlidkuje-ruzovy-tank.html>